

"ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ"

ΔΕΛΤΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΕΝΗΜΕΡΩΣΕΩΣ

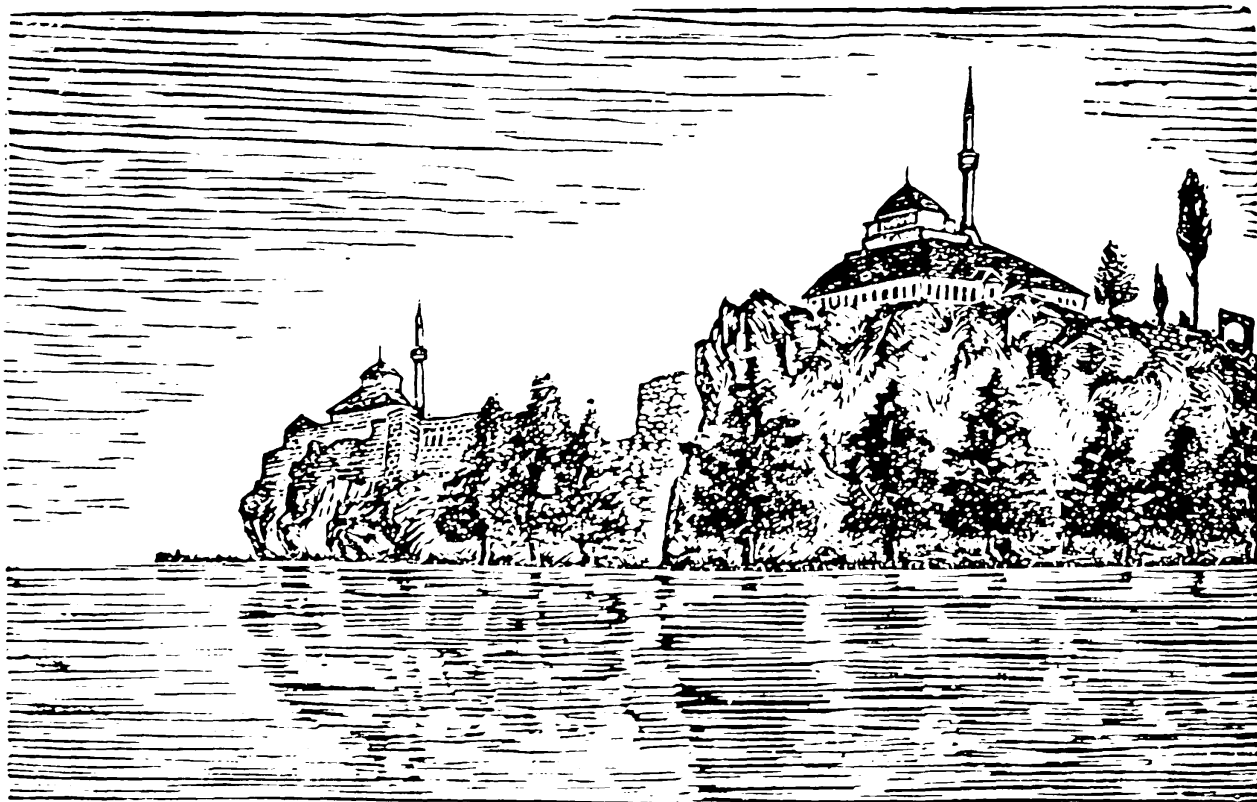
ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΕΤΟΣ Θ'

ΤΕΥΧ.
71 - 72 - 73

ΑΥΓΟΥΣΤ. - ΣΕΠΤ. -
ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1982

Γραφεία: Όδος Μαυρομιχάλη 7—Τ. 143
Τηλ. 36.21.651 — 65.99.783

ΤΑ ΧΙΛΙΟΤΡΑΓΟΥΔΙΣΜΕΝΑ ΓΙΑΝΝΕΝΑ "ΤΟ ΚΑΣΤΡΟ,"

ΕΥΛΟΓΡΑΦΙΑ Π. Π. ΒΡΕΛΛΗ

ΑΘΗΝΑ 1982

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ
(ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟ ΚΟΜΙΤΑΤΟ)
1906

ΠΑΝΑΓ. ΔΑΓΚΛΗΣ
Υπορχηγός Γενικού Έπιτελείου
Πρόεδρος

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΟΥΜΑΣ
Γεν. Διευθυντής ΣΠΑΠ

Σ. ΣΠΥΡΟΜΙΛΙΟΣ
Αρχηγός Χειμάρρας
ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΜΕΛΑΣ

Ανθυπίλαρχος
ΧΑΡ. ΛΙΑΜΠΗΣ
Ανθυποπλοίαρχος

ΧΡ. ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗΣ
Λόγιος

ΜΙΛΤ. ΠΑΝΤΑΖΗΣ
Υφηγητής Πανεπιστημίου
ΧΡ. ΧΡΟΝΗΣ

Υπολοχαγός Οικονομικού
ΠΕΡ. ΚΑΡΑΠΑΝΟΣ
Δικηγόρος

ΧΡ. ΜΑΛΑΜΟΣ
Ταγματάρχης Μηχανικού
ΓΕΩΡΓ. ΓΑΓΑΡΗΣ

Δημοσιογράφος
ΑΥΓ. ΑΒΕΡΩΦ
Πολιτευτής

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ
(ΑΝΑΣΥΣΤΑΣΙΣ)
1934

Επίτιμος Πρόεδρος
ΙΩΑΝΝΗΣ ΤΡΙΚΚΑΛΙΝΟΣ
Ομότιμος Καθηγητής
του Πανεπιστημίου Αθηνών
Ακαδημαϊκός

ΔΙΑΤΕΛΕΣΑΝΤΕΣ ΠΡΟΕΔΡΟΙ

ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΒΛΑΧΟΣ
Ο από Ιωαννίνων Αρχιεπίσκοπος;
Αθηνών και πάσης Ελλάδος;

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΟΥΜΑΣ
Γεν. Διευθυντής ΣΠΑΠ
ΑΝΤΩΝΙΟΣ Κ. ΠΑΛΗΣ
Στρατηγός

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ Μ. ΜΕΛΑΣ
Στρατηγός

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΜΠΑΛΑΝΟΣ
Ακαδημαϊκός

ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΚΑΛΛΙΑΦΑΣ
Καθηγητής Πανεπιστημίου
ΙΩΑΝΝΗΣ ΤΡΙΚΚΑΛΙΝΟΣ
Ακαδημαϊκός

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΒΑΒΑΡΕΤΟΣ
Δικηγόρος · Δημοσιογράφος

“ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ,,
ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ ΟΜΩΝΥΜΟΥ
ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΙΣΤΟΡΙΑ - ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ - ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΙΑ - ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ
ΒΡΑΒΕΙΟΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΑΘΗΝΑΙ, οδός Μαυρομιχάλη 7
Τ. 143 — Τηλ. 36.21.651

Υπεύθυνος σύμφωνα με τὸ Νόμο:

ΑΛΞ. Χ. ΜΑΜΜΟΠΟΥΛΟΣ

Αγία Παρασκευή Ἀττικῆς - Τερψιθέας 64
Τηλ. 6599.783

Τυπογραφεῖον:

Γ. ΜΠΡΟΥΖΙΩΤΗΣ — Γ. ΚΑΤΣΑΡΟΣ
Κωλέττη 4 — Τηλ. 36.03.820

Τυπώνεται σὲ 3.000 ἀντίτυπα καὶ ἀποστέλλεται στὰ Μέλη καὶ τοὺς Ἀκροατάς. Ἐτησίᾳ συνδρομὴ Δρχ. 500.

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

	Σελ.
Πρόσκληση γιὰ ὁμιλία	1
Φῶτ. Πέτσας. — Βιογραφικὰ Ὅμιλητῆ	2
Φῶτ. Πέτσα. Κ. Α. Ρωμαῖος καὶ Δ. Ε. Εὐαγγελίδης	4
Λέοντα Ἰ. Μελά. Τὸ Ψῖκι καὶ δυὸ γάμοι στὰ Γιάννινα, ὁ ἕνας τὸ 1912 καὶ ὁ ἄλλος τὸ 1814	6
Μιχ. Πετροχειλίου. Παλιές χαλκογραφίες Ἀντ. Βενέτη. Ὁ Γιάννη Παπακώστας, ποὺ ἔγινε Τζῶν Κώστας	13
Τῆς Συντάξεως: Φωτογραφικὰ καὶ Καλλιτεχνικὰ Πορτραῖτα	16
Ἡπειρωτικὴ Πνευματικὴ Ζωὴ καὶ Κίνησις: Μιχ. Στασινοπούλου: τ. Προέδρου τοῦ Συμβ. Ἐπικρατείας καὶ τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας. — Λίγα λόγια γιὰ τὸν Κοτζιούλα	19
Ἐλευθ. Δόβα. Προδρομικὰ τοῦ Ἐθνικοαπελευθερωτικοῦ Ἀγῶνα τῆς Ἡπείρου	46
Βασ. Γιαννάκου. Πιάστε τοὺς Ρεντζέους! Πιάστε τους θὰ σᾶς φύγουν!	49
Τῆς Συντάξεως. Ἐσωτερικὴ Ζωὴ καὶ Κίνησις	54
	60

Η ΕΙΚΟΝΑ ΤΟΥ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ

— Παύλου Βρέλλη. Ἰδρυτῆ τοῦ ὁμώνυμου Μουσείου Κερίνων Ὁμοιωμάτων. Ξυλογραφία τοῦ Κάστρου.

—Γιώργου Δουρδούφη. Διακοσμητικὰ σχέδια.

"ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ"

ΔΕΛΤΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΕΝΗΜΕΡΩΣΕΩΣ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΕΤΟΣ Θ'	ΤΕΥΧ. 71 - 72 - 73	ΑΥΓΟΥΣΤ. - ΣΕΠΤ. - ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1982	Γραφεία: 'Οδός Μαυρομιχάλη 7—Τ. 143 Τηλ. 36.21.651 — 65.99.783
---------	-----------------------	--------------------------------------	---

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ
ΒΡΑΒΕΙΟΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ
ΙΔΡΥΣΙΣ 1906 - ΑΝΑΣΥΣΤΑΣΙΣ 1934
ΕΙΣΔΟΧΗ "ΦΙΛΩΝ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ", 1976
ΟΔΟΣ ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗ 7 - ΑΘΗΝΑΙ Τ. 143
ΤΗΛ. 3621.651 — 6599.783

ΠΡΟΕΚΛΗΣΙΣ

Ἡ «Ἡπειρωτικὴ Ἐταιρεία» ὀργανώνει τὴν 15ην Νοεμβρίου 1982, ἡμέραν Δευτέραν καὶ ὥραν 7.30' μ.μ. εἰς τὴν μεγάλην αἴθουσαν τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας, Ἐλευθ. Βενιζέλου 22 — Ὀμήρου, τὴν πρώτην κατὰ σειράν πνευματικὴν ἐκδήλωσιν τῆς περιόδου 1982—83.

Κατ' αὐτὴν μετ' εἰσήγησιν τοῦ Προέδρου θὰ ὁμιλήσῃ ὁ κ. Φώτης Πέτσας, Καθηγητὴς Πανεπιστημίου με θέμα :

Τοπικὴ Ἱστοριογραφία.

Παρακαλοῦμεν ὅπως εὐαρεστηθῆτε νὰ τιμήσετε τὴν Ἡπειρωτικὴν ἐκδήλωσιν μετ' τὴν παρουσίαν σας.

ΕΙΣΟΔΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΑ.

Ὁ Πρόεδρος
ΑΛΕΞ. Χ. ΜΑΜΜΟΠΟΥΛΟΣ

Ὁ Γεν. Γραμματεὺς
ΣΤΑΘ. Δ. ΛΑΜΠΡΙΔΗΣ

Ὁ Κοσμητὼρ
ΕΥΘ. ΝΙΚΟΥ

Φώτης Πέτσας

Ο καθηγητής Φώτης Πέτσας γεννήθηκε το 1918 στην Άριστη του Δυτικού Ζαγοριού, παιδί δασκάλου, του Μιχαήλ Πέτσα, και της Σοφίας, νοικοκυράς.

Τελείωσε το Δημοτικό και το Σχολαρχείο στην Άριστη με Ζαγορίσιους δασκάλους. Το καλοκαίρι του 1926 ταξίδεψε μέσω Αλβανίας και Θεσσαλονίκης στη Σερβία, όπου ήταν ταξιδεμένα οι χωριανοί του και ζούσε ο πάππος του Ιωάννης (Νούτσας) Πέτσας, πουδραγμένος νομικός, αλλά τότε κατηγορίας από Κομμουνόδο. Έτσι, ο νεαρός έγγασος πήρε την πρώτη γεύση, από Βαλκάνια.

Από το 1930 στη Θεσσαλονίκη, κοντά στο θείο του Βύρωνα Πέτσα, που έφυγε από ανάμεσά μας μόλις πρό ολίγων μηνών τελείωσε το Α΄ Γυμνάσιο Αρρέων και τη Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Πήρε πτυχίο Αρχαιολογίας το 1939, με καθηγητή, μεταξύ άλλων,

τον αείμνηστο Δημήτριο Εύαγγελίδη.

Στον πόλεμο 1940—41 ο Φώτης Πέτσας υπηρέτησε ως Δημοσίτης στην πρώτη γραμμή του Μετώπου με το 50ο Σύνταγμα Θεσσαλονίκης. Τραυματίστηκε, αλλά έμεινε στην πρώτη γραμμή. Παρασημοφορήθηκε με τον Πολεμικό Σταυρό Β΄ τάξεως.

Τον πρώτο χρόνο της κατοχής βρέθηκε με άλλους συναδέλφους του στην Κόνιτσα ιδιωτικό Σχολείο κι' έτσι δεν έχασαν τη χρονιά τους οι μαθηταί της επαρχίας, αφού μπόρεσαν να εξετασθούν ως ομόδοχες και κατ' οίκον στα Γράμματα και να περάσουν την τάξη. Αλλά αναγκάστηκε να διακόψει τη συνεργασία του για να πάει στη Θεσσαλονίκη να μετέσχη σε διαγωνισμό για την πρόκληση Έκτακτων Αρχαιοτήτων.

Είναι δύσκολο να εκταθεί με λίγα λόγια

ή αρχαιολογική δράση τον κ. Πέτσι. Από το 1937 ως βοηθός του καθηγητού του Κωνσταντίνου Ρωμίου έργασε στην ανασκαφή στην Βεργίνα. Ως Επιμελητής και Έφορος Αρχαιοτήτων δούλεψε στην Μακεδονία στην Αθήνα, στους Δελφούς, στην Ήπειρο, στις Μυτιήνες και πάλι στην Μακεδονία, ύστερα στην Αχαΐα και στην Ροδόμηνη, και πάλι στην Ήπειρο ως καθηγητής και Κοσμήτορας της Φιλολογικής Σχολής του Ηπειρωτικού Πανεπιστημίου μέχρι το 1975, όπως αναγράφεται στην Θεσσαλονίκη, και με συνέχισε τις έρευνές του και τη μελέτη των κλασικών εθνομυθών του στην Βεργίνα, στην Βέροια, στην Νίκαια, στην Πέλλα, στην Θεσσαλονίκη, στην Λυχνιάδα και άλλου.

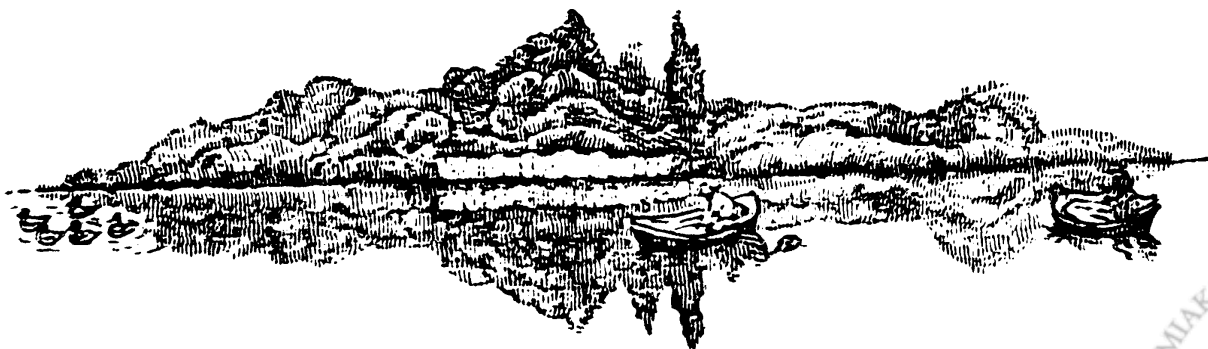
Ο κ. Πέτσις έχει ήδη υπερασπίσει αρχαιολογικά δημοσιεύματα στην Ελληνική και άλλες διεθνείς γλώσσες. Βασική μελέτη για τους μακεδονικούς τάφους είναι η διδασκαρική διατριβή του για τον Τίτσο τον Ασιακό, που είναι το πιο ευρύτατο μακεδονικό μνημείο. Σε ένα τόμο είναι συγκεντρωμένες, σε κριτική γλώσσα, οι μελέτες του για την Πέλλα της οποίας ο κ. Πέτσις έφτιαξε την ανασκαφή και τη συνέχισε επί μία δεκαετία περίπου (1957—1969).

Ο κ. Πέτσις είναι επίσης μέλος της

γερμανικής Αρχαιολογικής Εταιρείας, μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου της Εταιρείας Μακεδονικών Σπουδών, του Ίνστιτούτου Μελετών Ισλίου και Αδριατικού χώρου και της Εταιρείας Θρακικών Μελετών. Είναι Πρόεδρος της Περιφερειακής Λέσχης Θεσσαλονίκης, επιστημονικός συνεργάτης του Ίνστιτούτου Μελετών Λερσοτήσου του Αίμου, συνεργάτης του περιοδικού Μακεδονικά και εκδότης του περιοδικού «Ήπειρος» κλπ.

Τελευταία μαζί με το Γιάννη Σαββίδη εξέδωσαν την ιστορία της ιδιαίτερης πατρίδας τους Αρίστης με τον τίτλο «Αρίστη και Δυτικό Ζαγόρι».

Ίδιαίτερα άμνηνα τον κ. Πέτσι επισημαστικά ιδρύματα. Ως υπέρφορος του Βρετανικού Συμβουλίου σπούδασε δύο χρόνια στο Καίμπριτζ (1951—1953), ως υπέρφορος Φουδερλάιτ στην Αμερική (61—62), και είναι ιδρυτικό μέλος της Διεθνούς Εταιρείας για τη μελέτη των Ελληνορωμαϊκών Φηριδωτών, που έδρασε στο Παρίσι, αντιστοιχεί μάλιστα του Γερμανικού και του Αυστριακού Αρχαιολογικού Ίνστιτούτου, μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου της Διεθνούς Εταιρείας για τη μελέτη των Ελληνορωμαϊκών Επιγραφών κλπ. Το 1977 έγινε μέλος του Ίνστιτούτου Προσχηρημένων Σπουδών του Πρίνστον.

Κ. Α. ΡΩΜΑΙΟΣ ΚΑΙ Δ. Ε. ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΗΣ

ΤΟΥ κ. ΦΩΤΗ ΠΕΤΣΑ

Τύχη καλή, δαίμονας καλός έβαλε τὸ χεράκι του κι' ἀντάμωσε στήν ἴδια έκδοση τῆς «Ἑπειρωτικῆς Ἑταιρείας» (ἀριθ. 68—70, Μάϊος - Ἰούλιος 1982) δύο φωτογραφίες.

Ἡ μιά, στή σελ. 5, εἶναι ἀπὸ τὸ Ἀρχεῖο τοῦ Ἀπόστολου Βερτόδουλου καὶ συνοδεύεται ἀπὸ τὴ λεζάντα: Μονὴ Ντίλιου (Νησί Ἰωαννίνων). Μπροστὰ ὁ ἀείμνηστος ἀρχαιολόγος καθηγητῆς τοῦ Πολυτεχνείου καὶ αἰσθητικὸς Δημ. Εὐαγγελίδης (φιλολογικὸ ψευδώνυμο Μήτσης Καλαμάς), ἑταῖρος τῆς Ἑπειρωτικῆς Ἑταιρείας.

Ἡ ἄλλη, στή σελ. 41, εἶναι ἀπὸ τὸ Ἀρχεῖο τοῦ Προέδρου μας Ἀλεξ. Χ. Μαμμοπούλου καὶ συνοδεύεται ἀπὸ τὴ λεζάντα: Συνεδρίαση τῆς Ἀκαδημίας 11.10.1956. Στὸ θῆμα ὁ Κωνσταντῖνος Μέρτζιος. Διακρίνονται οἱ Ἀκαδημαῖκοι Ἰ. Ξανθάκης, Παναγ. Πουλίτσας, Ἰ. Καλιτσουνάκης.

Πληρέστερη θὰ ἦταν ἡ λεζάντα ἂν ἀνέφερε ὅτι διακρίνεται ἐπίσης στή θέση μάλιστα τοῦ Προέδρου τῆς Ἀκαδημίας, ὁ καθηγητῆς Κ. Α. Ρωμαῖος.

Ἡ παρουσίαση, στήν ἴδια έκδοση τῆς Ἑπειρωτικῆς Ἑταιρείας, τῶν

καθηγητῶν Κ. Α. Ρωμαίου καὶ Δ. Ε. Εὐαγγελίδη, εἶναι τυχαία σύμπτωση πού μοῦ δίνει τὴν εὐκαιρία νὰ σημειώσω μὲ λίγα λόγια τὴ σχέση τῶν δύο καθηγητῶν μεταξύ τους καὶ μὲ τὴν Ἑπειρο.

Πρὶν γίνει καθηγητῆς στὸ Πολυτεχνεῖο ὁ γνωστός μας συμπατριώτης καθηγητῆς Δ. Ε. Εὐαγγελίδης, ἀπὸ τὸ Πλαίσιο Φιλιατῶν, δίδαξε στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Θεσσαλονίκης Νέα Τέχνη καὶ Βυζαντινὴ Τέχνη, ὅσο κατεῖχε τὴν ἔδρα τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Τέχνης ὁ Κωνστῖνος Α. Ρωμαῖος, ἀπὸ τὸ χωριὸ Βούρβουρα τῆς Κυουρίας. Μόνο ἡ διαφορὰ ἡλικίας καὶ ἡ σωματικὴ ἐμφάνιση τοὺς χώριζε. Ἡ συνεργασία τῶν δύο καθηγητῶν ἦταν ἀνέφελη. Τοὺς χαρακτήριζε ἡ ἴδια εὐγένεια ψυχῆς. Ἦταν μιά χαρὰ ἡ μαθητεία κοντὰ στοὺς δύο τους. Ὁ ἓνας συμπλήρωνε τὸν ἄλλο στὰ ἐμφυτα ἢ ἐπίκτητα προσόντα καὶ στή διδασκαλία.

Ὅταν ὁ καθηγητῆς Ρωμαῖος ἀποσύρθηκε, μὲ τὸ ὄριο ἡλικίας, τὸ 1939, ὁ καθηγητῆς Εὐαγγελίδης τὸν διαδέχθηκε στήν ἔδρα τῆς Κλασσικῆς Ἀρχαιολογίας ὥσπου λόγοι υγείας τὸν ἀνάγκασαν νὰ κατεβεῖ στήν Ἀθήνα καὶ νὰ διδάξει στὸ Πολυτεχνεῖο Γενικὴ Ἱστορία τῆς Τέχνης. Ἦταν ἤδη ἔτοιμος γιὰ ἓνα τόσο ἀπέραντο θέμα. Τὴν ἰδιοφυΐα του εἶχε συμπληρώσει μὲ τὴν πείρα

της διδασκαλίας στη Θεσσαλονίκη, όπου είχε διδάξει Νέα, Βυζαντινή και Αρχαία Τέχνη. Άτυχως ο πρόωρος θάνατός του δέν τόν άφησε νά τελειώσει τó σύγγραμμά του για τήν Έλληνική Τέχνη στό σύνολό της και μένουμε μέ τήν μεταθανάτια έκδοση, Δ. Ε. Εύαγγελίδης, Η Έλληνική Τέχνη άΐ εκδοσή Άθηνών, 1969, μέ επιμέλεια του Άντ. Θεοδώρου. Ο άείμνηστος Δ. Εύαγγελίδης πρώτος έπεχείρησε για τήν Έλληνική Τέχνη τόν άθλο που πραγματοποιήσε για τήν Έλληνική Ιστορία ο Κ. Παπαρρηγόπουλος.

Άλλά για τόν συμπατριώτη μας Δ. Ε. Εύαγγελίδη ξέρουμε άρκετά και του χρωστούμε περισσότερα οι Ήπειρώτες. Γι΄ αυτό θά ήθελα νά προχωρήσω στόν άλλο δάσκαλό μου, τόν Πελοποννήσιο Κ. Α. Ρωμαίο, στόν όποίο και ή Ήπειρος δέν χρωστάει λίγα, όπως θά ίδουμε.

Ο νεαρός φιλόλογος Κωνσταντίνος Α. Ρωμαίος πρωτοδιορίσθηκε Σχολάρχης στα Πράμαντα! Τόν θυμάται ακόμα τάχα κανένας άπό εκεί; Όπωςδήποτε ο καθηγητής Ρωμαίος, όλιγαρκής καθώς ήταν (φασουλονταβάς και κρεμμύδι μπορούσε νά του είναι πλούσιο γεύμα) θυμόνταν μέ άγαλλίαση και τó έλεγε πότε - πότε:

— Τά οικονομικά μου προβλήματα τά έλυσα άπό τότε που έγινα Σχολάρχης στα Πράμαντα!

Μετά τήν είσοδό του στην Αρχαιολογική Υπηρεσία ύπηρέτησε ως

Έφορος Αρχαιοτήτων μέ έδρα τήν Πρέβεζα πρώτα. Η έδρα του μεταφέρθηκε στην Κέρκυρα, όταν άρχισαν οι γερμανικές άνασκαφές εκεί, άφου τις παρακολουθούσε και ο Κάϊζερ. Στην Έφορεία Αρχαιοτήτων Κερκύρας πάντως περιλαμβάνονταν τότε, έκτός των νησιών του Ίονίου, όλόκληρη ή Ήπειρος και ή Αίτωλοακαρνανία. Έτσι ο καθηγητής Ρωμαίος ύπηρέτησε τήν αρχαιολογική έρευνα της πατρίδος μας άπό τις πρώτες άρχές της και αυτό ήταν ευτύχημα, μόνον που δέν κράτησε πολύ και οι πολεμικές συγκυρίες δέν επέτρεψαν άνάλογα μέ τόν ένθουσιασμό και τήν σοβαρότητα του Ρωμαίου άποτελέσματα.

Όπωςδήποτε στα δημοσιεύματά του παρακολουθούμε τή δράση του όχι μονάχα στους σπουδαιότερους αρχαιολογικούς τόπους της άπέραντης Η΄ Περιφέρειας, αλλά και σε έρημικά ιερά και άλλα τυχαία εύρήματα. Τά παλαιά αυτά δημοσιεύματα του Ρωμαίου είναι συγκεντρωμένα στη βιβλιογραφία του των έτων 1890—1954 που δημοσιεύθηκε σε τιμητικό τόμο άπό μαθητές και φίλους του (Κ. Α. Ρωμαίου, Μικρά Μελετήματα, Θεσσαλονίκη, 1955, σελ. 325 κέξ.).

Τά περισσότερα και σπουδαιότερα δημοσιεύματα είναι άφιερωμένα στο άγαπημένο του Θέρμο της Αιτωλίας και βέβαια στην Κέρκυρα, άπλώνονται σε πολλούς τόπους της Αιτωλίας, όπως ή Καλυδώνια π.χ., και της Ακαρνανίας, όπως ή Άλυζία, φθάνουν και στη Θεσσαλία (ΣΥΝΕΧΕΙΑ στη σελίδα 58)

Τὸ «ψίκι» καὶ δυὸ γάμοι στὰ Γιάννινα, ὁ ἕνας τὸ 1912 κι' ὁ ἄλλος τὸ 1814

ΤΟΥ κ. ΛΕΟΝΤΑ Ι. ΜΕΛΑ

Φαίνεται πὼς τὸ «ψίκι» κρατᾶει ἀπὸ τὰ Βυζαντινὰ ἀκόμα χρόνια καὶ ἡ Βυζαντινὴ λέξι «ὀψίκιον» θὰ πεῖ ὑπηρεσία, εὐεργεσία καὶ «ψίκι» καλεῖται σὲ πολλὰ μέρη στὴ σημερινὴ Ἑλλάδα ἢ ὁμάδα τῶν παρανόμων κι αὐτὴ ἢ γαμήλια πομπή.

Στὰ χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας τὸ «ψίκι» γίνονταν ὅταν νύχτωνε. Κι' ἦταν «τὸ ψίκι» ἕνα ξέσπασμα τοῦ ραγιά γιὰ νὰ δείξει στοὺς ἀφεντάδες του, πὼς εἶχε κάτι δικαιώματα στὴ ζωὴ, ὑπολείμματα λευτεριάς, ἴχνη ἀνθρωπιᾶς, πού τοῦ εἶχαν ἀπομείνει.

Εἶναι πολλοὶ ἀπὸ τὴν καινούργια γενιά, πού οὔτε κἂν ξέρουν τὴ λέξι «ψίκι» καὶ μὲ τὴ σύγχρονη ἐξέλιξη, παλιὰ ἔθιμα θὰ ἐξαφανιστοῦν καὶ θᾶναι γραμμένα στὰ ἱστορ. ἀρχεῖα γιὰ τοὺς ἱστοριοδίφες. Αὐτὰ τὰ ἔθιμα ὁμῶς στὸν καιρὸ τῆς σκλαβιάς συγκράτησαν τὴ ρωμιοσύνη καὶ τὸν ἐθνισμό μας κάπου πεντακόσια χρόνια. Γι' αὐτὸ καλὸ θὰ εἶναι νὰ τὰ μαθαίνουμε καὶ νὰ τὰ θυμούμαστε καμιά φορά. Κι' ἐμεῖς οἱ γέροι, γιατί ὁ ἴδιος γεννήθηκα τὸ τελευταῖο ἐξάμηνο τοῦ περασμένου αἰῶνα, καλὸ θὰ εἶναι νὰ τ' ἀναφέρουμε.

Καὶ θ' ἀναφέρω ἀπὸ διήγηση τῶν γονέων μου, πὼς ὁ γάμος τους τὸ 1896 στὰ Γιάννινα εἶχε γίνῃ νύχτα

καὶ τὸ «ψίκι» γιὰ νὰ παραλάβει τὴ νύφη ξεκίνησε στὸ σούρουπο, ἕνα χειμωνιάτικο βραδυνὸ καὶ γύρισαν μὲ τὴ νύφη νύχτα μὲ ἀναμένους λαμπάδες. Κι' ἦταν κάμποση ἢ διαδρομὴ ἀπὸ τὸ σπίτι τοῦ Μελά, στὴ σημερινὴ ὁδὸ Δαγκλῆ, πού δὲν ὑπάρχει πιά, ὡς τὸ σπίτι τοῦ τραπεζίτη τότε Δ. Χαρισιάδη, κοντὰ στὰ «μνήματα» (σήμερα ὁδὸς Σουλίου) ὅπου περῖπου ἢ Νέα Ζωσιμαῖα Σχολῆ.

Πρὶν ἀκόμα ἀπλωθεῖ ἡ πόλη ὡς ἐκείνη τὴ μεριά, ἦταν ἐκεῖ τὸ ἐθρᾶϊκὸ νεκροταφεῖο κι' ἀκόμα ὡς τὰ τελευταῖα χρόνια φαίνονταν οἱ πλάκες ἀπὸ τοὺς τάφους. Στὴ μεριά αὐτὴ ἀπλώθηκε, τὸ ἄλλοτε «πολίδιον» καὶ μᾶλλον μετὰ τὴν ὑποδούλωση, ἢ χριστιανικὴ συνοικία καὶ εἶναι τὰ ἐπιλεγόμενα «μνήματα» ὅπου τὸ χριστιανικὸ στοιχεῖο μακριὰ ἀπὸ τοὺς Τούρκους γιόρταζε τὶς ἀπόκριες καὶ τὴν «Κρεατινὴ» καὶ τὴν «Τυρνὴ» γίνονταν γερὸ ξεφάντωμα καὶ ἕνα ἐθνικὸ ξέσπασμα μὲ τὶς φουστανέλλες ὅπου τὰ τελευταῖα, πρὸ τῆς ἀπελευθερώσεως χρόνια, εἶχε εἰσχωρήσει καὶ τὸ «Γαῖτανάκι» μὲ τὶς γαλανόλευκες κορδέλλες καὶ οἱ Τούρκοι ἔκαναν «στραβὰ μάτια». Ἦταν τὰ χρόνια πού θυμῶμαι κι ἦταν τὰ καλλίτερα μου. "Ο-

πως είπαμε τὸ σπίτι τοῦ παπποῦ μου ἦταν ἐκεῖ καὶ εἶχαμε τὴν εὐκαιρία νὰ παρακολουθοῦμε ἀπὸ κοντὰ τὸ γλέντι. Τὸ γλέντι τὸ Ἑλληνικό. Τὸ σπίτι τοῦ Χαρισιάδη ὑπάρχει ἀκόμα.

ΕΝΑ «ΨΙΚΙ» ΚΙ' ΕΝΑΣ ΓΑΜΟΣ ΤΟ 1912. ΜΙΑ ΝΥΦΗ ΛΑΜΠΟΒΙ- ΤΙΣΣΑ ΖΑΠΠΑ.

Μεγάλο ὄνομα ἀφῆκαν στὴ Ρωμιοσύνη οἱ ἐξάδελφοι Εὐαγγέλης καὶ Κωνσταντῖνος Ζάππας. Εἶχαν γεννηθεῖ κι οἱ δύο τους στὸ Λάμποβο τῆς Βόρειας Ἡπείρου. Γεννημένοι Ἕλληνες, γιατί ὅλη ἡ περιοχή τῆς Βόρειας Ἡπείρου ἦταν καὶ εἶναι καθαρὰ Ἑλληνική. Ἔδειξαν πὼς ἦταν Ἕλληνες πρῶτα ὁ Εὐαγγέλης σὰν πρωτοπαλλήκαρο τοῦ Μάρκου Μπότσαρη, πὺ ἐξακολούθησε νὰ πολεμάει ὡς τὸ τέλος τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 κι ὕστερα μὲ τὸν ἐξάδελφό του Κωνσταντῖνο δὲ σταμάτησαν νὰ γράφουν ἱστορία, τὴ δική τους Ἑλληνική Ἱστορία μὲ τὶς μεγάλες τους δωρεές πρῶτα στὴν καινούργια Ἑλληνική πρωτεύουσα καὶ κατ' ἐξακολούθηση στὸ Ἔθνος ὁλόκληρο.

Ἀπὸ τέτοια γενιὰ καταγόταν ἡ Ἑλένη Ζάππα, πὺ ὁ πατέρας της Ἀπόστολος Ζάππας ἦταν ἀνεψιὸς ἀπὸ ἀδελφὸ τοῦ Κωνσταντῖνου Ζάππα. Κι' ἔτυχε ἡ μοίρα νὰ παντρευτεῖ ἕνα ἀρχοντόπουλο τῶν Γιαννίνων τὸν Πύρρο Σακελλάριο τὸ γιοῦ τοῦ ξαϊκουστοῦ Γιαννιώτη τοῦ γνωστοῦ γιὰ τὴ λεβεντιά του καὶ τὴν ἀπλοχεριά του τοῦ Χριστάκη Σα-

κελλάριου, πὺ εἶχε διατελέσει καὶ ὁ πρῶτος καὶ μοναδικὸς δήμαρχος Ἰωαννίνων στὰ χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας κι ἀλήθεια δὲ θυμοῦμαι νὰ ὑπάρχει τ' ὄνομά του σὲ Γιαννιώτικο δρόμο.

Αὐτὰ πὺ θὰ γράψω παρακάτω εἶναι προσωπικὲς μου ἐνθυμήσεις, ἐνθυμήσεις τῶν παιδικῶν μου χρόνων.

Στὸ τέλος τῆς ἀνοιξέως καὶ τὶς ἀρχὲς τοῦ καλοκαιριοῦ στὰ Γιάννινα ὁ καιρὸς εἶναι πάντα θαυμάσιος καὶ μυροβολάει ἡ φύση. Ἐνα Σάββατο πρωῖνὸ μᾶς ξύπνησαν ἀπὸ τὰ χαράματα. Ντυθήκαμε μὲ τὰ «καλά μας», ὅπως θυμοῦμαι, κάτι πρὸς τὸ μπλὲ βελούδινα ροῦχα μὲ ἄσπρους γιακάδες κι ὅλα τὰ τέσσερα ἀδέλφια ἐκτὸς ἀπὸ τὸν μικρό, πὺ ἦταν νήπιο ἀκολουθήσαμε τοὺς γονεῖς μας σὲ μιὰ ἐξόρμηση μ' ἐπικεφαλῆς τὴ γραία «Κυρὰ - Μάννα» (ὁ Πύρρος ἦταν παιδί τοῦ ἀδελφοῦ της Χριστάκη). Ὅπως μᾶς εἶχαν πει θὰ πηγαίναμε νὰ παραλάβουμε τὴ νύφη, πὺ θὰ παντρευόταν τό... θεῖο Πύρρο.

Σημεῖο συναντήσεως τῶν συγγενῶν εἶχε ὀρισθεῖ τ' ἀρχοντικὸ τοῦ Σακελλάριου, σχεδὸν ἀπέναντι ἀπὸ τὴ Ζωσιμαία Σχολή. Εἶχαν ἀρχίσει νὰ καταπλέουν οἱ συγγενεῖς. Ἡ κυκλοφορία ἀπὸ τὰ πολλὰ ἀμάξια εἶχε κλείσει.

Σοῖ ἀπέραντο τὴν ἐποχὴ ἐκείνη.

Ἡ νύφη μὲ τοὺς δικούς της εἶχε κιόλας ξεκινήσει ἀπὸ τὸ Λάμποβο. Ταξίδι ὁλόκληρο καὶ μάλιστα τὰ χρόνια ἐκεῖνα. «Ψίκι» μὲ τὰ ὅλα του κι ἀπὸ κείνη τὴ μεριά.

Η Π Ε Ι Ρ Ω Τ Ι Κ Η Π Ι Ν Α Κ Ο Θ Η Κ Η

Μονή Χρυσοβίτσας ἐπαρχίας Μετσόβου.
(Ἀρχεῖο Ἀποστ. Βερτοδούλου)

Σημείο συναντήσεως τῶν δύο ἑτεροκίνητων πομπῶν τὸ «Λυκόστομο», πού ἦταν τότε γιοφύρι. Δέκα χιλιόμετρα ἔξω ἀπὸ τὰ Γιάννινα. Αὐτὸ ἀπαιτοῦσε συγκοινωνιακὰ μέσα γιὰ τοὺς Γιαννιωῆτες συμπέθερους. Ὅλα τὰ ἀμάξια τοῦ «Μαλαμίδα», γνωστοῦ γιὰ τὰ ἀμάξια του τῆς ἐποχῆς, ἐπιστρατεύθηκαν. Ποῦ νὰ χωρέσει ὄλο τὸ συγγενολόγι. Ἐλάχιστοι, θυμοῦμαι, εἶχαν δικά τους ἀμάξια, ὅπως ὁ θεῖος μου ὁ γιατρὸς Φάντης.

Σχηματίσθηκε ἔτσι ἓνα «ψίκι» ἀμαξητό. Κάπου τριάντα ἀμάξια, πού θὰ προστίθενταν στὴν ἐπιστροφή καὶ ἐκεῖνα τῆς νύφης, ξεκίνησαν μ' ἐπικεφαλῆς τὸ ἀμάξι τοῦ γαμπροῦ μὲ τὴ μάννα του τὴν Ἀριστέα.

Ἐνα δροσερὸ ἀγέρι χτυποῦσε στὸ θερινὸ πρωῖνὸ καὶ οἱ κυρίες ἦταν ὑποχρεωμένες νὰ κλείνουν τὰ τζάμια τῶν ἀμαξῶν, γιὰ τὴν ἀεράκι καὶ τὸ ποδοβολητὸ τῶν ἀλόγων σήκωνε ὄχι λίγη σκόνη.

Τέλειωσε ἡ διαδρομὴ μέσα στὴν πόλη, γιὰ τὴν πόλη τότε ἔφθανε ἀπὸ τὴ μεριά ἐκεῖνη, τὴ θόρεια, ὡς τοῦ Κούμπλου καὶ τὸ σπίτι τοῦ Ἀγίου Γεωργίου. Σὲ λίγο φθάσαμε στὸ «Μελὲτ - Μπαχτσέ, τὸ πρῶτο ἐξοχικὸ καφενεῖο, ὅπου ὁ περίπατος τῶν χριστιανῶν. Ἐκεῖ ἀπλωνόταν τὸ τεράστιο, τὸ αἰωνόβιο πλατάνι μὲ τὴ μεγάλη κουφάλα. — Σῆμα κατατεθὲν τῆς Ἡπειρώτικης πρωτεύουσας. Ἡ μεγαλωσύνη του ἐντυπωσίαζε, κι ἓνας μικρὸς περίεργος δὲν μποροῦσε παρὰ νὰ ρωτήσῃ πῶς ἔγινε αὐτὸς ὁ πλάτανος. Ἐτσι, ἓνα καλοκαιριάτικο θραδυ-

νο γυρνόντας ἀπὸ τὸν περίπατο σ' ἐρώτησή μου ἂν ἔγινε ἀπὸ σπόρο ἢ ἀπὸ φυντάνι, ἢ μάννα μου, στὴν ὁποία ἔθεσε τὴν ἐρώτηση, ὁ μικρὸς Λέων, ὅπως ἦταν πάντα καλόβολη μοῦ ἀπάντησε ἀνάλογα γιὰ νὰ ἱκανοποιήσει τὴν περιέργειά μου. Δίπλα ἦταν ὁ θεῖος μου Θανάσης Στούπης, ὁ τότε γνωστὸς δικηγόρος, πού δὲν τοῦ ξέφυγε ἡ στιχομυθία. Ὅταν ἀργότερα τὸν ἔβλεπα καὶ στὰ κατοπινὰ χρόνια δὲν ἔπαυε νὰ μοῦ θυμίζει «ἂν ὁ πλάτανος εἶχε γίνῃ ἀπὸ σπόρο ἢ φυντάνι». Καὶ διερωτῶμαι τὸ νὰ εἶναι κανεὶς περίεργος εἶναι ἢ ὄχι καλό;

Πάρα πέρα τὸ καφενεῖο τοῦ Βαρδάκα, ὅπου τὸ περίπτερο εἰδικὰ φτιαγμένο γιὰ τὸν Ὀσμὰν Πασσᾶ, πού διοικοῦσε τὸ Βιλαέτι τῶν Γιαννίνων καὶ πού ἡ δικαιοδοσία του ἔφθανε ὡς καὶ πέρα ἀπὸ τὸ Μπεράτι μέχρι τὸν ποταμὸ Σκούμπη, ὅπου εἶναι καὶ τὰ καθ' αὐτὸ ὄρια τῆς Ἡπείρου, κι αὐτὰ τὰ σύνορα ἀναγνώριζαν οἱ Τοῦρκοι σὰν Ἡπειρο. Στὸ παραπάνω λοιπὸν περίπτερο παιάνιζε ἡ Στρατιωτικὴ Μουσικὴ κάθε Κυριακὴ ἀπόγευμα. Κι ἦταν αὐτὸ γιὰ νὰ ἔχει εὐχαριστημένους τοὺς χριστιανούς ὁ Ὀσμὰν Πασσᾶς ὁ φιλέλληνας ἢ καλλίτερα ὁ ἱκανὸς διπλωμάτης αὐτὸς Τοῦρκος.

Στὰ δυὸ παραπάνω καφενεῖα σεβίρονταν τὰ γνωστὰ τότε «μανταλαμάρια» εἶδος ἀμυγδαλωτὰ καὶ ἡ περίφημη γερμανικὴ μύρα «Σπάτεν», μὲ γευστικούς μεζέδες, χωρίς νὰ ξεχνοῦμε καὶ τὰ λουκούμια τοῦ Πανταζῆ.

“Ὡς τοὺς Ἀμπελοκήπους ἀντικρῶ ζαμε ἀκόμα τὴν ὄμορφη λίμνη, μὲ τὴν τόση γοητεία, πού τὰ νερά της λαμπύριζαν στὶς πρωϊνὲς ἡλιακτίδες. Καὶ προχωροῦσε ἡ πομπή, τὸ ψίκι ἤθελα νὰ πῶ, σὰν κουστωδία, πού τώρα μοῦ ἔρχεται σὰν ὀπτασία καὶ μοῦ θυμίζει τὰ δοξασμένα χρόνια, ὅταν στὸν ἴδιο δρόμο ὕστερα ἀπὸ τριάντα χρόνια θάδιζε ὁ στρατός μας γιὰ νὰ λευτερώσει καὶ τ’ Ἀργυρόκαστρο, πού ἀπὸ ἐκεῖ κοντὰ ἔρχονταν ἡ νύφη.

Ὁ κάμπος τῶν Γιαννίνων μὲ τὰ θαθύσκια δέντρα του, τὶς λόχμες καὶ τὰ πράσινα λειβάδια, ἀκόμα στὶς ἀρχὲς τοῦ καλοκαιριοῦ, δίνει κάτι τὸ μαγευτικὸ στὸν ταξειδιώτη. Προχωρώντας τὸ φειδίσιο δρόμο μποροῦσε ὁ διαβάτης ν’ ἀντικρῶζει ψηλὰ ἀπὸ τὶς ράχες μακρὰ στὸ βάθος χλωμὲς βουνοκορφές, πέρα ἐκεῖ στὴ Βόρεια Ἡπειρο, σκλα βωμένη κι αὐτὴ ἀκόμα τότε, μαζὺ μὲ τὴν πατρίδα τῶν Ζάππα καὶ πού θ’ ἀπελευθέρωνε σὲ λίγο ὁ Ἕλληνας στρατιώτης. Καὶ τὰ χῶματα αὐτὰ τὰ Ἑλληνικά, τὰ αἱματοβαμένα μὲ αἷμα Ἑλληνικὸ ἂν καὶ λευτερώθηκαν τέσσαρες φορές στενάζουν ἀκόμα κάτω ἀπὸ ἀνήκουστο ζυγό.

Ἐφθασε τὸ «ψίκι» στὸ Λυκόστομο, κόντευε μεσημέρι. Πουθενὰ ἡ νύφη. Καμμιά φορά μακρὰ στὸν ὀρίζοντα φάνηκε σκόνη μπόλικη. Ὁ δρόμος πέρα ἀπὸ τὸ Λυκόστομο κάνει στροφές καὶ μόνο σκόνη μποροῦσε νὰ φαίνεται. Σὲ λίγο ξεκαθάρισε ἡ σκόνη κι’ ἀρχισαν νὰ διαγράφονται κάτι σὰν σχήματα ἀμα-

ξιῶν. Κι’ ἦταν ἐκεῖνα μὲ τὴ νύφη καὶ τὸ συμπεθερολόγι. Καθένας προσπαθοῦσε νὰ τακτοποιήσει τὴ γραβάτα του, τὸ σκούρο του κοστοῦμι καὶ νὰ δεῖ τὴν τσάκιση τοῦ πανταλονιοῦ. “Ὅσο γιὰ τὶς κυρίες μὲ τὰ μακρὰ φουστάνια καὶ τὰ καπέλλα τῆς ἐποχῆς, πού ἀπὸ μέρες τὰ εἶχαν ἐπιμεληθεῖ, προσπαθοῦσαν νὰ τὰ συνεφέρουν καὶ νὰ ἔχουν καλὴ ἐμφάνιση στὴν ἀρχοντοπούλα, πού θὰ ὑποδέχονταν. Ἦταν ἀκόμα ἡ ἐποχή, πού δὲν εἶχε ἐξαλειφθεῖ ἐντελῶς στὰ Γιάννινα τὸ μαντήλι στὸ κεφάλι καὶ κάμπουσες γερόντισσες τὸ φοροῦσαν μὲ ἀρχοντιά.

Σὰν ἔφθασε ἡ νύφη συγκινήσεις, φιλιὰ καὶ εὐχές. Ἐγιναν οἱ γνωριμίες. Ἡ νύφη πολὺ νέα ἐπιβάλλονταν μὲ τὴν ὠραία τῆς ἐμφάνιση, τὴν ὀμορφιά καὶ τὴ φρεσκάδα τῆς νέας κοπέλλας. Ἐπιβαλόνταν ἀκόμα μὲ τὴν ἀρχοντιά της, τὴν μόρφωσή της καὶ πρὸ παντός μὲ τὴν ἐξυπνάδα της. Ἐτσι ἔμεινε κι’ ἔτσι τὴ θυμοῦμαι ὡς τὰ τελευταῖα τῆς χρόνια μὲ τὸ γεμάτο καλωσύνη χαμόγελό της.

Ἀνάμεσα στοὺς συγγενεῖς τῆς νύφης ξεχώριζαν οἱ γονεῖς της καὶ τ’ ἀδελφία της. Ὁ πατέρας της ἕνας ἀρχοντάνθρωπος, ὁ Ἀπόστολος Ζάππας, ἀνεπιὸς ὅπως εἶπαμε ἀπὸ ἀδελφὸ τοῦ Μεγάλου Εὐεργέτου τοῦ Κωνσταντίνου Ζάππα, πού τὸ ἀπέριττό του ἀγαλμα στολίζει τὸ Ζάππειο. Οἱ ἀδελφές τῆς νύφης στολίδια τότε ἀληθινὰ τῆς Ἀθήνας ἦταν κι’ αὐτὲς παροῦσες. Ἡ Αἰκατερίνη σύζυγος Πέτρου Ζάππα, ἡ

Ἀγγελικὴ Στεφ. Δημητρίου καὶ ἡ Ἴφι (Ἰφιγένεια) ὁμορφὴ καὶ ἀνύπαντρη τότε ἔγινε ἀργότερα σύζυγος τοῦ Πύρρου Μπαμίχα. Ἀπὸ τὰ ἀδελφία τῆς θυμᾶμαι τὸν Ἀριστοτέλη ἕνα λεβεντόπαιδο, γιατί ὁ ἄλλος ἀδελφός τῆς ὁ Θανάσης εἶχε κιόλας πεθάνει.

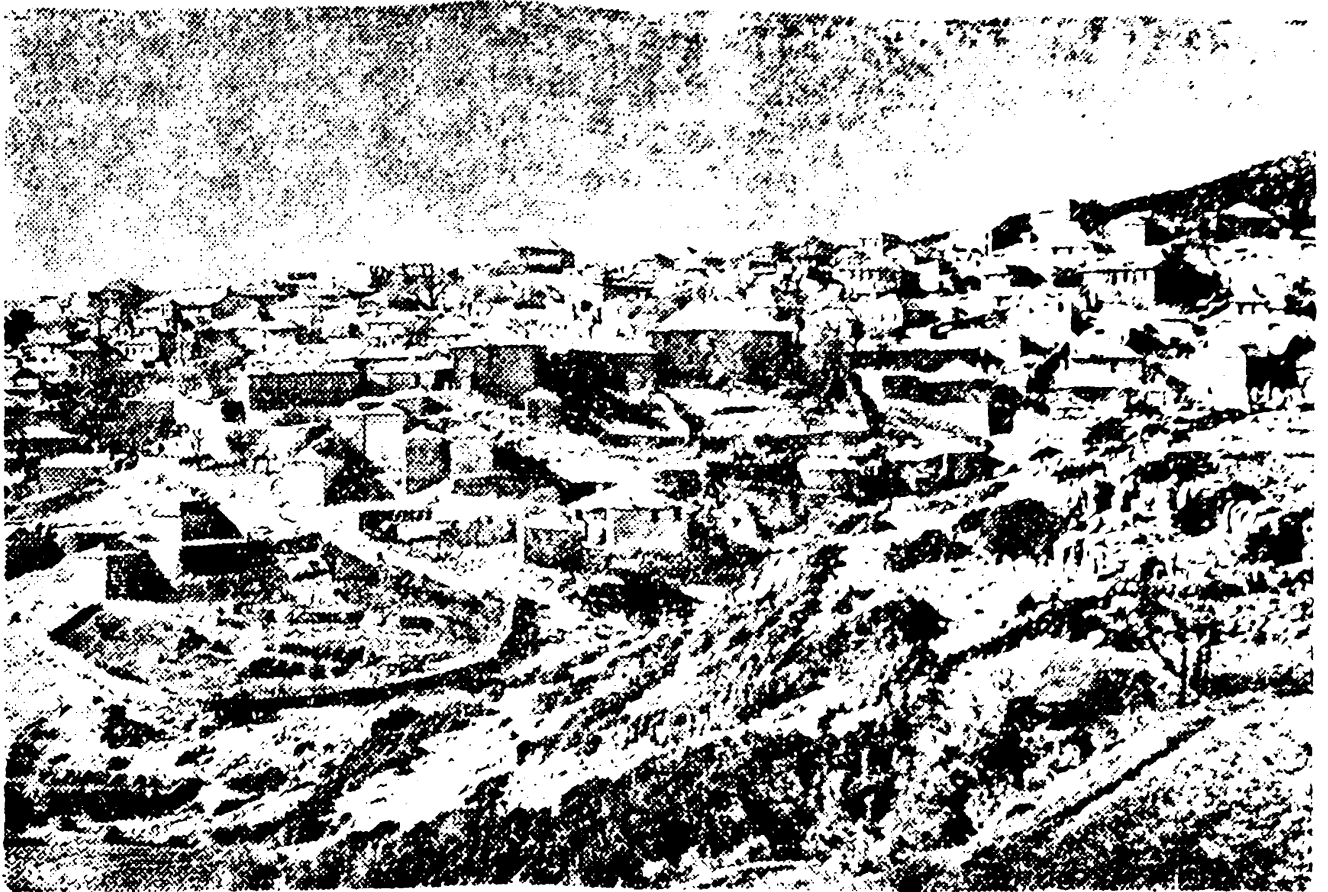
Θ' ἀρχίζε ἡ ἐπιστροφή καὶ ἡ πληθώρα τῶν συγγενῶν ἔπαιρνε θέσεις στὰ ἀμάξια. Δὲν ξέρω γιὰ ποιό λόγο διάλεξαν τὸν ὑποφαινόμενο νὰ πάει μὲ τὸ ἀμάξι τῆς νύφης. Στ' ἄλλοι τῶν ἀμαξιῶν, φαίνεται γιὰ τὸ ἐπίσημο τῆς ἡμέρας, εἶχαν κρεμάσει κουδούνια καὶ ξεκίνησε ἡ πομπή μὲ τὴ γνωστὴ κωδωνοκρουσία. Ἐντυπωσιάσθηκε ἀπὸ τὸν ἦχο τῶν κουδουνιῶν καὶ ὁ ὑποφαινόμενος, δωδεκάχρονος τότε καὶ ἀπευθυνόμενος στὴ νύφη τῆς εἶπε «κτυπᾶν τὰ κδούνια». Ἡ νύφη μεγαλωμένη στὴν Ἀθήνα δὲν ἦταν ἐξοικειωμένη μὲ τὴ Γιαννιώτικη προφορά. Αὐτὸ τὴν ἐντυπωσίασε καὶ στὰ κατοπινὰ χρόνια ὅταν τὴν ἔβλεπα, πάντοτε μὲ τὸ καλωσυνάτο τρανταχτὸ πλατύ τῆς γέλιο, δὲν ἔλειπε νὰ μοῦ ἀναφέρει τὴ φράση «κτυπᾶν τὰ κδούνια».

Ξημέρωσε Κυριακή. Τ' ἀρχοντικὸ τοῦ Σακελλάριου, πού μόλις εἶχε ἀνακαινισθεῖ γιὰ τὴν περίσταση καὶ μὲ καινούργια ἐπίπλωση, ἦταν ἀναστατωμένο. Προετοιμασίες γιὰ τὸν ἀπογευματινὸ γάμο. Γεγονὸς στὰ Γιάννινα. Τὰ γκαρσόνια πηγαινοέρχονταν, ὅλοι ζωσμένοι «φτάδες», φτάδες = φουτάδες = αὐτοσχέδιες ποδιές, καὶ σὲ πλουσιόσπιτα εἰδικὰ

φτιαγμένες γιὰ τὸ Γάμο, ὅπως τότε τὸ ἔθιμο σὲ τέτοιες περιστάσεις. Στὴ μεγάλη κουζίνα οἱ μαγείρισσες ἐτοίμαζαν γιὰ τὸ βραδυνὸ «BUFFET».

Τὰ πάντα ἦταν ἔτοιμα. Ἦταν ἀλήθεια μεγαλόπρεπος ὁ γάμος μὲ Δεσπότη τὸ Γερβάσιο ὅπως θυμῶμαι καὶ βοηθὸ τοῦ τὸν Πανάρετο. Τ' ἀρχοντικὸ, πού δὲν ὑπάρχει πιά, ἦταν στὶς δόξες του. Θ' ἀναφέρω ὀλίγα ἐδῶ ἀπὸ τὸ βιβλίο μου «Σελίδες τῆς Ἠπείρου» σελ. 103. «Πολὺ κοντὰ στὸ σπίτι μου ἦταν τ' ἀρχοντικὸ τοῦ Πάνου Σακελλάριου. Μεγάλο σπίτι μὲ παλιές δόξες, πού οἱ βομβαρδισμοὶ τοῦ τελευταίου πολέμου τοῦ εἶχαν ἀφήσει πληγές καὶ τελικὰ ρυμοτομήθηκε καὶ δὲν ὑπάρχει πιά. Εἶναι τὸ σπίτι, πού εἶχα ἄπειρες παιδικές ἀναμνήσεις... Εἶναι τὸ ἴδιο σπίτι ὅπου εἶχε καταλύσει ἀπὸ τὴν πρώτη ἡμέρα τῆς εἰσόδου του σὰν νικητῆς, ὁ διάδοχος τότε Κωνσταντῖνος καὶ ὅπου εἶχε ἐντοιχισθεῖ ἀναμνηστικὴ μαρμάρηνη πλάκα, πού μὲ χρυσᾶ γράμματα ἔφερε τὴν ἐπιγραφή: «Ἐνταῦθα ἀνεκηρύχθη Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος ὁ IB' 6 Μαρτίου 1913».

Στὶς μεγαλόπρεπες σάλες, στὸν ἐπάνω ἰδιαίτερα ὄροφο, συνεχίστηκε ὡς τὶς πρωινές ὥρες χορὸς, μὲ τὰ ὄργανα τῆς ἐποχῆς καὶ μὲ τὸν ἀξέχαστο Βαγγέλη ἐπικεφαλῆς, τὸ δὲ κυλικεῖο δὲν σταμάτησε νὰ προσφέρει τὰ θαυμάσια Γιαννιώτικα ἐδέσματα, ὅπως τὶς πασίγνωστες Γιαννιώτικες πίττες, ραβανές καὶ μπακλαβάδες ἀκόμα καὶ γευστι-

Έλαφότοπος Ζαγορίου (Τσερβάρι).

(Αρχείο Πελοπ. Οικονομίδη)

κώτατα σπιτίσια παγωτά, πού τὰ θυμούμαι.

Ο παραπάνω γάμος δέν είναι μόνον, πού άφῆκε έποχή, αλλά έφερε και γούρι, γιατί ποιός θά πίστευε, πώς έπειτα από τετρακόσια όγδόντα χρόνια σκλαβιάς, θ' άπελευθερώνονταν τὰ Γιάννινα σέ λίγους μήνες και στο ίδιο αυτό άρχοντικό, όπου έγινε ο γάμος, θ' άναγορευόταν Βασιλιάς τών Έλλήνων «Κωνσταντίνος ο ΙΒ'».

Η Έλε-νίτσα, όπως την άποκαλούσαν οι δικοί της πάντα με κέφι ήταν τριγυρισμένη άργότερα από την οικογένειά της, τον άνδρα της και τὰ παιδιά της, δυό όμορφες θυγατέρες τῆ Μαρία και την Εύγενία και τὸ γυιό της, τὸ θεατρικό

συγγραφέα και πολυγραφώτατο, τὸν γνωστό Άλέκο Σακελλάριο.

Ο Κωνσταντίνος Ζάππας στη διαθήκη του μαζί με τὸ "Έθνος σκέφθηκε και τούς δικούς του. Κι' έτσι στο μεγάλο κληροδότημα ήταν και τῆς Έλένης τὸ μερδικὸ κάπου 6000 χρυσῶ φράγκα Γαλλίας τὸ χρόνο. Σημαντικὸ ποσὸ γιὰ τὴν έποχή, πού με τὸν καιρὸ εξατμίσθηκε και τὰ τελευταία χρόνια τῆς ζωῆς της λάμβανε μόνον δρχ. 5000 τὸ μήνα. Και κράτησε με αξιοπρέπεια τις τελευταίες δυσκολίες τῆς ζωῆς της ὡσπου νά κλείσει γιὰ πάντα τὰ ὠραία της μάτια τὸ 1971.

ΛΕΩΝ Ι. ΜΕΛΑΣ

(Στὸ έπόμενο: «Ένας γάμος τὸ 1814 στὰ Γιάννινα»).

ΠΑΛΙΕΣ ΧΑΛΚΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΤΟΥ κ. ΜΙΧ. Κ. ΠΕΤΡΟΧΕΙΛΟΥ

Κανείς δὲν θ' ἀμφισβητήσει, πὼς ἀπ' τοὺς Ἑπειρῶτες πού ἔδρασαν στὴν Ἑλληνικὴ Ἐπανάσταση δυὸ παρέμειναν οἱ γνωστότεροι στοὺς Φιλέλληνες. Ὁ Μάρκος Μπότσαρης, πού κατὰ τὴν συνήθεια πού ἐπικράτησε (Γέσσιος 1835) νὰ θέλουν νὰ τοὺς συγκρίνουν μὲ τοὺς ἀρχαίους ὠνόμαζαν Κόδρο ὡς καὶ ὁ Κωλέττης, πού τὸν εἶπαν Λυκοῦργο.

Καὶ τοὺς δυὸ ξεχωριστὰ ἀγάπησαν οἱ Γάλλοι, κι' εἶναι γνωστὴ στοὺς ἐπισκεπτόμενους τὸ Παρίσι ἡ στάση τοῦ μετρώ Μπότσαρη πλάι στὸ Πάρκο BUTTES-CHAUMONT καθὼς καὶ τὸ γλυπτό τοῦ DAVID D' ANGERS (1834) «ἡ παιδίσκη πού διαβάζει στὸν τάφο του τ' ὄνομά του». Μὴ ξεχνώντας πὼς κι' εὐρύτερα γνωστοποιήθηκε ἡ φήμη του στὴν Ἀμερικὴ μὲ τὸ ποίημα «Μάρκος Μπότσαρης» τοῦ FITZ GREEN HALLECK (ἔχει μεταφραστεῖ σὲ πεζὸ πρὸ αἰῶνος, ἀπ' τὸν Κυθήριο Μ. Σ. Καλούτση), στὴν Οὐγγαρία ἀπ' τὰ τραπουλόχαρτα πού ἐκδόθησαν τότε κι' εἰκόνιζαν ἡρώες μας (Μπότσαρης ρήγας καρὸ) καὶ στὸ Μόναχο ἀπ' τὴν ἀναγραφή τοῦ ὀνόματός του στὴ στοά, τὴν τοιχογραφία τοῦ «θανάτου του στὸ Καρπενήσι» τοῦ Ἔρς, καὶ τὸ περίφημο καὶ πασίγνωστο πορτραῖτο τῆς κόρης του στὸ παλάτι τοῦ Νύμφεμπουργκ.

Ἐπίσης γιὰ τὸν Κωλέττη, πού θεωροῦνταν σὰν «ὁ περίβλεπτος τῆς Γαλλικῆς μερίδος ἡγέτης» ἔχοντας πρεσβευτὴς στὸ Παρίσι συνάψει τὶς καλύτερες μὲ τοὺς πολιτικούς του σχέσεις, οἱ Γάλλοι δὲν δίσταζαν νὰ τὸν ἀποκαλοῦν «στρατηγὸ Κωλέττη» ἐξ αἰτίας τῆς προσήλωσής του στὴ Μεγάλῃ Ἰδέα γιὰ τὴν ὁποία ὁ ἱστορικὸς Κυριακίδης τοῦ ἔγραψε «... ἦτο πόθος αὐτοῦ ζωηρός, διηνεκῆς, ἀκαταγώνιστος, ἦτο σημαία ἦν ἐγειρόμενος τὴν πρῶταν ἠσπάζετο καὶ τὴν ὁποίαν περιτυλισσόμενος ἐκοιμᾶτο τὴν νύκτα ἵνα ριφθεῖ εἰς ἴδια ὄνειρα περὶ τοῦ μέλλοντος ἔθνικοῦ μεγαλείου».

Δύο σπάνιες χαλκογραφίες εἶναι καμωμένες ἀπ' τὸν γνωστὸ γιὰ θέματα τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπανάστασεως ζωγράφο PETER HESS, σχετιζόμενες εἰδικώτερα μὲ τὴν ἐκλογή τοῦ Ὁθωνα.

Ἡ πρώτη δείχνει τὸν Κωλέττη, κρατώντας τὴν εἰκόνα του, νὰ τὴν ἐπιδεικνύει στὸ λαό.

Ἡ δευτέρα παριστάνει τοὺς τρεῖς ἀντιπροσώπους τῆς Ἑλλάδας, ὑποστράτηγο Κώστα Μπότσαρη (ἀδελφὸ τοῦ Μάρκου), στὸ μέσο τὸν Μιούλη καὶ Πλαπούτα νὰ τοῦ προσφέρουν (Μόναχο 3 Ὀκτωβρίου 1832) τὸ ἑλληνικὸ στέμμα.

Σχετικὰ ὥστόσο μὲ τὴν χαλκο-

Ὁ Ἰωάννης Βαπτιστῆς ἀγορεύων ἐπιδεικνύων τὴν εἰκόνα τοῦ
Ὁθωῆος πρὸς τὸν λαόν.

ΤΡ. Γ. ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ ΙΣΤΟΡΙΑ ΘΕΩΝΟΣ

γραφία τούτη, εξακριβώσαμε, ότι στην 'Ιστορική 'Εθνολογική 'Εταιρεία μας φυλάσσονται καὶ δυὸ παρεμφερεῖς της. "Ενα λιθογραφικὸ δηλαδὴ ἀντίγραφο πίνακα, πὸν παριστάνει τὸν "Οθωνα μὲ τοὺς τρεῖς τῆς Πρεσβείας, πὸν ἀναφέραμε, ἀποχαιρετισμὸ του (6 Δεκεμβρίου 1832) ἀπ' τὸ Μόναχο.

Καὶ μιὰ ἔγχρωμη λιθογραφικὴ εἰκόνα, πὸν ἐκδόθηκε ἀπ' τὸν HOSCHNIND καὶ παριστάνει τὴν ἀπ' τὴν 'Ελλάδα φθύσασσα τριμελῆ, ὡς ἄνω 'Επιτροπὴ. Χαρακτηριστικὸ παραμένει, ὅτι, ὁ Τρύφων Εὐαγγελίδης σημειώνει στὴν 'Ιστορία του, τὴν ἐμφανῆ θλίψη τοῦ "Οθωνα, ὅταν ἐξορισθεὶς ἐπέστρεψε στὴν πατρίδα του καὶ ἀντίκρουσε στὴν ἀνεγερθεῖσα ἀπὸ τὸν πατέρα του κατὰ τὰ ἔτη 1844—1860, στοὰ σ' ἀνάμνηση τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνος τῶν 'Ελλήνων, πὸν κί' ὀνομάζεται «'Ελληνικά Προπύλαια», τὰ ὀνόματα τῶν ἡρώων, πὸν κατὰ τὴν κάθοδο στὴν 'Ελλάδα τὸν εἶχαν συνοδεύσει.

'Αλλ' ἀκόμη γιὰ τὸν Κωλέττη καὶ

τὸν Κώστα Μπότσαρη ἔχουν περιωθεῖ ἐκτὸς ἀπ' τὶς γνωστὲς προσωπογραφίες, τὰ γύψινα ἐκμαγεῖα τῆς μορφῆς τους, ὅπως καὶ προτομὴ τοῦ Κωλέττη ποιηθεῖσα ἀπ' τὸν πρῶτο Νεοέλληνα ἀξιόλογο γλύπτη Δημ. Κόσσο.

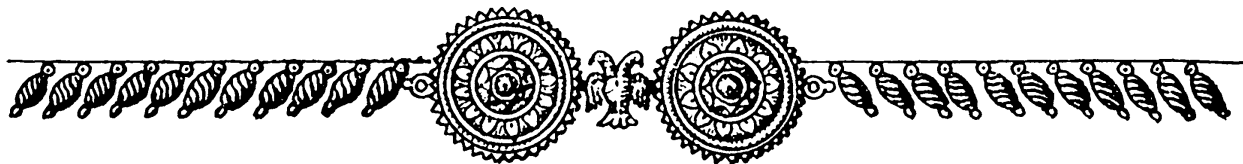
Τέλος καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ DAVID D' ANGERS χαραχθέντα ἐξῆς μετάλλια.

Χαλκοῦν διαμέτρου 44 καὶ βάρους 36 γραμμαρίων. 'Εμπρὸς Μάρκος Μπότσαρης. Κεφαλὴ πρὸς τ' ἀριστερὰ πίσω. Λόγος Θεοῦ μοι πρὸς σέ. Καρπενῆσι 12 Αὐγούστου 1823.

'Αργυροῦν διαμέτρου 21 καὶ βάρους 64 γραμμαρίων. 'Εμπρὸς ἡ 'Ελλάς θρηνοῦσα τὸν θάνατόν του. Πίσω. Καρπενησίου 9 Αὐγούστου 1823. Μάχη μεταξὺ Τούρκων καὶ 'Ελλήνων.

Καὶ χαλκοῦν, διαμέτρου 44 καὶ βάρους 46,25 γραμμαρίων. 'Εμπρὸς 'Ιωάννης Κωλέττης. 'Η κεφαλὴ πρὸς δεξιὰ πίσω. Ρομφαία τῷ Κυρίῳ καὶ τῶν γενεῶν. 1826.

MIX. K. ΠΕΤΡΟΧΕΙΛΟΣ

Ὁ Γιάννη Παπακώστας, πού ἔγινε Τζών Κώστας

ΤΟΥ κ. ΑΝΤΩΝ. ΒΕΝΕΤΗ

ΣΗΜ. ΣΥΝΤ.' Ὁ ἀναγνώστης φυλλομετρώντας τὸ «μετὰ χεῖρας» περιοδικὸ θὰ συναντήσῃ καὶ μιὰ φωτογραφία «προσωπικότητων». Φιγουράρει ἐκεῖ μεταξύ ἄλλων, ὁ πολὺπλαγκτός Ἡπειρώτης Τζών Κώστας ἀπὸ τὸ Λεῖα τῶν Φιλιατρῶν. Ἀκολουθώντας τὴ μοῖρα τοῦ Ἡπειρώτη σὲ ἀρχές αὐτοῦ τοῦ αἰῶνα ἐγύρισε ἕνα μέρος τοῦ γνωστοῦ κόσμου καὶ ἀπὸ ἀπένταρος μετανάστη, ὕστερα ἀπὸ περιπετειώδη βίον ἕνα μέρος τοῦ ὁποῦ ἀφιέρωσε σὲ ἀγῶνες, πρῶτα στὸν πόλεμο τῶν Μπόερς, σύμφωνα μὲ τὸ περὶ δικαίου αἶσθημα, πού διακρίνει τοὺς Ἡπειρώτες, καὶ ἔπειτα γιὰ τὴν ἀπελευθέρωση τῆς πατρίδας του στὸν πόλεμο 1912—13 κατέκτησε μετὰ τὸν τίτλο τοῦ Ἀγωνιστῆ καὶ τὸν τίτλο τοῦ Ἐργετή. Δίνε: ἐδῶ μιὰ σκιαγραφία τοῦ ὁ συμπατριώτη του δικηγόρος κ. Ἀντώνης Βενέτης.

α.χ.π.

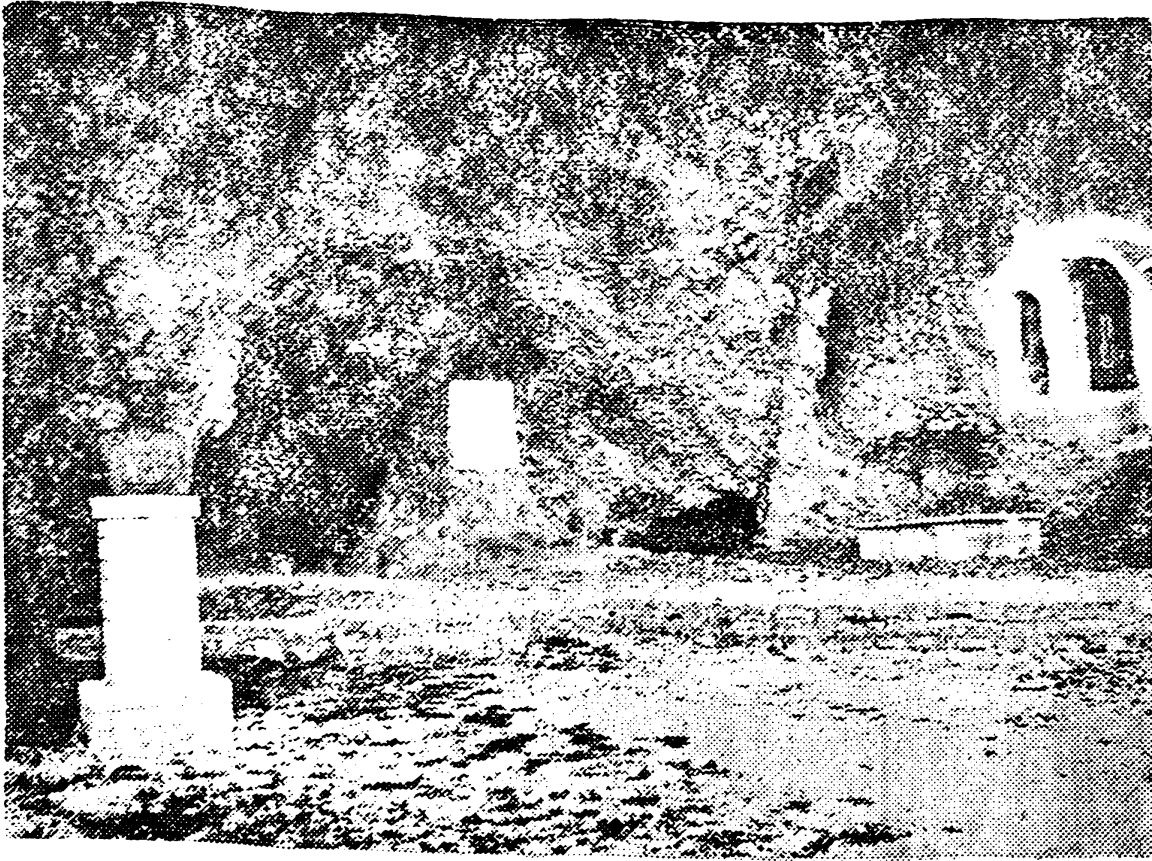
ΤΖΩΝ ΚΩΣΤΑΣ

Ὁ Τζών Κώστας ἐγεννήθη εἰς τὸ χωριὸν Λεῖα, Φιλιατρῶν, Θεσπρωτίας. Μετανάστευσεν ἀρχικῶς εἰς Αὐστράλιαν (1895) ἔκειθεν εὐρέθῃ, ἐπιστάτης τῆς τότε κατασκευαζομένης σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Ντάρ—Ἐλ—Σαλάμ—Ναϊρόμπι. Ἡ λώπις τοῦ χρυσοῦ τὸν ὄδηγεῖ εἰς Ν. Ἀφρικήν, ἐνθα ἐμαίνοντο οἱ πόλεμοι μετὰ τῶν ἡρωϊκῶν Μπόερς καὶ τῆς κομμωκρα-

τείας τότε Ἀγγλίας. Ὁ Τζών Κώστας ἐτάχθη ἐθελοντικῶς εἰς τὰς τάξεις τῶν Μπόερς.

Τὸν εὐρίσκομε ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ στρατηγοῦ Ντέ λὰ Ρέυ στὰ περίφημα χαρκαύματα τοῦ Μογκερσφοντάιν, στὴν αἰματηρότερη μάχη τοῦ πολέμου στοὺς λόφους τοῦ Σπιὸν Κόπ. Τέλος στὴν μεγάλη μάχη στὸ φαράγγι τοῦ Πάαρντεμπεργκ, κοντὰ στὸν ποταμὸ Μόντερ, ὁ Τζών Κώστας συλλαμβάνεται αἰχμάλωτος μαζί μὲ 4.000 ἄλλους Μπόερς καὶ ἀποστέλλεται σὲ στρατόπεδο συγκεντρώσεως στὴν Κεϋλάνη. Ἐπιστρέφει στὴν Νότιο Ἀφρική μετὰ τὴν συνθήκη Εἰρήνης τοῦ 1902 καὶ ἀνοίγει στὸ Στέλλεμπος, τὴν πανεπιστήμιουπολιν τῆς Ν. Ἀφρικῆς τὸ καφενεῖο τῆς «Καλῆς Ἐλπίδος». Ἐδῆμιούργησε σημαντικὴν περιουσίαν τὴν ὁποίαν ἔζησεν τὸ 1911 δὲν ἐδόστασεν νὰ ἐγκαταλείψῃ, νὰ ἐπανέλθῃ ἐν Ἡπείρῳ, τουρκοκρατούμενη τότε, νὰ σχηματίσῃ ἀνταρτικὰς ἐξέδους καὶ νὰ μάχεται τοὺς Τούρκους. Ἐνδεικτικῶς ἀναφέρω τινὰς τῶν μαχῶν τούτων. Κεραμίτσας, Ὀκτώβριος 1912, Σάλα Παραμουθιάς 24.12.1913, Χίγκα Κουρέντων 20.1.1913, καταστροφή μύλων Βελτίστας, ὁμοῦ δὲ μετὰ τοῦ ἄλλου ἀφανοῦς ἥρωος καπετὰν Κρομμύδα, εἰσῆλθον ἐκ τῶν πρώτων εἰς τὰ ἀπελευθερωμένα Ἰωάννινα. Τὰ ἐπόμενα ἔτη ἐγκαθίσταται:

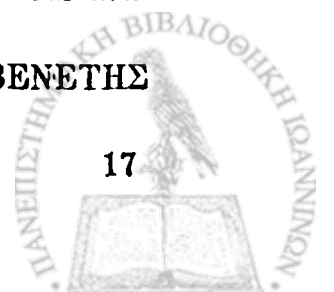

Καλπάκι. Ἡ σπηλιὰ τοῦ Στρατηγεῖου στὸν πόλεμο τοῦ '40. Διακρίνεται ἀριστερὰ ἡ προτομὴ τοῦ στρατηγοῦ Χαρ. Κατσιμήτρου.
(Ἀρχεῖο Ἀποστ. Βερτοδούλου)

εἰς τὴν πόλιν τῶν Ἰωαννίνων, ἔνθα ἔσχεν μεγάλη ἐπιχειρηματικὴν καὶ πατριωτικὴν ὄρᾳσιν. Φτάνει ἀγωνιζόμενος μέχρι τὴν Β. Ἡπειρον, θεοῦξελικός, ἰδρύει τὴν Λέσχην Φιλελευθέρων, δὲν διστάζει ὁμως νὰ ἔρθῃ εἰς εὐγκρουνισμὸν μετὰ τὸν Γενικὸ Διοικητὴ τότε τῆς Ἡπείρου καὶ μτέπειτα ὑπατο Ἀρμοστή τῆς Ἑλλάδος στὴν Σμύρνη, Ἀριστ. Στεργιάδη, διὰ τὴν ὑπόθεσιν τῶν 16 χωριῶν τῆς Μουργκάνας. Τὸ 1920 ἔνεκα τῆς τότε ὀξύτητος τῶν κομμουνιστῶν παθῶν ἠναγκάσθη νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Ν. Ἀφρικὴν, μὴ λησμονήσας ὁμως τὴν πτωχὴν γενέτειράν του, ὑπὲρ τῆς ὁποίας, ὅτε ἀπεβίωσε τὸ 1932, ἐκληροδότησε τὸ ποσὸν τοῦ 1.000.000, διὰ τὴν κατασκευὴν διαφόρων κοινωφελῶν ἔργων.

Τὸ 1962 ὁ ἀρχισυντάκτης «τοῦ Βήματος» ἀείμνηστος Ἀποστολόπουλος ἀπεσταλμένος στὴν Ν. Ἀφρικὴν, σημειώνει στὸ «Βῆμα» τῆς 2.3.62: «Κατ' ἐξοχὴν συνκυσθηματικὸς λαὸς οἱ Νοτιοαφρικανοὶ ἔχουσι ἀναδείξει εἰς Ἑθνικὸν ἥρωα τὸν Ἕλληνα Ἡπειρώτην Τζῶν Κώστα (Ι. Παπακώστα), ὁ ὁποῖος ἐπολέμησεν ὡς ἥρωας παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν ἐναντίων τῶν Ἀγγλῶν κατὰ τοὺς περίφημους πολέμους τῶν Μπόερς. Ἡ μορφή τοῦ πολεμιστοῦ αὐτοῦ ἔχει καταστῆ θρυλικὴ καὶ μὲ ὑπερηφάνεια, ἀλλὰ καὶ εὐγνωμοσύνη σημαίνοντες Νοτιοαφρικανοὶ ὁμιλοῦν διὰ τοὺς πολεμικοὺς ἄθλους τοῦ Ἕλληνα Μετανάστη».

A. BENETHS

Οι τρεις φίλοι του Κωνσταντίνου Καραϊσκάκη ο οποίος οργάνωσε το 1821 τον επαναστασιακό αγώνα στην Ελλάδα. Ο Κωνσταντίνος Καραϊσκάκης (αριστερά), ο Κωνσταντίνος Καραϊσκάκης (κέντρο) και ο Κωνσταντίνος Καραϊσκάκης (δεξιά). (Φωτογραφικό Αρχείο "Αντ. Βενετία")

Φιλολογικά & Καλλιτεχνικά Πορτραίτα

ΠΥΡΡΟΣ Ι. ΡΟΥΤΣΗΣ

Ὁ Πύρρος Ρούτσης δὲ γεννήθηκε στὴν Ἡπειρο, ἀλλὰ στὸ Σικάγο Ἰλλινόϊς τῆς Ἀμερικῆς τὸ 1930. Ἐγίνε θμως παθιασμένος Ἡπειρώτης καὶ Ἡπειρωτολόγος ἱστορικός καὶ λαογράφος μὲ μετάγχιση τοῦ Ἡπειρωτισμοῦ ἀπὸ τὸν χαρακτηριστικὸ πατέρα του Ἰωάννη Ρούτση, πὺ ἔφυγε ἀπὸ τὴν Βόρειο Ἡπειρο (Στεγὸπολη τῆς Λιούτζης) τὸ 1911 καὶ δὲν τὴν ματαεῖδε τὴ γενέτειρα παρὰ μόνο σὲ ἓνα συνεχιζόμενο ὄνειρο ἀπὸ τότε μέχρι σήμερα στὰ θαθειά του γεράματα.

Σὲ μιὰ ἑλληγική οἰκογένεια ἀπὸ πατέρα Ἡπειρώτη καὶ μάνα Χιωτίσσα τὸ γένος Γαλούρη ἢ Χιωτοπούλου ἀνατράφηκε ὁ Πύρρος Ρούτσης καὶ ἐσπούδασε στὴ Νέα Ὑόρκη. Ὑπηρέτησε στὸν Ἀμερικανικὸ στρατὸ καὶ ἐπιδόθηκε στὴν ἀγ-

γλόφωνη δημοσιογραφία, ἣ ὁποία τὸν τραβούσε ἀπὸ τὰ μαθητικά του χρόνια.

Ὅμως παράλληλα μὲ τὴν ἐπαγγελματικὴ δημοσιογραφικὴ του ἀπασχόληση τὸν ἐλκύουν ἣ ἱστορία, ἣ κοινωνιολογία, ἣ λαογραφία, γενικὰ οἱ ἀνθρωπιστικὲς μελέτες, ὁ πολιτισμὸς, ὁ βίος τῶν λαῶν, ὅλων τῶν λαῶν σὲ οἰκουμενικὸ ἐπίπεδο. Τὸν γοητεύουν οἱ πολιτισμοὶ τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀσίας.

Ἀλλὰ καημὸς του εἶναι ἣ γῆ τῶν προγόνων του, ἣ Β. Ἡπειρος πατρίδα ἀρχέγονη ὅλων τῶν Ἑλλήνων. Δὲν εἶναι τὰ ἀναχρονιστικὰ σωθινιστικὰ αἰσθήματα, πὺ ὁδηγοῦν στὴ λατρεία τῆς γῆς αὐτῆς τῶν προπατόρων του, ἀλλὰ τὰ παθήματά της, παρ' ὅλα τὰ ἐπιτεύγματα τοῦ παρελθόντος, πὺ καταδίκασαν αὐτὸ τὸ κοιμιά-

τι της ελληνικής γής να ζει έξω από τον ελληνικό κορμό.

Η τύχη αυτή της πατρίδας του στέκει σά θέμα σε πολλές μελέτες του και ιδιαίτερα στα δυο βιβλία του ALBANIA'S CAPTIVES (1965) και ALBANIAN HISTORICAL FOLKSONGS, 1716—1943. A SURVEY OF ORAL EPIC POETRY (1967).

Από την ευδόκιμη δημοσιογραφική του υπηρεσία αναφέρεται ότι υπηρέτησε επί αρκετά έτη σε ημερήσιες εφημερίδες της Μιννεσότα, Βιργίνιας και του Τέξας. Επιστρέφοντας στη Νέα Υόρκη μπήκε σαν συντάκτης στην Έταιρεία NEWHOUSE NEWSPAPERS, μέλος του συντακτικού επιτελείου του LONG ISLAND STAR -

JOURNAL και LONG ISLAND PRESS. Αρχισυντάκτης της περιφερειακής εβδομαδιαίας GREENPOINT WEEKLY STAR. Σήμερα υπηρετεί σαν τακτικός συντάκτης της εβδομαδιαίας MIS (MANAGEMENT INFORMATION SYSTEMS) WEEK της Έταιρείας Έμπορικων Περιοδικών FAIRCHILD PUBLICATIONS.

Τα κείμενα του Πύρρου Ρούτσι διακρίνει ή σαφήνεια, ή όρθη και υπολογισμένη κρίση, ή αμεροληψία, ή απροσίωσι, στην πιστότητα των πηγών του.

Γνωρίζει βαθειά τα ελαττώματα των αδελφών του Έλλήνων και τον πολιτισμό των κατά τη διάρκεια των αιώνων με την παγκόσμια επίδρασή του.

Ο Γιώργος Δουζούφης στο εργαστήριό του.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΔΟΥΖΟΥΦΗΣ

Ο Ήπειρώτης ζωγράφος Γιώργος Δουζούφης γεννήθηκε στο Δελβιανάκι Ηπειρωνίου. Είναι πτυχιούχος της Άνωτάτης Σχολής Καλών Τεχνών Αθηνών και έκ-

λεκτός ζωγράφος. Αγάπησε την τον Κροστάλλη, με δύναμη την Ήπειρο και ζωντανάει με την τέχνη του την όμορφη του Ήπειρώτικου χωριού. Ο ίδιος μ'ας λέει:

«Γεννήθηκα το 1907 την εποχή που τα

χωριά μας λάμπανε απ' άρχοντιά. Φοροῦσαν τότε οί γυναίκες τὰ σεγκούγια με τούς μεταξωτούς ντουλαμάδες και κάθε Κυριακή ολοι χορευαν δίπλες τούς χορούς στο χοροστάσι ως που να πέση ο ήλιος. Δουλεύανε με τὰ δικέλια οί έργατιές στ' άμπέλια και όργωναν με τὰ θόδια τὰ χωράφια. Γεμάτες ήτανε οί ράχες από πρόβατα και άνασκουμπωμένες οί Κυράδες φήγαν στους φούρνους τὰ μπουρέκια. Αυτοί οί παληοί καιροί θεριεύουν στο μυαλό μου σαν θρίσκομαι στην ξενιτιά. "Αμα τελείωσα τὸ Γυμνάσιο στὰ Γιάννενα ξεκίνησα είκοσάχρονος για τή Σχολή Καλών Τεχνών με λίγα λεφτά και πολλά όνειρα.

Γ. Δουρδούφη — Τὸ άρμεγμα.

Γράφτηκα στο Μετσόβιο Πολυτεχνείο τὸ 1928 και σπούδασα ζωγραφική έξη χρόνια με καθηγητές τόν 'Ιακωβίδη, Γεραιώτη, Μπισκίνη, Βικάτο, 'Αργυρό άρριστεύοντας δυό φορές κατά τή φοίτηση. Τότε ή διδασκαλία γινόταν με κατάνυξη. Στές πτωχιακές ήλθα πρώτος αλλά άρρώστησα από κακουχίες και άγέχεια κι' έχασα έτσι σίγουρη ύποτροφία για τὸ Παρίσι: τὸ 1934' Ζωγραφίζω τώρα πενήντα χρόνια και κάθε μέρα μαθαίνω καλλίτερα τήν τέχνη μου. "Έχω κάνει ως τώρα τέσσαρες άτομικές έκθέσεις μου στον Παρισσό και έχω λάβει μέρος σε έπτά Παναλληνικούς στο Ζάππειο. "Έχω έκθέσει έργα μου επίσης σε έξη όμαδικές έκθέσεις στην 'Αθήνα, Θεσσαλονίκη, Γιάννενα και Μονακό. 'Εργάστηκα σαν ζωγράφος στα 'Ανάκτορα, στο Κέντρο Χημ. Πολέμου, στο 'Επιτελείο Στρατού και Γεωγραφική. Είκονογράφησαν αρκετά βιβλία. "Έργα μου βρίσκονται στην Ελλάδα, Γαλλία και 'Αμερική. Τὰ θέματα που δούλεψα με περισσότερη αγάπη είναι: οί Βλάχοι με τὰ πρόβατα, ο θεός και ο τρύγος, τὰ πανηγύρια κι' οί χοροί στο Δελιδιάκι, τὰ χιονισμένα σπίτια, τὰ μαγεμένα δάση τής 'Ηπείρου και οί χωριάτικες δουλειές. Θυμάξω πάντα τούς ζωγράφους τής 'Αναγέννησης. Και τώρα που ανέβηκα στην κορυφή τής πυραμίδας τής ζωής θάθελα να μιλήσω χωρίς πάθος για τὰ χωριά τής 'Ηπείρου, πώς ήταν κάποτε τὰ ωραιότερα χωριά τής 'Ελλάδας, και είναι δύσκολο στον Τουρισμό να ξαναζωντανέψη τήν άρχοντιά τους, εκεί στέλλοντας ανθρώπους τής 'Αθήνας.

Στους νέους καλλιτέχνας έχω να πω ότι ή Τέχνη δέν είναι μόδα και εμπόριο αλλά ύψηλό λειτουργήμα. Χρειάζεται πολ-

ΙΩΑΝΝΗΣ Ν. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

Ο Ιωάννης Νικολάου Νικολαΐδης γεννήθηκε το 1917 στη Βίτσα του Ζαγοριού. Τα πρώτα γράμματα έμαθε στο δημοτικό και το ελληνικό (σχολαρχείο) σχολείο του χωριού του. Ύστερα φοίτησε τρία χρόνια στο Β' Γυμνάσιο Ιωαννίνων, με προσωπική παρακολούθηση πανεπιστημι-

Γιώργου Δουρδούφη, 'Ο Θέρος.

λή δουλειά, πολλές γνώσεις και δυνατή προσωπικότητα».

Είναι μια ρέουσα αφήγηση της ζωής του πεμνού, αλλά φρασμένου καλλιτέχνη, του Γιώργου Δουρδούφη.

ακών σπουδών. Οικονομικές αντιξοότητες, εξαιτίας της μακρόχρονης αρρώστειας της μητέρας του, τον υποχρέωσαν ν' αφήσει το γυμνάσιο και νά προσανατολιστεί προς άλλες κατευθύνσεις.

Φοίτησε στο πεντατάξιο Διδασκαλείο Ιωαννίνων, απ' όπου πήρε το πτυχίο του το 1936 (πρώτος άριστούχος). Απολόγθησε έτσι το δασκαλικό επάγγελμα, πού αγάπησε και τίμησε με την εργασία του. Διορίστηκε δάσκαλος το 1937 και πριν από τον πόλεμο υπηρέτησε σε άκριτικά χωριά του νομού Δράμας, στην παραμεθόριο, κι ύστερα απ' αυτόν σε πολλά χωριά της Ήπειρου. Πάνω από 15 χρόνια εργάστηκε, ως δάσκαλος και διευθυντής στα Πρώτιστα Δημοτικά σχολεία της Ζωιτσιμιάς Παιδαγωγικής Ακαδημίας. Προήχθη τέλος, σε επιθεωρητή δημοτικών σχολείων και υπηρέτησε στις εκπαιδευτικές περιφέρειες Κόνιτσας, Πρέβεζας και Κέρκυρας. Συνταξιοδοτήθηκε με το βαθμό του γενικού επιθεωρητού.

Από μικρός ασχολήθηκε με τη λογοτεχνία και τα γράμματα γενικότερα, καθώς και με ιστοριογραφικές έρευνες, προς τις όποιες κατηύθυνε τα διαφέροντά του έ θεός του Δημήτριος Σάρρος, μεγάλη φυσιογνωμία των Ήπειρωτικών γραμμάτων. Αυτότελη έργα, σε διβλία, έχει εκδώσει ως τώρα τα εξής:

- 1) Ρυθμοί ψυχής (ποιήματα).
- 2) Ιστορική μυθολογία περί της έν Ήπειρω χώρας Βεζή-ζης (ιστορία) 1939.
- 3) 'Ο Χριστοβασίλης ως διηγηματογράφος (μελέτη) 1955.
- 4) 'Η εποχή μας (δοκίμια) 1971.
- 5) 'Η νεοελληνική παράδοση και το ελεύθερο ελληνικό κράτος Α', (δο-

Ι. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

κίμα) 1973.

6) *Ἀναδρομή (διηγήματα)* 1981.

7) *Ζαγόρι (δοκίμιο ἀνθρωπογεωγραφίας)* 1982.

Ἐκτός ἀπὸ τὰ αὐτοτελῆ κείμενα μεγάλο μέρος τοῦ ἔργου του, πὺ ἀναφέρεται σ' ἕλα τὰ εἶδη τοῦ λόγου (ποίησι, δοκίμιο, διήγημα, ἱστορικὴ μελέτη, ταξιδιωτικά, κριτικὴ βιβλίου, ἐπιφυλλίδες, ἄρθρα κλπ.) εἶναι κατασπαρμμένο σ' ἐφημερίδες καὶ περιοδικὰ τῆς Ἀθήνας καὶ τῆς ἐπαρχίας.

Παράλληλα μὲ τὸ ἐκπαιδευτικὸ καὶ συγγραφικὸ ἔργο του ἀπέπτυξε καὶ πλουσιώτατη πνευματικὴ, πολιτιστικὴ καὶ κοινωνικὴ δράση. Συνέλαβε καὶ πραγματοποιήσε τὴν ἰδέα τῆς ἐκδόσεως τοῦ περιοδικοῦ «Ἑπειρωτικὴ Ἑστία» τῆς ὁποίας

διετέλεσε συντάκτης μὲ εἰκαστικὰ περίπου (1952—1970).

Εἶναι ἐπίσης ἀπὸ τοὺς ἰδρυτὲς τῆς «Ἐταιρείας Ἑπειρωτικῶν Μελετῶν», τῆς ὁποίας διετέλεσε γενικὸς γραμματέας ἀπὸ τὸ 1954—1971. Διετέλεσε ἀκόμα γενικὸς γραμματέας τῆς Φιλαρμονικῆς καὶ τοῦ Ὁδοῦ Ἰωαννίνων ἀπὸ τὸ 1961—1963. Ἀπὸ τὸ 1976 μετέχει στὸ Διοικητικὸ συμβούλιο τοῦ «Ἰδρύματος Μελετῶν Ἰονίου καὶ Ἀδριατικοῦ χώρου», ὡς γενικὸς γραμματέας του. Ἀπὸ τὸ 1979 ἔχει ἀναλάβει, μαζὶ μὲ τὸν Κ. Βλάχο, τὴν εὐθύνη τῆς σύνταξης τοῦ «Ἑπειρωτικοῦ Ἡμερολογίου», πὺ ἐκδίδει κάθε χρόνο ἢ «Ἐταιρεία Ἑπειρωτικῶν Μελετῶν». Συμμετέχει σὲ ἐπιτροπὲς καὶ ὀργανισμοὺς πὺ ἔχουν σχέση μετὰ τὰ γράμματα, τίς τέχνες καὶ τὴν

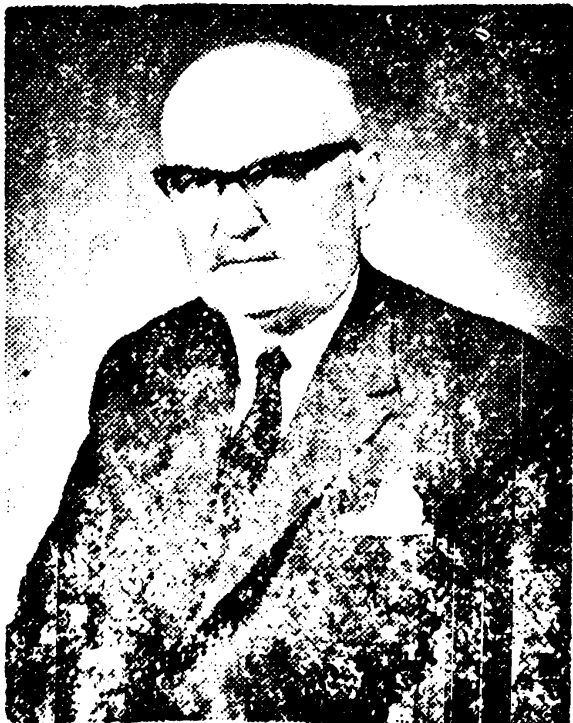

εκπαίδευση. Πέρυσι και φέτος (σχολ. έτη 1980—1981 και 1981—1982) διδάξε στη Σχολή έπιμορφώσεως λειτουργών δημοσιακής εκπαιδεύσεως (ΣΕΛΔΕ) τó μάθημα τής «Παιδικής λογοτεχνίας».

Για τήν όλη έθνική, πνευματική, εκπαιδευτική, πολιτιστική και κοινωνική δράση του έχει τιμηθεί με διακρίσεις από τó ύπουργείο Παιδείας και από όργανισμούς, καθώς και από τήν Πολιτεία με τó Χρυσό Σταυρό του Τάγματος του Φοίνικος (1966).

ΣΤΑΥΡΟΣ ΚΑΡΑΔΗΜΑΣ

Άπό τούς Ήπειρώτες συγγραφείς MINORES τών τελευταίων έτων, αλλά όχι λιγώτερο σημαντικός για τά Ήπειρωτικά

Γράμματα είναι ó Σταύρος Καραδήμας από τή Μέγανηλη του Πωγωνίου.

Τί ήταν σόν πολιτικό του όλο; Μά οι περισσότεροι σ' αυτόν τόν τόπο σταδιοδρομούμε έκτός τών ιδιαίτέρων μας κλίσεων.

Έτσι κι ó Σταύρος Καραδήμας δούλεψε χρόνια έμπειρικάς ύπομηχανικός στη Γεν. Διοίκηση Ήπείρου με έδρα τó Φιλιάτι κι έπειτα στο ύπουργείο Άνοικοδομησεως (σήμερα Δημοσίων Έργων) με έδρα τά Γιάννινα.

Άπό τά νεανικά του χρόνια, άνήσυχος πάντα έδημοσίευε λαογραφικά και ήθογραφικά στις έφημερίδες «Ήπειρωτικό Άγώνα» του Θύμιου Τζάλλα, «Άγροτική Ήχώ» του Παν. Τσιμογιάννη, «Θεσπρωτία» του Γ. Βουγίδη, «Φωνή του Πωγωνίου» Χρ. Σακελλάριου, «Ήπειρωτικό Μέλλον» του Θαν. Γκογκώνη, σόν «Παρατηρητή» τέλος τών Ίωαννίνων πρωτοφανέριστα θέματα «χωρίς μαγεία γλώσσας».

«Διέπραξε, καθώς λέει, τó ανισιούργημα» να πολιτευτεί, μετά τήν κατοχή, με τó σεμνό άγροτικό ήγέτη Άλέξ. Μυλωνά και Χρ. Παπασταύρο.

Εύτυχως που δέν έπέτυχε γιατί άλλοιως ίσως να έχαναμε τά τρία τελευταία όβλία του: 1) «Σκόρπια φύλλα άπ' τó Πωγωνί», 2) «Παλιοκαιρινές Ήπειρωτικές Μνήμες», 3) «Ήπειρωτικό Όδοπορικό».

Ό σεμνός και ταπεινός Σταύρος Καραδήμας, τώρα, στα όγδόντα του, «που ό φίλος πάει να βασιλέψει και δέν απομένει έξω ούτε ένα θ ο υ κ έ ν τ ρ ι, αλλά λίγα «γροθάρια» — οι παλιοί ύποδαιρούσαν τó δουκέντρι σε είκοσι γροθάρια — δέν έχει ανάγκη από «θραγαχρίδια», δέν έχει ανάγκη από «παινεσιές και λίμπες άδειες».

Όι κρίσεις από τούς πνευματικούς ανθρώπους, λήπτες τών Έργων του αναλόγουν άδίαστα και τιμητικά.

Ό Ε υ ρ ι π ι δ η ς Σ ο ύ ρ λ α ς :
«Τό ιστορικό - πατριδογνωστικό περιεχό-

μενο της Μονογραφίας σας (Σκόρπια Φύλλα κλπ.) ἐσκόρπισε καὶ στήν ταπεινότητά μου μιὰ ἀνέκφραστη συγκίνηση...».

Ὁ Ἀλέξ. Χ. Μπαμπόπουλος: «Δίνετε μὲ ἀγάπη καὶ νοσταλγία καὶ τόσο ἀπλὰ καὶ ἀνεπιτήδευτα σχημέλια καὶ περιστασιακὰ ἀπ' τῆ ζωῆ τοῦ ἀγαπημένου κοινοῦ μας χώρου καὶ ἀναπολεῖτε περασμένα χρονικά, πού ἢ μνήμη τους θά διατηρηθεῖ μέχρι τῶν χειλέων τοῦ τάφου. Γλυκερές μορφές λαϊκῶν τύπων καὶ ἡρώων ἀποπνέουν τῆ σοφία τοῦ Ἑπειρωτικοῦ Λαοῦ».

Γεώργ. Βρέλλης: «Σ' αὐτά τὰ ἀφηγήματα ἠθογραφεῖ καὶ μεταφέρει τὸ περιεχόμενο μέσα σὲ ἱστορικά καὶ λογογραφικὰ πλαίσια. Σὰν γόπιος εἶδε καὶ ἄκουσε πολλὰ ἀπὸ πολλοὺς καὶ αὐτὰ ἀκριβῶς μεταφθεύονται εὐσυνείδητα στίς σελίδες του, καλογραμμμένα, μὲ τὴν τοπικὴ γλωσσικὴ ἔκφραση, μὲ ἀπροσποίητη εὐλακρύνεια καὶ τὴν εὐθετικότητα τῶν ἱστορουμένων συμβάντων μέσα στὴ σιλαβιά, τὴν κατοχή, τὸν μετέπειτα χρόνον...».

Ὁ Κώστας Λαζαρίδης: «Τὰ κεφάλαια εἶναι τόσο σφαιρικά, καὶ μὲ τόσο λογοτεχνικὸ ὄφος διατυπωμένα, πού διαβάζοντάς τα κανένας γοητεύεται ἀπὸ τὸ ἐλκυστικὸ καὶ μὲ λογοτεχνικὴ χάρι γράψιμο...».

Ὁ Βασίλειος Κραψίτης: «Μὲ τὸ συνεπαίρισμα τῆς ἱστορίας μὲ τὴν ἠθογραφία, δοσμένο σὲ κείμενα λογοτεχνικῆς ἀξίας ἀνάθετε τῆ φωτιά τῆς ἐπιστροφῆς στὴ ρίζα τους τῶν νέων Πωγωνίων...».

Ὁ Σπύρος Μουσελίμης: «Τ' ἀφηγήματα τοῦ κ. Σταύρου Καραδήμα τραβοῦν τὸν ἀναγνώστη ὅπως ὁ ἀγωγιάτης τὸ μουλάρι ἀπὸ τὸ καπίστρι. Ἔλκουν

καθὼς τὸ λουλούδι τὴν πεταλούδα, πού δὲν ξεκολλάει ἀπ' αὐτὸ ἀν δὲν πιεῖ ὄλο τὸ χυμό, ἀν δὲ χρυσάσει...».

Ἡ Χρυσάνθη Ζ: τσαΐα: «Κείμενα γραμμμένα μὲ δύναμη, ἀνόθευτα καὶ ἀπέριστα, μεταδίδουν ἄμεσα στὸν ἀναγνώστη τὴ συγκίνηση, τὸν ἐνθουσιασμό καὶ τὴν «Ἑπειρωτικὴ περιφάνεια».

ΑΝΑΣΤΑΣΗΣ Δ. ΠΑΠΑΓΓΕΛΗΣ

Εἰσφορά στὰ Ἑπειρωτικὰ Γράμματα καὶ σὸ περθώριο τῶν ἐπιστημονικῶν καὶ ἐπαγγελματικῶν του ἀπασχολήσεων ἔδω-

καὶ ὁ ἱατρὸς Ἀναστάσιος Παπαγγέλης. Γεννήθηκε στὰ Κούρεντα τὸ 1913 ἀπὸ φτωχοὺς ἀγρότες Γονεῖς. Ἐμαθε τὰ πρῶτα γράμματα σὰν ὄλοι οἱ παλαιοὶ στὸ Δημοτικὸ καὶ τὸ «Ἑλληνικὸ» τῶν Κουρέντων. Τελείωσε τὸ Γυμνάσιο τῆς Ζωσιμαίας μὲ καθηγητὴ τὸ Χρίστο Σούλη. «Ἔδραλε καὶ τὴ Γεντρικὴ σὸ Πανεπιστήμιον τῆς Ἀθήνας».

Τὶς σπουδὲς του ὄφειλε σ' ἓναν αἰώνιο Ἑπειρώτη Εὐεργέτη τὸν ἀδελφὸ τῆς Μάνας του Γεωργιάκη Μιχαήλη (Γεώργιος

Μιχαήλ Σταμάτης) πού σ' ὄλη του τῆ ζωῆ ἔκανε εὐεργεσίες.

Ἡ συναναστροφή του μέ τούς πελάτες ἀνθρώπους ὅλων τῶν κοινωνικῶν τάξεων, τούς ἀπλοῦς ἀνθρώπους τοῦ λαοῦ τῆς ὑπαίθρου, ἀλλά καί τούς ἀστούς τῆς Ἡπειρωτικῆς πρωτεύουσας ἔδωκαν πλούσια θέματα στόν χαρακτηριστικό συγγραφέα νά κάμει πορτραῖτα σέ ἠθογραφήματα καί εὐθυμογραφήματα σπαρταριστά, γεμάτα ἀπό ἠπειρωτική σοφία καί χάρη.

Γιά τήν ὥρα πέρα ἀπό σκόρπια δημοσιεύματά του σέ ἐφημερίδες καί περιοδικά (ἐπαγγελματικά) ἐτύπωσε τρία βιβλία του :

1) Σύντομη ἱστορία τῆς οἰκογένειας Παπαγγέλη καί 2) Ὁ παπα-Φίλιππος (παπαδοῦστορίες) καί 3) Ὁ Διάλογος, εὐθυμογραφήματα.

Τώρα: Τό τί ἔχει στό συρτάρι καί στό μυαλό του ὁ ἰατρός Παπαγγέλης εἶναι ἄλλη ἱστορία.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΓΙΟΥΣΗΣ

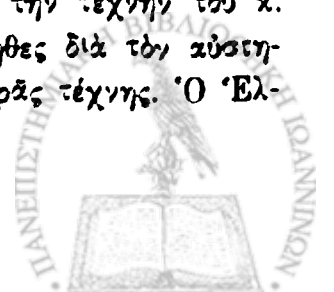
Ἀγιογράφος

Ἐγεννήθη εἰς τὸ Χλωμόν τῆς Βορείου Ἡπείρου τῷ 1916 ἐξ εὐσεβῶν γονέων. Τρίτος κατὰ σειράν γόνος καλλιτεχνικῆς οἰκογενειακῆς παραδόσεως μέ ἐμπυτον τὸ τάλαντον τῆς τέχνης ἐμαθήτευσεν ἐκ νεαρῆς ἡλικίας παρὰ τὸς πόδας τοῦ πάππου του Σταύρου καί τοῦ πατρὸς του Θεοδοσίου Γιούση, ἀμφοτέρων ἀνεγνωρισμένης ἀξίας Ἀγιογράφων, ὅθεν καί ἐδιδάχθη τὰ μυστικά του ἱεροῦ χρωστήρος τῆς Βυζαντινῆς Ὀρθοδόξου Ἀγιογραφίας, ὁδηγηθεὶς εἰς τὴν εὐσεβῆ πειθαρχίαν τοῦ ἱεροῦ σχεδίου. Ναοὶ τῶν Ἰωαννίνων κοσμοῦνται δι' ἔργων τοῦ Κ. Γιούση (Ἀρχιμανδρεῖον, Ἀγία Μαρίνα κ.ἄ.).

Ἀφ' ἧσθαις τῷ 1956 εἰς Η.Π.Α. συνεργάσθη εὐθύς ἀμέσως μετὰ τοῦ ἐκ τῶν κορυφαίων μαθητῶν τοῦ Κόντογλου κ. Γεωργίου Γλιάτα ἐπὶ διετίαν διὰ τὴν εἰκονογράφειαν τῶν Ι.Ν. Ἀγίου Σπυρίδωνος καί Ἀγ. Κων)νου καί Ελένης τῆς Νέας Ὑόρκης. Ἡ ἐργασία του συντόμως ἐπιμθεῖσα τὸν κατέστησε γνωστὸν ἀπανταχοῦ τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν καί ἤδη πλεῖστοι Ναοὶ Ἑλληνικῶν κοινοτήτων κοσμοῦνται διὰ τοιχογραφιῶν καί εἰκόνων, ἄς «Κωνσταντῖνος Γιούσης ἐκ Χλωμοῦ Β. Ἡπείρου ἔγραψε». Δείγματα τῆς ἐργασίας του εὐρίσκονται εἰς Σικάγον, Ἴλλ., Νητρόπι, Μίσι, Χάι Σπρίγκς, Ἀρκανζω, Φώλλς Τσῶρτς, Βιρτζίνια, Πίττσμπουργκ, Πενσυλβάνια, ὡς καί εἰς Ναοὺς ἄλλων Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν (Ρώσων, Σέρβων, Σύρων). Γιγαντιαίων διαστάσεων τρίπτυχος Δέησις κοσμεῖ τὴν εἴσοδον τοῦ προσφάτως περατωθέντος Ἱ. Ναοῦ τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου ἐν Τενεφλάυ, Νιού Τζέρσεϋ.

Τὴν ἐργασίαν τοῦ κ. Γιούση χαρακτηρίζε: ἡ μετ' εὐλαβείας προσκλόλλησις εἰς τὴν καθαρὰν, ἀπλήν, σεμνὴν, λειτουργικὴν καί σοβαρὰν παράδοσιν τῶν μεγάλων Ἀγιογράφων τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας μας. Αἱ λεπτοστάτης τέχνης μικρογραφίαι τῶν δι' αὐτοῦ φορητῶν εἰκόνων ἀμιλλῶνται εἰς δύναμιν καί ἐκφραστικότητα, εἰς πλαστικότητα καί χρῶμα πρὸς τὰς τεραστίων διαστάσεων τοιχογραφίας μέ ἰδιαίτερον γνῶρισμα τὴν εὐλάβειαν καί τὴν ἱεροπρεπῆ τῶν σοβαρότητα.

Ὁ εἰς τούς χρόνους μας πρότασις τῆς Ὀρθοδόξου Ἀγιογραφίας ἀείμνητος Φώτιος Κόντογλος ἐξεφράσθη μετ' ἰδιαίτερου ἐνθουσιασμοῦ διὰ τὴν τέχνην τοῦ κ. Γιούση, πράγμα ἀσύνηθες διὰ τὸν αὐστηρὸν διδάσκαλον τῆς ἱερᾶς τέχνης. Ὁ Ἑλ-

Ο Κ. Γιούσης στο εργαστήρι του.

ληρικός και Αμερικανικός τύπος εις διαφόρους πόλεις της Αμερικανικής εδδημοσύου-σεν σελίδας και πολύσηλα άρθρα περι τὸ ἔργον του. Τῇ συστάσει τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς, τέλος, τὸ ἔργον τοῦ κ. Γιούση παρουσιάσθη εις τὸ εὐρύτερον Ἀμερικανικὸν κοινὸν διὰ τοῦ δικτύου τηλεοράσεως ΕΝ—ΜΠΙ—ΣΗ εις εἰδικὸν ἡμέωρον καλλιτεχνικὸν πρόγραμμα.

Ὁ ἀληθινὸς Φῶτης Κόντογλου τοῦ

ἔγραφε:

Ἀθήνα: τῇ 5 Μαΐου 1957

Ἀγαπητέ Κωνσταντίνε,

Ἐλαβα τὸ ὠραῖον δῶρον σου, τὴν εἰκόνα τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος, και θέλω νὰ σέ εὐχαριστήσω και νὰ σέ συγχαρῶ θερμὰ γιὰ τὴν καλὴ ἐπίδοσή σου στὴν τέχνη τῆς ὀρθοδόξου ἀγιογραφίας. Ἐχεις χερεῖς ἐκφραστικὸς και φαίνεσαι θεοφοβούμενος και, μετὴν εὐλογία τοῦ παναγάθου Θεοῦ

θά προκόψεις και θά καρποφορήσεις στὸν ἀμπελῶνα τοῦ Κυρίου, ὅστε νὰ πιοῦν ἀπὸ τὸν οὐράνιον οἶνον οἱ ψυχές τῶν ὀρθοδόξων ὁμοφύλων μας.

Ἡ τέχνη σου ἔχει κάποιον χαρακτήρα πού ὁμοιάζει μὲ τοῦ ἀγαπητοῦ Γεωργίου Γλιάτα.

Στὸν ἀγαπητὸν και σεβάστὸν πατέρα Παῦλον διαβίβασε, σὲ παρακαλῶ, τὰ σέβη μου.

Μὲ ἀγάπη και εὐχαριστῶντας:

ΦΩΤΙΟΣ ΚΟΝΤΟΓΛΟΥ

Βιζυηνοῦ 16, (Κυπριάδου) Ἀθήνα:

ΒΑΣΙΛΗΣ ΚΡΑΨΙΤΗΣ (1921—)

Γεννήθηκε τὸ 1921 στὴν Παραμυθιά τῆς Ἐπαρχίας Σουλίου, ὅπου και ἔλαβε τὴν ἐγκύκλια μόρφωση. Τὴ μορφωτικὴ του συγκρότηση συνέχισε στὴν Ἀθήνα και στὴ Θεσσαλονίκη, ὅπου σὲ παράλληλες σπουδές ἀνακηρύχθηκε Διπλωματοῦχος τῆς Νομικῆς Σχολῆς (Τμῆμα Νομικὸ) και τῆς Ἀνωτάτης Σχολῆς Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν.

Ἐπίσης ἔλαβε πτυχίο Λογιστικῆς Σχολῆς και ἀκρόατηκε εἰδικὰ Πανεπιστημιακὰ μαθήματα Φιλοσοφίας.

Ἐπηρέτησε στὸ Ἰπουργεῖο Οἰκονομικῶν, ὅπου ἀναδείχτηκε Ἐπιθεωρητῆς Οἰκον. Ἐφοριῶν και Πάρεδρος τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, ἐπίσης δὲ ὡς Γενικὸς Γραμματέας τοῦ Ἰπουργείου Δικαιοσύνης και τῆς Βουλῆς τῶν Ἑλλήνων.

Στὰ γράμματα παρουσιάστηκε ἀπὸ ἡλικίας δεκατριῶν χρόνων, μαθητῆς τῆς δευτέρας τάξεως τοῦ Γυμνασίου τῆς πατρίδας του, μὲ ποιήματα και πεζοστράγουδα, πού τότε (1934) δημοσιεύτηκαν σὲ μαθητικά και λογοτεχνικά περιοδικά και ἔφημερίδες τῆς Ἀθήνας, καθὼς και σ' ἔφημερίδες τῶν

Γιαννίνων. Ὡς ἐπιστήμονας συγγραφέας παρουσιάστηκε μὲ δημοσιεύματα νομικοῦ και φορολογικοῦ περιεχομένου σὲ ἐπιστημονικά περιοδικά, ὅπως ἐπίσης και μὲ δέκα αὐτοτελεῖ ἔργα, τὰ ὅποια ἀπὸ τοὺς ἐπιστημονικοὺς κύκλους, ἐκτιμήθηκαν γιὰ τὴν ἀξιόλογη συμβολή τους στὸ Διοικητικὸ και Δημοσιονομικὸ Δίκαιο (βλέπετε και κριτικὴ γιὰ τὸ ἔργο του «Διαδικασία Βε-

βαιώσεως Φόρου Εἰσοδήματος, ἀπὸ τὸν κ. Μιχαὴλ Δ. Στατινόπουλο, ποιητῆ, καθηγητῆ Διοικ. Δικαίου, Πρόεδρο τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας, Ἀκαδημαϊκὸ και Πρόεδρον τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας.

Ὡς ποιητῆς ὁ Βασίλης Κραψίτης παρουσιάζεται ὡς σήμερα μὲ τὰ ἔργα του : α) Ἀστροφεγγιές, 1951, β) Ἰκεσία, 1953, γ) Ἀνοιξιὰτικὴ Μελωδία (παιδικὴ ποίηση) 1960, δ) Ὀδύνη και Φῶς, 1962, ε) Τὰ Τεῖχη, 1971, στ) Στοχάζομαι τὸ Σήμαπιν γιὰ ἓνα δρόμο, 1975, ὅπου ἀναδημοσιεύονται μὲ πρόλογο (σελ. 5—11) τοῦ κριτικοῦ Ἀνδρέα Καρναντῶνη οἱ πιὸ πάνω ὑπ' ἀριθ. α, β, δ, και ε ποιητικὲς συλλογές του, και δημοσιεύεται ἡ νέα του συλλογὴ «Ὁδὴ και Ἐπίγνωση», ζ) «Στίξεις...», 1976, μὲ πρόλογο (σελ.

7—10) του Ἀνδρέα Καραντώνη, και η) «Φῶς ἀπὸ τοὺς Τάφους», 1981. Ἡ ποιητική του δημιουργία κρίθηκε ἐγκωμιαστικά ἀπὸ δεκάδες ἑλληνες καὶ ξένους κριτικούς.

Ὡς μυθιστοριογράφος, ἔδωκε τὸ ἔργο «Πέρα ἀπὸ τὰ ὄνειρα» πὺ ἐντάσσεται ἀξιοκρατικά σὰ ἐξάριστα ἑλληνικά ἀντιπολεμικά ἔργα.

Ὁ μύθος του εἶναι ἡ ἀναδίωξη, ἰδιαίτερα σὰ μετόπισθεν, γεγονότων καὶ καταστάσεων μέσα στὸ κλίμα ἐνὸς νέου πὺ ἀντιμετωπίζει τὸ γκρέμισμα ὄλων τῶν ἰδανικῶν του στὴ λεγόμενη περίοδο τοῦ ἐλληνοϊταλικοῦ πολέμου 1940—1941. Μὲ ἀνθρωπιά, καὶ μὲ κωδωνοκρουσίες εἰρήνης καὶ ζωῆς, δημιουργική ζωῆς, ὀρθώνεται ὁ ἴδιος νέος Ἕλληνας σὲ πανανθρώπινες διαστάσεις, ὡς σύμβολο πατριωτισμοῦ, ὡς κύταρο ἀγάπης στὸ συνάνθρωπο, καὶ ὡς ὑπόδειγμα ἀγωνιστῆ γιὰ τὸ καλὸ τοῦ Γένους τῶν Ἀνθρώπων.

Ὡς Φιλολογικὸς Ἐρευνητῆς καὶ Κριτικός, ἔδωκε τὰ ἔργα: α) «Ἡπειρώτες Λυρικοί», 1955, 1958, 1969 καὶ 1970. β) «Θεσπρωτοὶ Λόγιοι», 1976 καὶ γ) «Λόγιοι τῆς Ἡπείρου» (1430—1950), σχήματος τετάρτου, τόμος Α' 1979, σελ. 432 καὶ τόμος Β' 1981, σελ. 196, σύνολο σελ. 628.

Ὡς Φιλολογικὸς καὶ Ἱστορικὸς Ἐρευνητῆς καὶ Ἀνθολόγος, παρουσίασε τὸ κλασικὸ ἔργο του «Τῆς Λευτεριάς», Ἀθήνα 1980, σχήματος τετάρτου, σελ. 132, τὸ ὁποῖο ἀποτελεῖ τὴν ἀναθεωρημένη καὶ συμπληρωμένη ἔκδοση τοῦ ἔργου του «Τὸ Τραγούδι: τῆς Λευτεριάς», ἐκδόσεως 1957 καὶ 1970. Στίς σελίδες του παρουσιάζεται τεκμηριωμένη, ἀπὸ πολλαὰ νέα στοιχεία πὺ ὁ Β. Κ. ἔφερε σὲ φῶς, ἡ ἱστορία τῆς

θρυλικῆς πόλεως τῶν Ἰωαννίνων μέχρι καὶ τῆς ἀπελευθερώσεως ἀπὸ τὸν Ὀθωμανικὸ ζυγὸ, ἦτο: περίοδος τοῦ πολέμου 1912—1913. Εἰδικὰ γιὰ τὴν πολεμικὴ αὐτὴ περίοδο παρουσιάζεται ὁ ὑποδειγματικὸς Ἀνθολόγος, δίνοντας ἕνα ὀλοκληρωτικὸ σχεδὸν Ἀνθολόγιο τῶν ποιημάτων (Λογίας καὶ Δημοτικῆς ποιήσεως) τοῦ ἀγῶνα (καὶ τῶν συνεπειῶν του) τοῦ Δώδεκα, Δεκατρία.

Ὡς Ἱστορικὸς, ὁ Βασίλης Κραψίτης, ἔχει στὸ ἐνεργητικὸ του δεκάδες μελετῶν πὺ δημοσιεύτηκαν πανελλήνια σὲ περιοδικὰ καὶ ἑφημερίδες, μερικὰς τῶν ὁποίων ἀποτέλεσαν καὶ θέματα ἐπιτυχῶν διαλέξεῶν του. Ἐπίσης ἔχει καὶ τὰ αὐτοτελῆ ἔργα: α) Σουλιώτικη Ραψωδία, 1958, β) Τὸ Νόημα τοῦ Σουλίου, 1969, γ) Σουλιωτικά Ἀνάλεκτα, 1971 καὶ 1972, δ) Θεσπρωτικά, τόμοι Α' καὶ Β' 1972, ἐπανέκδοση δὲ τὸ 1973 σ' ἕνα ὑπερπολυτελῆ, σχήματος τετάρτου, τόμο, ε) ὁ θάνατος καὶ ὁ τάφος τοῦ Μάρκου Μπότσαρη, 1973, στ) Συμβολὴ στὴν καταγωγή τοῦ Καλόγερου Σαμουήλ τοῦ Κουγκίου, 1974, ζ) Ἡ ἐπανάσταση τοῦ 1854 στὸ Θεσπρωτία καὶ οἱ Σουλιώτες, 1976, καὶ η) Συμβολὴ στὴν ἱστορία τῶν Σουλιωτῶν, 1976. Ἐχει ἐπίσης στὸ ἐνεργητικὸ του τὴ μνημειώδη ἔκδοση «Μνήμη Σουλίου», τόμοι Α—Ε, τὴν ὁποία ἐπιμελεῖται ὁ Βασίλης Κραψίτης, καθὼς καὶ τὸ Παράρτημα τῆς «Δόξα Σουλίου», ὅπου σὲ εἰδικὰ πολυτελῆ τεύχη (1—5 μέχρι σήμερα) παρουσιάζεται ἡ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο, καθὼς καὶ πράξεις τῆς περιφέρειας Σουλίου. Ἀκόμα στὴν ιδιότητά του ὡς ἱστορικοῦ κατατάσσεται ἡ πρωτοβουλία του τῆς ἐκδόσεως ἀπὸ τὴ Βιβλιοθήκη τῆς Βουλῆς τοῦ μνημειώδους ἔργου «Ἀρχεῖα τῆς Ἑλληνικῆς Παλιγγενεσίας».

ΑΡΣΕΝΗΣ ΓΕΡΟΝΤΙΚΟΣ

Γεννήθηκε στο χωριό Ποταμός της Κερκύρας το 1901. Η άνωτερη καταγωγή των προγόνων του ανάγεται στο χωριό της Βορείου Ήπειρου.

Μετά τις εγκύκλιες σπουδές του το 1915 βρίσκεται στη Γενεύη όπου και τελειώνει το Κολλέγιο το 1921. Είναι κά-

τοχος τριών ευρωπαϊκών γλωσσών (γαλλικά, αγγλικά, γερμανικά). Επιστρέφει στην Ελλάδα και επιστρατεύεται το 1922. Το 1925 διορίζεται Καθηγητής των Γαλλικών σε δημόσιο Γυμνάσιο. Στην περιώ-
νυμη Ζωσιμαία υπηρέτησε είκοσι έξι χρόνια και κει τον βρήκε ο χρόνος της συνταξιοδότησής του.

Είναι από της ίδρυσης μέλος της Συντακτικής Επιτροπής της «Ήπειρωτικής Έστιας». Είναι μέλος της Έταιρείας Ελλήνων Λογοτεχνών. Συνεργάτης περιοδικού, που εκδίδει στη Λωζάννη ή Διεθνής Ολυμπιακή Επιτροπή (REVUE OLYMPIQUE).

Βαθειά αισθητική καλλιέργεια, είναι ο όπλισμός του Άρσενη Γεροντικού, που τον έχει αναδείξει σπάνιον τεχνοκρίτην, μορφή σεβαστή στα Ήπειρωτικά και γενικώ-
τερα ελληνικά γράμματα. Το πνευματικό

έργο του είναι γραμμένο με πολλή προσοχή.

Οι έργασίες του έχουν αυτή την κατηγορίη:

Α) Σειρά μεγάλων και μικρών Δοκιμίων:

1) Η εκπαιδευτική μεταρρύθμιση, 2) Κριτική, ή παλιά και ή νέα, 3) Ο άθλητισμός κοινωνικό γεγονός, 4) Ο οίκισμός και ο άνθρωπος.

Β) Ιστορικά: 1) Ένας όχι άμιμπος παιδαγωγός, 2) Βιλλαρδουίνος, 3) Η κρίση του δολίου, 4) Μακ'αδέλλης, 5) Παλαίοι και Νέοι, 6) Καβάφης, 7) Καποδίστριας κ.ά.

Γ) Σειρά μικρότερων Δοκιμίων, που αναφέρονται στο Θέατρο.

Δ) Μεγάλη σειρά κριτικής ιδιαίτερα του Θεάτρου.

Ε) Μεταφράσεις από Γάλλους, Άγγλους και Γερμανούς ποιητές έως το 1900.

ΣΤ) Μετάφραση των Μύθων του Λαφονταίν.

Το μεταφραστικό έργο του Άρσενη Γεροντικού σε θαυμάσια σύγχρονη δημοτική γλώσσα αποτελεί μιὰ νέα προσέγγιση στην ευρωπαϊκή λογοτεχνία του παρασμένου αιώνα, που οι παλιές φρικτές μεταφράσεις την έκαναν αποτρόπαιη στους σημερινούς αναγνώστες.

ΛΕΑΝΔΡΟΣ ΒΡΑΝΟΥΣΗΣ

Ο Λεάνδρος Βρανούσης, ή πολυσύνθετη αυτή προσωπικότητα έχει υπερβεί από πολλά χρόνια το πλαίσιο των Ήπειρωτολογικών Μελετών απ' όπου άφορμάται για να εξελιχθεί σε επιστήμονα και συγγραφέα διεθνούς προβολής. Η βιογραφία του, ζωή και δράση και ή αναγραφή των κατὰ καιρούς δημοσιευμάτων του θα χρεια-

ζόταν πολλές σελίδες ώστε να δοθεί στον αναγνώστη μιὰ εικόνα του Ήπειρώτη Λόγου, που απχολήθηκε με όλα τὰ εἶδη τοῦ Λόγου.

Τελικὰ τὸν κέρδισε ἡ ἱστορική ἔρευνα στὶς ἐργασίες τῆς ὑποίας ἔβαλε καὶ τὴν τέχνη τοῦ λόγου. Ὁ Λεάνδρος Βρανούσης ἀσχολεῖται μετὰ τὴν διερεύνηση τοῦ Βυζαντινοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἀλλὰ καὶ τῶν μετέπειτα χρόνων, πού φθάνουν ὡς τὴν προεπαναστατική περίοδο.

Ἡ κριτική ικανότητα, ἡ ἀξυδέρκεια, ἡ ἀρετὴ τῆς φιλοσοφίας, τὸ πάθος γιὰ τὴν ἐπιστήμη πού διάλεξε ἔχουν φέρει τοὺς λαμπροὺς καρπούς. Αὐτὸ τὸ πάθος τὸν ὀδηγεῖ νὰ ἐνσκήπτει κατὰ καιροὺς στὰ ταξίδια του στὰ διάφορα ἀρχεῖα τῶν εὐρωπαϊκῶν πρωτευουσῶν, νὰ ἐγκύπτει σ' αὐτά, ἰγνηλατώντας τὸν διαλελυμένο παροικια-

κὸ Ἑλληνισμό καὶ κάνοντας τὴν ἀπογραφή του. Συχνὰ μετὶς τοιμές, πού κάνει στὴν ἱστορική ἔρευνα γίνεται ἀνατροπὴς θέσεων πού ἐπὶ δεκαετηρίδες ἦταν παραδεξιμένες (Χρονικὸ Κομνηνοῦ καὶ Πρόκλου κ.ἄ.).

Δίνομε ἐδῶ μιὰ περίληψη ἀπὸ τὴ «βιογραφία» του καμωμένη ἀπὸ τὸν ἱστορικὸ τῆς Ἑλληνικῆς Λογοτεχνίας κ. Ἰωάννη Χατζηφώτη δημοσιευμένη στὴ Μεγάλῃ Ἐγκυκλοπαίδεια τῆς Νεοελληνικῆς Λογοτεχνίας γὰ τὴν ἑλιγγιώδη ἐπιστημονική του ἐργασία.

α.γ.μ

***

Β ρ α ν ο ὕ σ η ς Λεάνδρος, σύγχρονος λόγιος, συγγραφέας ἱστορικῶν καὶ φιλολογικῶν ἔργων, διευθυντὴς τοῦ «Κέντρου Ἐρεύνης τοῦ Μεσαιωνικοῦ καὶ Νέου Ἑλληνισμοῦ» τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Κατάγεται ἀπὸ τὰ Ζαγοροχώρια τῆς Ἡπείρου καὶ γεννήθηκε στὰ Ἰωάννινα τὸ 1921. Τὰ πρῶτα χρόνια θρέθηκε μετὰ τὴν οἰκογένειά του στὸ Βουκουρέστι (1922—1928). Ἐπιστρέφοντας στὴ γενέτειρα, ἔβγαλε τὸ δημοτικὸ καὶ τὸ ἡμιγυμνάσιο στὸ χωριὸ του Γρεβενίτι (1928—1934) καὶ τὶς ὑπόλοιπες γυμνασιακὰς τάξεις στὴ Ζωσιμαία σχολὴ Ἰωαννίνων (1934—1938). Πρῶτος πάντοτε στὸς σχετικούς διαγωνισμούς, πέτυχε ὑποτροφία τοῦ Καθηδρόματος Σταθάτου γιὰ τὶς σπουδές του στὴν Ἀθήνα (1939), ὑποτροφία τῆς Γαλλικῆς Κυβερνήσεως (1947) καὶ τοῦ Ἰδρύματος Κρατικῶν Ὑποτροφιῶν (1954) γιὰ εὐρύτερες σπουδές στὴν Εὐρώπη. Σπούδασε ἑλληνική φιλολογία, ἱστορία, ἀρχαιολογία, ξένες γλῶσσες καὶ φιλολογίες κλπ. Εἰδικότερα στράφηκε πρὸς τὴν ἱστορική καὶ φιλολογική διερεύνηση τοῦ βυζαντινοῦ, τοῦ μεταβυζαντινοῦ καὶ τοῦ νέου Ἑλληνισμοῦ, μετὰ προεκτάσεις σὲ βαλκανικά καὶ

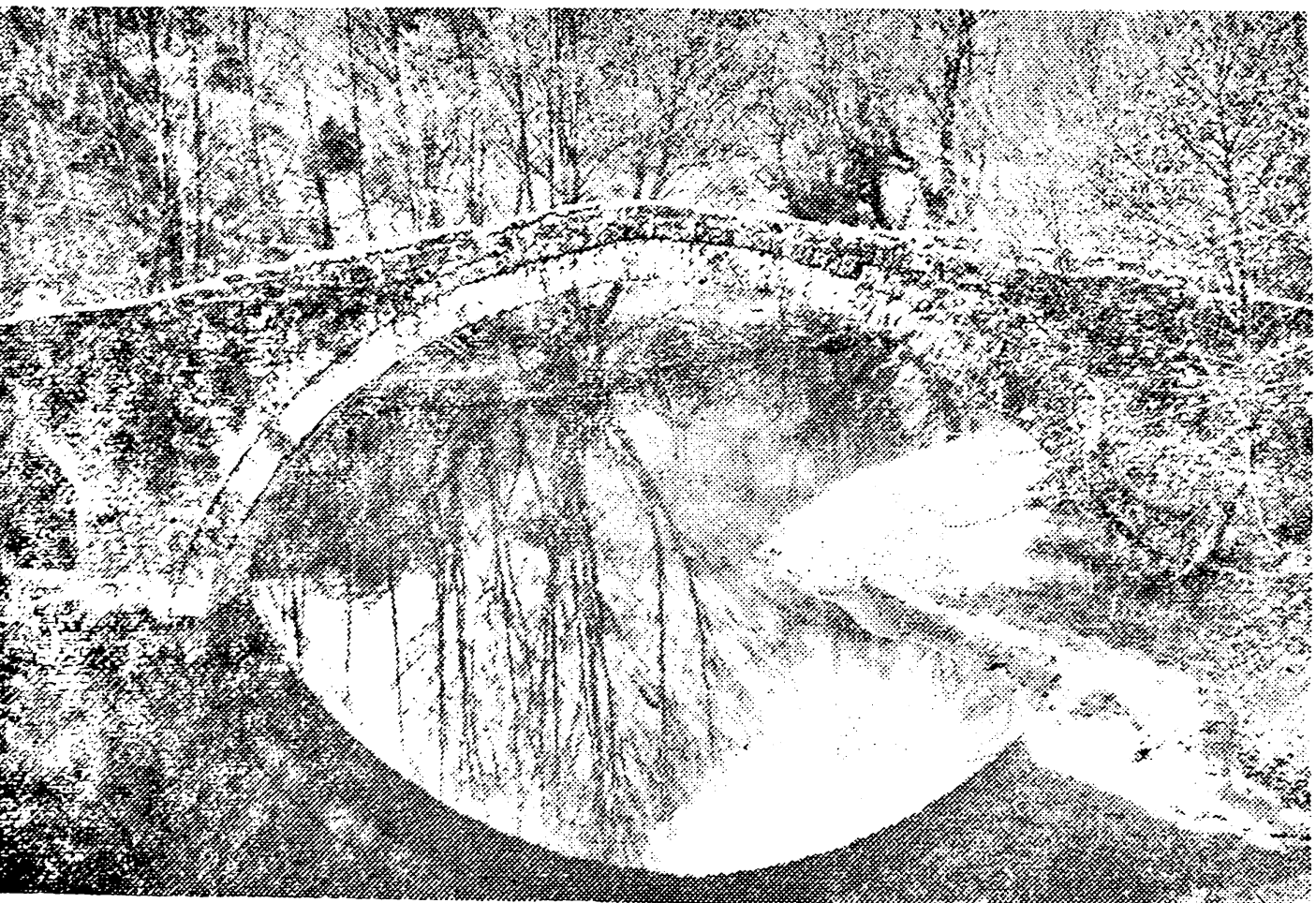

Τούρνοβο (Γοργαπόταμος) Κονίτσης, τό χωριό καταγωγής τῶν Ευλογηπτῶν (ταλιαδόρων)
(Ἀρχεῖο Ἀποστ. Βερτοδούλου)

Ἡ παλιὰ Πύλη στὰς Ἁγ. οὐς τοῦ Παγαλίου, ποὺ ἀντιπλάγηκε ἀπὸ τὴν ὑποχωροῦσα Προκαταλήξιν τῶν Συνορίων στὴν 28 Ὀκτ. 1940 (Ἀρχ. Α Βερτοδούλου).

ΒΛΙΟΘΗΚΗ ΠΑΝΙΣΤΗΜΙΟΥ
ΠΑΤΡΩΝ

Γέφυρα Καμπέραγα (Δρόμος Ίωαννίνων — Μετσόβου).
(Άρχείο Άποστ. Βερτοδούλου)

Φρειβατική Όμάδα Ε.Ο.Σ. στο Βραδέτο.

(Άρχείο Άποστ. Βερτοδούλου)

ευρύτερα θέματα. Πτυχιούχος (μέ ἀρι-
στα) τῆς Φιλοσοφικῆς σχολῆς τοῦ πανε-
πιστημίου Ἀθηνῶν ἀπὸ τὰ 1946, ἀναγο-
ρεύθηκε ἀριστοῦχος διδάκτωρ τὸ 1962.
Ἐργάσθηκε παλαιότερα σὲ διαφόρους ἐκ-
δοτικούς οἴκους ὡς ἐπιμελητῆς ἐκδόσεων
καὶ ἀπὸ τὸ 1956 ἀνήκει σὲ ἐπιστημονικὸ
προσωπικὸ τῆς * Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν :
Στὴν ἀρχὴ συντάκτης (1956—1961) καὶ
ἀπὸ τὸ 1962 διευθυντῆς τοῦ Μεσαιωνικοῦ
Ἀρχείου, τὸ ὁποῖο ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του
ἀναδιοργανώθηκε καὶ μετονομάσθηκε (ἀ-
πὸ τὸ 1966) Κέντρον Ἐρεῦνης τοῦ Με-
σαιωνικοῦ καὶ Νέου Ἑλληνισμοῦ.

Ἡ ἐμφάνιση τοῦ Βρανούση στὰ γράμι-
ματα χρονολογεῖται ἀπὸ τὸν καιρὸ πού
δρισκόταν ἀκόμα στὰ γυμνασιακὰ θρανία.
Τὸ πρῶτο του δημοσίευμα στὴν ἐφημερί-
δα τῶν Ἰωαννίνων «Ἑπειρωτικὸς Ἀγὼν»
τῆς 14 Ἀπριλίου 1933. Ἦταν τότε δώ-
δεκα μῶλις χρονῶν καὶ εἶχε ἀρχίσει νὰ
συντάσσει καὶ νὰ παρουσιάζῃ ἀπὸ μῆνα σὲ
μῆνα (4 - 5 ἀντίγραφα μὲ καρπὸν!) μιὰ
χειρόγραφη ἐφημεριδοῦλα μὲ τὸν τίτλο:
«Μέλισσα». Τὴν ἴδια ἐποχὴ ὁ Χρ. Χρη-
στοδασίλης, σεβάσμιος τότε πρεσβύτερος,
πού δέσποζε στὴν πνευματικὴ ζωὴ τῆς Ἡ-
πείρου, στὴ δημοσιογραφία καὶ στὴν πο-
λιτικὴ, τιμοῦσε τὸν μικρὸ θαυμαστή του
μὲ τακτικὴ ἀλληλογραφία, τοῦ διόρθωνε
τοὺς πρώτους στίχους καὶ τοῦ ἔγραφε (Σε-
πτέμβριος 1933): «Προφητεύω ἀκράδαν-
τα ὅτι θὰ μὲ διαδεχθῆς μιὰ μέρα καὶ θὰ
καταλάβῃς τὴ θέσιν μου στὰ Ἑπειρωτικὰ
Γράμματα! Ἡ προφητεία ὁμῶς δὲν ἐκπλη-
ρῶθηκε. Τὰ λογοτεχνικὰ πρωτόλεια τοῦ
Βρανούση νωρὶς ἀρχισαν νὰ τὰ διαδέχων-
ται μικρὲς συμβολὲς στὴν τοπικὴ ἱστορία
καὶ κριτικὰ ἄρθρα. Οἱ σπουδὲς του ἀργό-
τερα τὸν βοήθησαν νὰ διευρύνῃ τοὺς ὀρί-
ζοντες του, νὰ ἀναχθῆ ἀπὸ τὴν στενὴ πα-

τριδογνωσία σὲ γενικότερες θεωρήσεις, νὰ
ἀναζητήσῃ καὶ νὰ ἐρῆ ἄλλους δρόμους.
Τὸν ἔχασε ἴσως ἡ λογοτεχνία, τὸν κέρδι-
σε ὁμῶς ἡ νεοελληνικὴ ἐπιστήμη.

Τὸ 1936, δεκαπέντε χρονῶν, ἦταν ὁ
Βενιαμὴν μιᾶς μικρῆς ομάδας νέων πού
ἔβγαλε τότε στὰ Γιάννινα τὸ λιγδῶσο πε-
ριοδικὸ «Ἑπειρωτικὰ Φύλλα» (στὸν ὑπό-
τιτλο: Διευθύνεται ἀπὸ Ἐπιτροπὴ νέων -
Ἐπὶ τῆς ὕλης Χ. Χρηστοδασίλης φύλλα
1 - 6, Αὐγ.—Νοέμ. 1936). Σὲ λίγο ἡ πα-
ρουσία του ἀρχίζει νὰ γίνεται αἰσθητὴ στὶς
ἀραιὲς πνευματικὲς ἐκδηλώσεις τῆς ἐπαρ-
χίας (ἐφ. «Κραυγὴ» 21.6.1937, «Νεοελ-
ληνικὰ Γράμματα» 25.12.1937, σ. 14, κ.
ἄ.), στὸν ἐγχώριον τύπον καὶ σὲ ἀθηναϊκὰ
περιοδικὰ («Νέα Ἔστια» 1.9.1939). Τὸ
1943 ἐμφανίζεται: μαζὶ μὲ ἄλλους τῆς γε-
νεᾶς του σὲ μιὰ περιοδικὴ ἐκδόση (πού
δὲν εἶχε συνέχεια) μὲ τὸν τίτλο «Νεώτε-
ρη Ἑπειρωτικὴ Μοῦσα» (βλ. Ἑπειρ. Νέα
17.6.1933), ἐνῶ παράλληλα πρωτοστα-
τεῖ σὲ ἄλλες σοβαρότερες προσπάθειες
προκινδυνεύει σὲ πατριωτικὲς ἐκδηλώσεις.
Ἰδρυτικὸ μέλος τοῦ περιοδικοῦ «Ἑπειρω-
τικὰ Γράμματα» (1943 - 1944), συντάσ-
σει τὸ προγραμματικὸ του, ἄρθρο, δημο-
σιεύει στίχους, μεταφράσεις καὶ μικρὰ με-
λετήματα (σ. 19, 41, 42 - 46, 79, 104,
134, 294 - 298, 338 κ.ἄ.). Ἀλλὰ τὸ ἀ-
γωνιστικὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς ἀναζητοῦσε
ἄλλες ἐπάξεις. Ἔτσι, ὁ πρόσφατος τότε
θάνατος τοῦ Κωστῆ Παλαμᾶ κεντρίζει με-
ρικοὺς παράτολμους νέους νὰ ὀργανώσουν
στὴν ἐπαρχιακὴ του πόλιν φιλολογικὸ μνη-
μόσυνο τοῦ ἐθνικοῦ ποιητῆ. Κάτω ἀπὸ τὸ
πέλημα δύο κατακτητῶν, δταν ἡ ἐρήμωση
καὶ ὁ τρόμος νέκρωναν τὰ πάντα, τὰ Γι-
άννινα ἐζήτησαν (8.8.1943) ἓνα κυριακάτι-
κο πρωινὸ ἀπροσδόκητης κοσμοσυρροῆς
καὶ ἐθνικῶν ἐξάρσεων, μὴν ἀπροκάλυπτα

πατριωτική εκδήλωση. Κύριος οργανωτής και βασικός ομιλητής (με θέμα «ὁ Παλαμᾶς καὶ ἡ Ἡπειρος») ὁ νεαρὸς τότε φοιτητῆς Βρανούσης (ἑφ. «Ἡπειρωτ. Νέα», 15, 17, 18, 19, 25.8.1943). Αὐτὸ ἦταν ἀρκετὸ γιὰ νὰ περιληφθῆ μεταξὺ τῶν πρώτων στὸν κατάλογο τῶν ὀμαδικῶν συλλήψεων ποὺ ἐπακολούθησαν. Ἐσφεύγοντας παρ' ἐλπίδα μέσα ἀπὸ τὰ νυκτερινὰ «μπλόκα» τῶν Γερμανῶν (19.12.1943 καὶ 26.2.1944), ἐγκατέλειψε τὴν πόλη καὶ ἐξήσσε ὅλη τὴν ἡρωϊκὴ ἐκείνη περίοδο ἐκτεθειμένος σὲ καθημερινοὺς κινδύνους. Ἐναγυρίζοντας στὴν Ἀθήνα τὸ 1945, συγχίζει (μὲ ἀπερίγραπτες στερήσεις) τὶς σπουδές του, εἶναι ἀπὸ τὰ ἰδρυτικὰ μέλη καὶ τακτικὸς συνεργάτης τοῦ περιοδικοῦ «Ἡπειρωτικὴ Ζωή» (τεύχη 1—8, 1946—1937), παρουσιάζει τὰ πρῶτα αὐτοτελεῖ δημοσιεύματα, συνεργάζεται στὴν τριτομημὴ «Ἀνθολογία», τοῦ Γ. Βαλέτα (1947, τ. Α' σ. η', τ. Β' σ. ιβ', 603, 604 κ.ἄ.) καὶ στὴν ἐκδοσὴ τῆς «Ἑλληνικῆς Νομαρχίας» (1949, σ. ιδ', 479), μεταγλωττίζει τὸ ἔργο τοῦ Δ. Εὐαγγελίδου «Οἱ ἀρχαῖοι κάτοικοι τῆς Ἡπείρου» (1947), συμπληρώνει μὲ ἕκαστὸ σελίδων χρησικὸς πίνακες τὴν «Ἑκκλησιαστικὴ Ἱστορία» τοῦ Β. Στεφανίδου (1948, σ. 715 - 815), ἐκπονεῖ σχολικὰ ἐγχειρίδια (Τὸ Συντακτικὸν εἰς ἀπλᾶ μαθήματα, α' ἐκδ. 1947, κ.ἄ.), ἐνῶ οἱ βιοποριστικὲς ἀνάγκες, οἱ στρατιωτικὲς του ὑποχρεώσεις (1949 — 1951), ἐκκρεμότητες καὶ ἀντιξοότητες ἐξακολουθοῦν ἐπὶ χρόνια νὰ ἀναστέλλουν ἢ νὰ περιορίζουν τὶς προσφιλεῖς του ἐπιδόσεις στὶς συστηματικὲς σπουδὲς καὶ ἔρευνας ποὺ εἶχε προγραμματίσει.

Στοὺς κύκλους τῶν νεοελληνοστῶν εἶχε ἀρχίσει νὰ γίνεται γνωστὸς ἀπὸ τὸ 1948 μὲ τὴν ἐργασία του «Συμβολὴ στὴν ἔρευ-

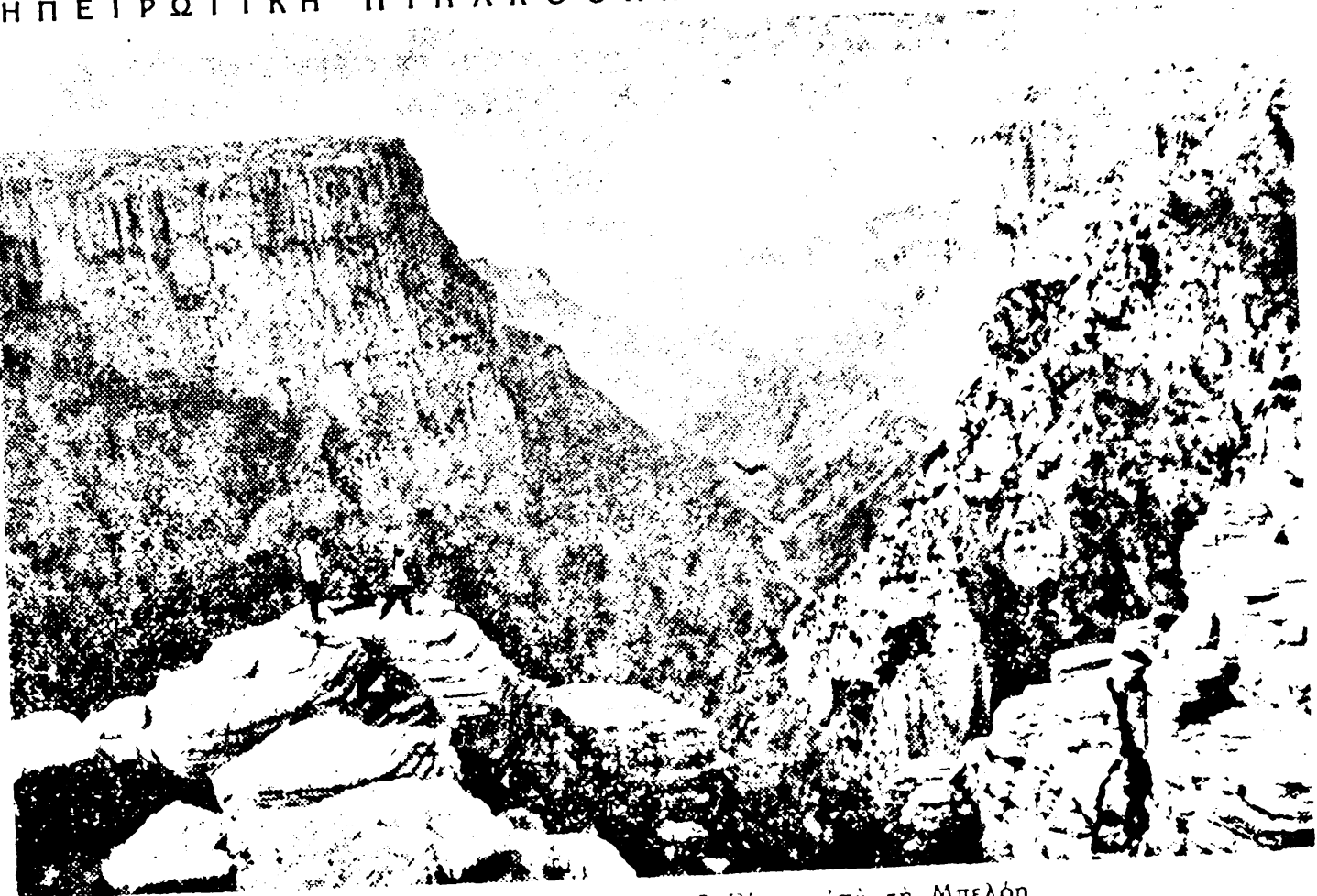
να γιὰ τὰ τραγούδια τοῦ Ρήγα καὶ τῶν μιμητῶν του» (συμπληρωμένο ἀνάτυπο ἀπὸ τὴν «Νέα Ἑστία», τ. 44, 1948, σ. 1229 - 36, 1291 - 71 πρὸλ. τόμ. 60, 1956, σ. 1513). Τὰ ὀγκώδη ἔργα ποὺ παρουσίασε ἀλλεπάλληλα λίγο ἀργότερα, τὸν καθιέρωσαν.

Τὸ 1952 τυπώνει τὸ βιβλίον «Ἀθανάσιος Ψαλίδας (1767—1829), ὁ Διδάσκαλος τοῦ Γένους». Ὁ Φάνης Μιχαλόπουλος (ὁ ὁποῖος ἀπὸ τὰ 1930 εἶχε ἀναγγεῖλει εἰδικὴ μονογραφία πάνω στὸ ἴδιον θέμα καὶ ὁ ὁποῖος δὲν ἐπέτρεπε εὐκόλα νὰ τοῦ καταπατοῦν τὰ οἰκόπεδα) τοῦ ἀφιερώνει ἕνα πολυστῆλο ἄρθρο, ὅπου, ἀνάμεσα στ' ἄλλα, τονίζει: «Χάρις στὴν πολύπονη καὶ ἐμπεριστατωμένη μελέτη τοῦ Βρανούση, ὁ Ψαλίδας ἔρχεται περιχυμένος νέο φῶς, γι' ἀνὰ μᾶς κινήση τὸ ἐνδιαφέρον, νὰ μᾶς συγκινήση ὡς ἄνθρωπος καὶ νὰ μᾶς ἐνθουσιάσῃ ὡς ἀναγεννητῆς — ὁ μεγαλύτερος ἴσως τῶν χρόνων τῆς τουρκοκρατίας (...). Ὡς σὺλόλο ἢ μελέτη αὐτὴ εἶναι ἀπὸ τὶς λίγες ποὺ ἔχουμε, τόσο ἀκριβολογημένες, γιὰ τὴν περίοδο τῆς Τουρκοκρατίας» (ἑφ. Ἔθνος 30 Ὀκτ. 1952). Ἐξ ἄλλου, ὁ καθηγ. Ν. Τωμαδάκης, ὑπογραμμίζοντας ἕσα νέα καὶ σημαντικὰ προσφέρει ἢ ἐργασία αὐτὴ τοῦ Βρανούση, δὲν παραλείπει νὰ σημειώσῃ ὅτι «συντελοῦσης καὶ τῆς λογοτεχνικῆς ἰκανότητος τοῦ συγγραφέως, ἡ μονογραφία του ἀναγινώσκεται μετὰ μεγάλης εὐχαριστήσεως καὶ πολλοῦ ἐνδιαφέροντος» καὶ ὅτι τὸ βιβλίον «εἶναι πλήρες χάριτος, ὡς τὰ ἔργα ἐκεῖνα εἰς τὰ ὅποια ἡ λεπτομέρεια τυγχάνει τῆς αὐτῆς προσοχῆς μὲ τὸ διάγραμμα» (περ. Ἀθηνα 56, 1952, σ. 359 - 360).

Τὸ 1953 ἐκδίδεται ὁ «Ρήγας» ἔρευνα, συναγωγὴ καὶ μελέτη Λ. Βρανούση», ἕνας πυκνοτυπωμένος τόμος ὑπερτετρακωσίων

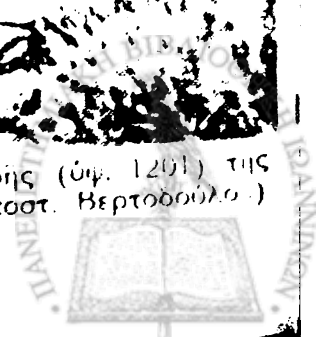
Η ΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΠΙΝΑΚΟΘΗΚΗ

Μιά επιβλητική άποψη της χαράδρας του Βίκου από τη Μπελόη.
(Άρχείο Άποστ. Βερτοδούλου)

Ο Σουερ, άπτη, μας Άποστολος Η ράδουλος στα χαρακώματα της κορυφής (ύψ. 1201) της
Ιστορικής από τον πόλεμο του '40 Γερμανίας.
(Άρχείο Άποστ. Βερτοδούλου)

σελίδων, όπου για πρώτη φορά παρουσιάζεται: η πνευματική φυσιογνωμία του θάρδου της Έλευθερίας, γίνονται γνωστές οι συγγραφικές του επιδόσεις και προσεχώς τα έργα του, ενώ, παράλληλα, εξονυχιστική έρευνα, κριτικός έλεγχος των πηγών και πλήθος νέων στοιχείων αποκαθιστούν την ιστορική προσωπικότητα του Πρωτομάρτυρα. Η έργασία αυτή εκτιμήθηκε όχι μονάχα για τα έρευνητικά της επιτεύγματα, αλλά και για τις συνθετικές ικανότητες του συγγραφέα που οικοδομεί στέρεα πάνω στις λεπτομέρειες αρχιτεκτονημένα σύνολα, για την άνεση του στοχασμού που προεκτείνεται: άδιστα και σύμμετρα σε γενικότερες θεωρήσεις, για την πυκνή και δουλεμένη φράση, για την πνοή που διαθεμαίνει το κείμενο. Κρίνοντας το βιβλίο τούτο ο Κ. Θ. Δημαράς (έφημ. «Βήμα» 16.7.1954) έγραψε: «Ο Α. Βρανούσης, άν και πολύ νέος ακόμη, έχει καταλάβει επίλεκτη θέση στον κόσμο των νεοελληνιστών (...) Η εισαγωγική μελέτη του αποτελεί σταθμό μέσα στην ιστορία της γνωριμίας μας με τον Ρήγα (...) Μια συνθετική ικανότητα τον βοηθεί να δίνει πνοή και ένότητα και στις πιο σκληρές λεπτομερειακές αναζητήσεις. Αυτός ο πρόλογος, ο αυστηρός επιστημονικός απολογισμός των γνώσεών μας για τον Ρήγα, διαβάζεται σαν επίκτητη αφήγηση, σαν μυθιστόρημα (...) Αφθονία γνώσεων, απόλυτα αρμοιωμένων, οι οποίες απαρτίζουν ώριμους ιστορικούς πίνακες με έντεχνη έναλλαγή των λεπτομερειών και των γενικών θεωρήσεων (...) Η έργασία του Βρανούση αποτελεί μια σύνθετη, μια προαγωγή, δηλαδή, όχι μόνο των επιμέρους γνώσεών μας γύρω στον Ρήγα, αλλά και των γενικών μας γνώσεων γύρω στον Έλληνα από την ώρα που ξαναγεννιόταν και ανέ-

βαινε προς το φώς της έλευθερίας».

Για τα δύο αυτά έργα — «Ψαλίδας» και «Ρήγας» — ο συγγραφέας τους τιμήθηκε (1955) με το θαρύτεμο Βραβείο της Ακαδημίας Αθηνών ηείσηγητές: Κ. Αμαντος, Ν. Βέης, Σ. Κουγέας). Μετά τη θράβευση, επακολούθησε και η πρόσληψη του στην Ακαδημία (1956).

Στο μεταξύ είχε παρουσιάσει (στην ίδια σειρά της «Βασικής Βιβλιοθήκης», όπου το 1953 έγήκε ο «Ρήγας») δύο ακόμη τόμους: 'Ο ένας, με τον τίτλο «Κρυστάλλης — Χρηστοδασίλης» (1954), είναι μια κριτική παρουσίαση του έργου των Διοσκούρων της Πίνδου. Σε μια γενική εισαγωγή διαγράφονται τα πλαίσια — έθνικά, κοινωνικά και πνευματικά — μέσα στα οποία άνθισε η ποιμενική λογοτεχνία και η νεοελληνική ήθογραφία. Ακολουθούν βιογραφικά και εργογραφικά, βιβλιογραφικές εξαικρίώσεις κλπ., επιλογή κειμένων, και στο τέλος (σ. 329-334) ένα γλωσσάριο, που αποθησαυρίζει, κατά τρόπο υπεύθυνο, το ποιμενικό λεξιλόγιο της νέας έλληνικής. (Κρίσεις: Κλ. Παράσχος, έφ. «Καθημερινή» 4.5.1955).

Με τον τόμο «Οι Προδρόμοι» (1955) ο Βρανούσης ολοκληρώνει γραμματολογικά την περίοδο του Ρήγα. Είναι μια κριτική παρουσίαση των Προδρόμων του Νεοελληνικού Παρνασσού και εκπροσώπων του Νεοελληνικού Διαφωτισμού (1770—1821). Περιέρχονται: ο Καισάριος Δαπόντες (σ. 1—28), Φαναριώτες στιχουργοί (σ. 29—78 : Βοσπορομαχία, Άλέξ. Κάλφουγλου, Κ. Μάνος, Γ. Σούτσος - Δραγουμανάκης, Άλέξ. Μαυροκορδάτος - Φιρραής, Νικ. Μαυροκορδάτος, Σκ. Γκίκας, Γ. Σλατινιάνος, Διον. Φωτεινός, άνώνυμα στιχουργήματα, ή πρώτη νεοελληνική άνθολογία κλπ.), ο Άθ. Χριστόπουλος (σ.

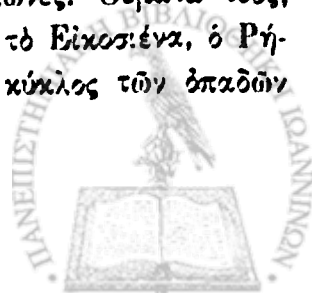
79—152), ο Γ. Σακελλάριος (σ. 153 — 170), ο Μιχ. Περδικάρης (σ. 171—200), ο Ίωάννης Βηλαράς (σ. 201—310). Καρπὸς μακρᾶς συλλεκτικῆς προσπάθειάς ἡ ἐργασία αὐτὴ συχνὰ βασίζεται: σὲ ἀγνωστα χειρόγραφα, παρουσιάζει πολλὰ ἀνέκδοτα κείμενα καὶ δίνει, γιὰ πρώτη φορά μὲ τὴν ἐπιβαλλόμενη φιλολογικὴ ἐπεξεργασία τὰ ἀθηναικὰ κείμενα γνωστῶν ποιητῶν, ὅπως ὁ Χριστόπουλος καὶ ὁ Βηλαράς. Ὁ τόμος αὐτὸς ἀποτελεῖ κατὰ τὸν Κ. Θ. Δημαρᾶ, «ἐκλεκτὸ δείγμα τοῦ ὑψηλοῦ ἐπιπέδου, ὅπου ἔχει φθάσει καὶ κινεῖται: σήμερον ἀνετα ὁ ἐκδότης του (...) Ἡ προσφορά του στὴ μελέτη τῶν νεοελληνικῶν γραμμάτων γίνεται σὲ κάθε του καινούργια ἐπίδοση ὁλοένα καὶ πιὸ αἰσθητή. Γνώσεις καὶ γνώση, ἀκρίβεια, εὐσυνειδησία, ἐπιμέλεια, ἤθος, συνειδηση τῆς εὐθύνης, προσόντα πού ὄλα ἀπαιτοῦνται: καὶ πού πολὺ συχνὰ λείπουν στὸν κλάδο μας, τὸν χαρακτηρίζουν καὶ τὸν ξεχωρίζουν» (ἐφ. «Βῆμα» 3.2.1956).

Τὰ λογοτεχνικά χαρίσματα καὶ οἱ συνθετικὲς ικανότητες τοῦ Βρανούση φάνηκαν εὐκρινέστερα στὸ βιβλίο του «Ρήγας Βελενστινλής», ἓνα τομίδιο στὴ νέα σειρά τῶν ἐκδόσεων τοῦ «Συλλόγου πρὸς διάδοσιν Ὁφελίμων Βιβλίων» (α' ἐκδ. 1957, β' 1963). Ἡ βιογραφικὴ εἰσαγωγή τῆς μεγάλης του ἐργασίας γιὰ τὸν Ρήγα, ἀπαλλαγμένη ἀπὸ τὸν φόρτο τῶν βιβλιογραφικῶν τεκμηριώσεων καὶ τῶν παρακειμένων ὑποσημειώσεων, ξαναδουλεμένη μὲ τὴν ἀνεση καὶ τὴν κατασταλαγμένη πείρα τοῦ εἰδικοῦ, πού ζῆ ὁ ἴδιος μέσα στὸ θέμα του, ἔγινε πραγματικά, ὅπως καὶ στὴν ἀρχικὴ μορφή της εἶχε διαφανῆ, μιὰ «ἐπικὴ ἀφήγηση», πού ζωντανεύει ὀλόκληρη τὴν ἐποχὴ, τὴ ζωὴ καὶ τὴ δρά-

ση τοῦ Πρωτομάρτυρα τῆς Ἐλευθερίας. «Βρισκόμαστε ἐμπρὸς καὶ μπορούμε ἀνεπιφύλακτα νὰ συγχαροῦμε τὸν συγγραφέα (ἐφ. «Βῆμα» 21.2.1958). Τέλος, ὁ Ἄγγελος Τερζάκης τίμησε τὸν συγγραφέα μὲ τούτα τὰ λόγια: «Σὰς σφίγγω μ' ἐνθουσιασμὸ τὸ χέρι: γιὰ τὸν ἔξοχο «Ρήγα» σας. Μὲ πόση εὐγλωττία, στερεότητα, διαύγεια, ἐσωτερικὸν πλοῦτο καὶ σοφὸ μέτρο χειρίζεσαστε τὸ θέμα σας! Διὰβαζα καὶ σὰς καμάρωνα. Θὰ εἶμαι εὐτυχὴς νὰ μπορέσω, σὲ πρώτη εὐκαιρία, νὰ τὸ πῶ καὶ δημοσίᾳ» (20.2.1968). Γιὰ τὸ ἔργο του αὐτὸ ὁ Βρανούσης τιμήθηκε μὲ τὸ Α' Κρατικὸ Βραβεῖο βιογραφίας» (1958).

Στὴν ἴδια σειρά τοῦ «Συλλόγου Ὁφελίμων Βιβλίων» ἐγῆκε τὸ 1959 ὁ Κοραῆς, μιὰ ἐπιλογή ἐπιστολῶν μὲ προλεγόμενα καὶ σημειώσεις τοῦ Βρανούση. Προτάσσεται μιὰ γενικὴ παρουσίαση καὶ συνθετικὴ εἰκόνα τῆς πνευματικῆς φυσιογνωμίας, τῶν ἀγώνων καὶ τῶν ἀγониῶν τοῦ Κοραῆ, ὅπου σὲ ἀδρές γραμμὲς σκιαγραφεῖται τὸ πάθος καὶ τὸ ἄγχος τοῦ μοναχικοῦ αὐτοῦ ἀνθρώπου, πού καθόρθωσε, ἀποτραβηγμένος στὸ μακρινὸ σπουδαστήριό του, νὰ χειραγωγῆ τὸ Γένος του καὶ νὰ ν' ἀναδειχθῆ ὁ κορυφαῖος τῶν ἡγετῶν καὶ τῶν ἀναγεννητῶν του.

Δεκάδες ἄλλα δημοσιεύματα τοῦ Βρανούση — ἐργασίες κυρίως ἐρευνητικῆς, πού ἡ κάθε μιὰ τους προσκομίζει καὶ κάτι καινούργιο — ἀναφέρονται στὸν ἴδιο γραμματολογικὸ καὶ ἱστορικὸ κύκλο, στὴν περίοδο τοῦ Νεοελληνικοῦ Διαφωτισμοῦ. Ἄλλες ἀναφέρονται σὲ παλαιότερες ἱστορικὲς περιόδους, ἀνεβαίνοντας ὡς τοὺς τελευταίους βυζαντινοὺς αἰῶνες. Θέματά τους, γενικά, ἡ Φιλικὴ καὶ τὸ Εἰκοσιένα, ὁ Ρήγας, ὁ Κοραῆς καὶ ὁ κύκλος τῶν ὁπαδῶν

ἢ τῶν ἀντιπάλων τους, οἱ Φαναριῶτες, ὁ Χριστόπουλος καὶ ὁ Βηλαρᾶς, ὁ Ἐρωτόκριτος, ὁ Πηγάς καὶ ὁ Μαργούνιος, ὁ Σκυλόσοφος, τὰ χειρόγραφα τῶν Μετεώρων, ἡ μεσαιωνικὴ Θεσσαλία καὶ Ἡπειρος, κάστρα, μνημεῖα, ἐπιγραφές, μοναστικά κέντρα καὶ μοναστηριακὰ ἀρχεῖα, βυζαντινοὶ ἱστορικοὶ καὶ τοπικὲς χρονολογίες, βυζαντινὰ μολυβδόβουλλα, «ὄρισμοὶ» δεσποτῶν, χρυσόβουλλα ἴγγεμόνων, πατριαρχικά σιγίλλια κ.π.ἄ. Μὲ τίς ἐργασίες του αὐτὸς ὁ Βρανούσης δίνει τὸ μέτρο τῶν δυνατοτήτων τοῦ σὲ ποικίλους τομείς καὶ σὲ ὅλους σχεδὸν τοὺς κλάδους τῆς Ἱστορίας καὶ Φιλολογίας, χωρὶς νὰ ἀπομακρύνεται ἀπὸ ὠρισμένες ἐνόητες θεμάτων, στίς ὁποῖες σταθερὰ περιστρέφοντα οἱ ἐπιστημονικὲς του ἐπιδόσεις.

Μιά ἀπὸ τίς ἐνόητες αὐτὲς εἶναι ἡ Ἡπειρος καὶ τὸ ἱστορικὸ παρελθόν της. Συνστηματικὴ καὶ πολὺχρονη ἰχνηλασία ἐπέψε στὸν Βρανούση νὰ ἀνακαλύψῃ ἀγνωστες πηγές καὶ νὰ ρίξῃ φῶς σὲ μιὰ ἀπὸ τίς σκοτεινότερες περιόδους τῆς μεσαιωνικῆς Ἡπείρου, τῆς βορειοδυτικῆς Ἑλλάδας καὶ τῆς Βαλκανικῆς (δεσποτάτο, σερβοκρατία, ἀλβανοκρατία κ.π.). Τὸ ἔργο του γιὰ τὰ «Χρονικά τῆς Ἡπείρου» πέρασε ἤδη στὴ διεθνή βιβλιογραφία (ὁ OSTROGORSKY στὴν γ' γερμανικὴ ἔκδοσιν τῆς Βυζαντινῆς Ἱστορίας του, σελ. XXX, τὸ χαρακτηρίζει: «θεμελιῶδες» πρὸς καὶ Β. Ζ. 58, 1965, σ. 105—106). Στίς νεώτερες βυζαντινὲς γραμματολογίαις ἔγινε πλέον ἀποδεκτὸ καὶ ἀναγράφεται: ὅτι δύο βυζαντινοὶ ἱστορικοὶ, ὁ Κομνηνός καὶ Πρόβλος, εἶναι ἀνύπαρκτοι, ὅπως πειστικὰ τὸ ἀπέδειξε ὁ Βρανούσης (EMA 12, 1962 σ. 23—29). Στὴν ἐργασία του γιὰ τὸ μεσαιωνικὸ Κάστρο τῶν Ἰωαννίνων μὲ πενιχρὰ λείψανα μνημείων ἢ ἐπιγραφῶν

καὶ μὲ ἀγνωστες ἢ ἀγνοημένες πηγές ὁ Βρανούσης κατόρθωσε νὰ ἀνασυγκροτήσῃ καὶ νὰ παρουσιάσῃ τὴν πραγματικὴ εἰκόνα, τίς περιπέτειες καὶ τὸν ἱστορικὸ ρόλο τοῦ κάστρου καὶ τοῦ δεσποτάτου τῆς κεντρικῆς Ἡπείρου, ποὺ ἀποδεικνύεται ἀκριτικὴ ἐστία ἐλληνοβυζαντινῆς ἀντιστάσεως μὲ συνεχῆ ἱστορικὸ βίο αἰῶνων, νὰ ἀνασκευάσῃ ἱστορικὲς πλάνες μεγάλων ἐρευνητῶν περὶ ἀλβανοκρατίας κ.π. (πρὸς ΕΕΒΣ 36, 1968, σ. 444—446). Μὲ ἀφετηρία τὴν τοπικὴ χρονολογία τῆς Ἡπείρου ἐπίσης ὁ Βρανούσης ὁδηγήθηκε στὴν ἀνακάλυψιν νέων πηγῶν γιὰ τὸ κίνημα τοῦ Διονυσίου τοῦ Σκυλοσόφου († 1611). Ἦταν ὁ πρῶτος ποὺ σκέφθηκε νὰ στραφῇ πρὸς τὰ ἀνεξερευνήτα ἀπὸ ἐλληνικῆς πλευρᾶς ἀρχεῖα τῆς θαλασσοκρατίας τότε Ἰσπανίας, τὰ ὁποῖα καὶ ἀποδείχθηκαν πλουσιώτατα. Τὴν ἀποψή του ἐνστερνίσθηκε ὁ καθηγ. Μιχ. Λάσκωρις, ὁ ὁποῖος καὶ τοῦ προμήθευσε τὸ πρῶτο ὕλικό (1955). Συνεχίζοντας τίς ἐρευνες ὁ Βρανούσης συγκέντρωσε, ἀπὸ βιβλιοθήκας καὶ ἀρχεῖα τῆς Ἑλλάδος, τῆς Βενετίας, τῆς Ἰσπανίας, τῆς Βιέννης, τοῦ Βουκουρεστίου κ.ἄ. πλουσιώτατο ὕλικό, ἔγγραφα καὶ ἄλλα κείμενα, ποὺ ἀποκαλύπτουν μιὰ σειρά ἐλόκληρη ἀπελευθερωτικῶν κινήσεων καὶ ἀγώνων σὲ ἐλόκληρο τὸν ἐλληνικὸ χῶρο κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΣΤ' καὶ τίς ἀρχὲς τοῦ ΙΖ' αἰ. (βλ. ἀνακοίνωσιν στὸ Α' Διεθνὲς Συνέδριον Βαλκανικῶν Σπουδῶν πρὸς ΠΑΑ 40, 1965, σ. 637—639, EMA 15, 1965, σ. 322—326). Στὸν ἴδιον κύκλο ἐντάσσεται ἡ ἀνακοίνωσή του στὸ Συνέδριον Κυπριακῶν Σπουδῶν (1969) καὶ ἡ ἀσχολία του μὲ τὸν Πηγά, τὸν Μαργούνιο, τὸν Σεβῆρο, καὶ ἄλλους ἱεράρχες τῆς ἐποχῆς. Ἀλλὰ δὲν εἶναι δυνατόν ἐδῶ νὰ ἀναλυθοῦν οἱ ἱστορικὲς ἐργασίες τοῦ Βρανούση.

Περιοδεία του Μητροπολίτη 'Αργυροκάστρου Παντελεήμονα στο Παγώνι (Πολύταση Βορ. 'Ηπείρου)
ένω είχε έκδοση διαταγή του 'Υπουργού 'Εσωτερικών της 'Αλβανίας Μουσα Γιούκα για τη σύλληψή του.
('Αρχείο 'Αθαν. Λέκκα)

Στόν τομέα τῶν νεοελληνικῶν σπουδῶν θετική προσφορά του, πού ἀξίζει ἐδῶ νά υπογραμμισθῇ ἰδιαίτερα, εἶναι: καί θά μείνουν τὰ ἀνέκδοτα κείμενα πού ἔχει φέρει — καί φέρνε κάθε τόσο — στό φῶς. Πολυτέλιδα ἔργα, ὅπως τὰ «Πολιτικά Σοφίσματα» τοῦ Ἀθαν. Χριστοπούλου, ὁ «Ρήγας ἢ Κατά ψευδοφιλελλήνων» τοῦ Μιχαήλ-Περδικάρη, οἱ «Στοχασμοί ἐνός Φιλελλήνου», ὁ «Νέος Ραψάκης», τὸ Ἀπομνημονεῦμα τοῦ Φιλικοῦ Ἀθαν. Εοδίου καί πολλά ἄλλα, πού ἔμεναν θαμμένα σέ ἀγνωστα ἢ δυσπρόσιτα χειρόγραφα — ἀγνωστὰ προτόνια τῆς νεοελληνικῆς γραμματείας καί νοσημένα τῆς ἐποχῆς τους ἀξιόλογα — τὰ ἔχει σήμερα ὁ μελετητής στή διάθεσή του χάρις τῶν Βρανούση ὁ ὁποῖος δέν ἀρκεῖται συνήθως σέ μιάν ἀπλή παρουσίαση τῶν ἀνακαλύψεών του, ἀλλά ἐπωμίζεται καί τὸν ἀπροσμέτρητο μόχθο τῆς ἐκδόσεώς τους, προσφέροντας ἔτσι καί ὑποδειγματικές σὲ εἶδος τους ἐκδόσεις, φροντισμένες σύμφωνα μὲ τούς κανόνες καί τὶς ἀπαιτήσεις τῆς ἐπιστήμης (χειρόγραφη παράδοση, φιλολογική ἐπεξεργασία καί κριτική ἀποκατάσταση, κριτικό ὑπόμνημα, σχόλια, γλωσσάριο, πίνακες κλπ.).

Πέρα ἀπὸ τὰ δημοσιεύματά του, ἀφανῆς καί ἀστάθμητη συνήθως, ἀλλὰ μεγάλη σέ ἔκταση εἶναι: ἡ ἐργασία καί ἡ προσφορά τοῦ Βρανούση σέ ἄλλους τομείς. Στὸ Κέντρο Ἐρευνῶν τῆς Ἀκαδημίας, σὲ ὅποιο ἐργάζεται ἀπὸ τὸ 1956 καί τὸ ὅποιο διευθύνει ἀπὸ τὸ 1962, ἔχει δώσει τὸ μεγαλύτερο μέρος τοῦ ἑαυτοῦ του. Στὰ πλαίσια τῶν ἄλλων ἐργασιῶν τοῦ ἰδρύματος, ἀσχολεῖται μὲ τὴ σύνταξη καί τὴν ἐκδοση τοῦ ἐπιστημονικοῦ περιοδικοῦ (τῆς Ἐπετηρίδος) καί τῶν αὐτοτελῶν δημοσιευμάτων τοῦ Κέντρου, ὀργανώνει καί διεξάγει ἐ-

ρευνητικὲς ἀποστολές σέ βιβλιοθηκὲς καί ἀρχεῖα τοῦ ἐσωτερικοῦ καί τοῦ ἐξωτερικοῦ, συμμετέχει σέ διεθνή ἐπιστημονικά συνέδρια κλπ. Τὸ 1958 πραγματοποίησε ἐρευνητικὴ ἀποστολὴ στὴ Γιουγκοσλαβία καί στὴ Ρουμανία. Ἐργάσθηκε ἀρκετὲς ἐβδομάδες τότε σὲ Βουκουρέστι, ὅπου ἐπανῆλθε ἐπίσης τὸ 1960. Τὸ 1965 ἐπεξέτεινε τὶς ἐρευνές του καί σὲ Ἰάσι, καθὼς ἐπίσης καί στὴ Βουδαπέστη καί στὴ Βιέννη. Ἡ πλούσια συγκαμιδὴ του ἀπὸ τὰ κατάλοιπα τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῶν παραδουναβείων χωρῶν, συνοπτικά καταγραμμένα σὲ ἀντίστοιχες ἐκθέσεις του, ἀξιολογεῖται τμηματικά σέ αὐτοτελεῖς ἐκδόσεις (Ἐόδιος, Χριστόπουλος, Σταμάτης, Ρήγας κ.ἄ.) καί σέ μικρότερα δημοσιεύματα. Τὸ 1963 ἐργάσθηκε γιὰ λίγο στὴ Βενετία καί σὲ Παρίσι, τὸ 1966 στὴν Ἀγγλία. Ἐλαβε μέρος στὰ Βυζαντινολογικά Συνέδρια τῆς Ἀχρίδας (1961) καί τῆς Ὁξφόρδης (1966), σὲ Συνέδριο τῆς Βενετίας (1963), σὲ Διεθνὲς Συνέδριο Ἱστορικῶν Ἐπιστημῶν τῆς Βιέννης (1965), σὲ Α' Συνέδριο Βαλκανικῶν Σπουδῶν (Σόφια, 1966), σὲ Πανόριο (1965), σὲ Κρητολογικὸ (1966), σὲ Κυπριολογικὸ (1969) κ.ἄ. Ἀπὸ τὸ 1965 κάθε καλοκαίρι ὀργανώνει καί διεξάγει μαζί μὲ τοὺς συνεργάτες του τῆς Ἀκαδημίας πολυήμερη ἀποστολὴ στὰ μοναστήρια τῶν Μετεώρων, γιὰ τὴ διερεύνηση, περιγραφή, φωτογράφηση καί ἀξιοποίηση τοῦ θησαυροῦ τῶν βιβλιοθηκῶν καί τῶν ἀρχείων τους. Ἡ ἀθόρυβη ἐργασία πού συνετελεῖται σὲ «Κέντρο Ἐρεύνης τοῦ Μεσαιωνικοῦ καί Νέου Ἑλληνισμοῦ» τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν εἶναι αὐτονόητο ὅτι πολλὰ ὀφείλει σὲν κυρίως ὑπεύθυνό της. Ὁ ἀκαδημαϊκὸς Ἡλίας Βενέζης, παρακολουθώντας ἀπὸ κοντὰ τὰ πράγματα καί

συνοψίζοντας τις διαπιστώσεις του, έγραψε: «Ο Α. Βρανούσης, Διευθυντής του Μεσαιωνικού Ινστιτούτου της Ακαδημίας Αθηνών, είναι άπ' τους νέους επιστήμονες μας που κατώρθωσαν όχι μόνο να αποκτήσουν κύρος μεγάλο με τις εργασίες τους, αλλά και να δημιουργήσουν γύρω τους, κοντά τους έστιες έρευνητών που πείθουν και εμπνέουν» (έφ. «Βήμα», 1 Μαρτ. 1966).

Παράλληλα, ο Βρανούσης είναι: ίδρυτικό μέλος και σύμβουλος του Ομίλου Μελέτης Έλλ. Διαφωτισμού, μέλος της συντακτικής επιτροπής του περιοδικού «Έρανοστής», μέλος της Έταιρείας Βυζαντινών Σπουδών, της Ιστορικής και Εθνολογικής Έταιρείας, της Λαογραφικής Έταιρείας και άλλων επιστημονικών σωματείων ή οργανώσεων, γραμματέας της Ελληνικής Επιτροπής Ιστορικών Επιστημών, μέλος της Διεθνούς Έταιρείας Βαλκανικών Μελετών κλπ. Ίδρυτικό μέλος του περιοδικού «Ηπειρωτική Έστία» (1952 κέξ.). είναι επίσης ίδρυτικό μέλος και βασικό στέλεχος της Έταιρείας Ηπειρωτικών Μελετών, της οποίας επιμελήθηκε και επιμελείται όλες τις εκδόσεις.

Η αναγραφή των δημοσιευμάτων του, που ακολουθεί, δεν είναι ίσως πλήρης, είναι όμως ένδεικτική. Δεν αναγράφονται έργα (όπως οι «Σαρακατσάνοι» της Αγγ. Χατζημιχάλη, τα «Μετέωρα» του Ν. Βέη, ή «Βιογραφική Συλλογή» του Π. Αραβαντινού κ.π.ά.), όπου ή πολύμοχθη συμβολή του Βρανούση είναι ουσιαστική, αλλά όχι έμφανής. Δεν αναγράφονται επίσης βιβλία που είχε εκπονήσει παλαιότερα ως έργα διορισμού, όπως «Το Συντακτικόν Λεξικόν» (1949), «Τά άρχαία έλληνικά των πρώτων τάξεων του γυμνασίου» (1953), «Λεξικόν ρημάτων» (α'

έκδ. 1955) κ.ά. Αξιζει όμως να μνημονευθῆ έδώ ότι τα «Νεοέλληνικά Αναγνώσματα» Βρανούση και Σφυρόερα, της Β' και Δ' γυμνασίου, βραβευμένα από το Υπουργείο Παιδείας το 1955, εξακολουθούν ακόμη να είναι σε σχολική χρήση...».

Γ. Χ. Μ.

ΕΡΓΑ ΤΟΥ:

Σε 70 ανέρχονται τα δημοσιεύματά του σε άνάπτυπα ή αυτοτελή.

Σε 20 ανέρχονται άλλα δημοσιεύματά του σε έρευνητικά θέματα, ανακοινώσεις εύρημάτων, λογοτεχνικά έμμετρα - πεζά, προσότυπα και μεταφράσεις, βιβλιοκρισίες έργων και προλεγόμενα εκδόσεων.

Σε 8 οι εκθέσεις για έρευνητικές αποστολές, ή για επιστημονικά συνέδρια.

Σε 13 οι συνεργασίες του σε Έγκυκλοποιήσεις.

Σε 15 οι διαλέξεις του στην Ελλάδα και το έξωτερικό.

Σε 30 οι συμμετοχές του σε έλληνικά ή Διεθνή Συνέδρια και Συμπόσια.

Μία άγνωστη κατακλιδα αποτελεί για το Λέανδρο Βρανούση ή παρακάτω επιστολή του Δημήτρη Χατζή, που χάθηκε πρόσφατα.

«Ο «μεγαλύτερος» στην ηλικία γράφει προς τον «μεγαλύτερο» στα Γράμματα. (Ο Λέανδρος Βρανούσης είναι ο πρώτος μας, από Ηπειρωτικής σκοπιάς, ο «μπροστάρης» στα σύγχρονα Έλληνικά Γράμματα.
α.χ.μ.

Λέανδρος Βρανούση.

Μεγαλύτερος έγω στα χρόνια, μεγαλύτερος έσύ στα γράμματα και τη γνώση, τριάντα χρόνια τώρα πήγαμε τον ίδιο δρόμο — αυτό το δρόμο που ξεκινώντας από τη σεβάση Ηπειρο, πάει στο χρέος. Το κάναμε το χρέος μας. Θα μπορούσα έγω»

νά 'χω σταματήσει πιά — μά πάω λίγο
άκόμα. Άπό αυτό τό «λίγο άκόμα» είναι
τό βιβλίό τοῦτο. Δέξου το, ὅπως σου τό
δίνω — μέ ὄλη μου τήν ταπεινοσύνη, τήν
τιμή καί τήν αγάπη μου.

Ἄθήνα, 1976

Δ. ΧΑΤΖΗΣ

(Εἶναι αφιέρωση στό βιβλίό τοῦ Χα-
τζῆ. («Διπλό Βιβλίο»).

ΘΩΔΩΡΟΣ ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΗΣ

Ἵ Θόδωρος Παπαγιάννης γεννήθηκε
στό Ἑλληνικό Ἰωαννίνων τό 1942. Σπού-
δάσε Γλυπτική ὑπότροφος στήν Α.Σ.Κ.Τ.
(ἀπ ὅτο 1960—1966) μέ δάσκαλο τόν
Γιάννη Παππαῆ.

1967—1969 ὑπηρετεῖ στρατιώτης.

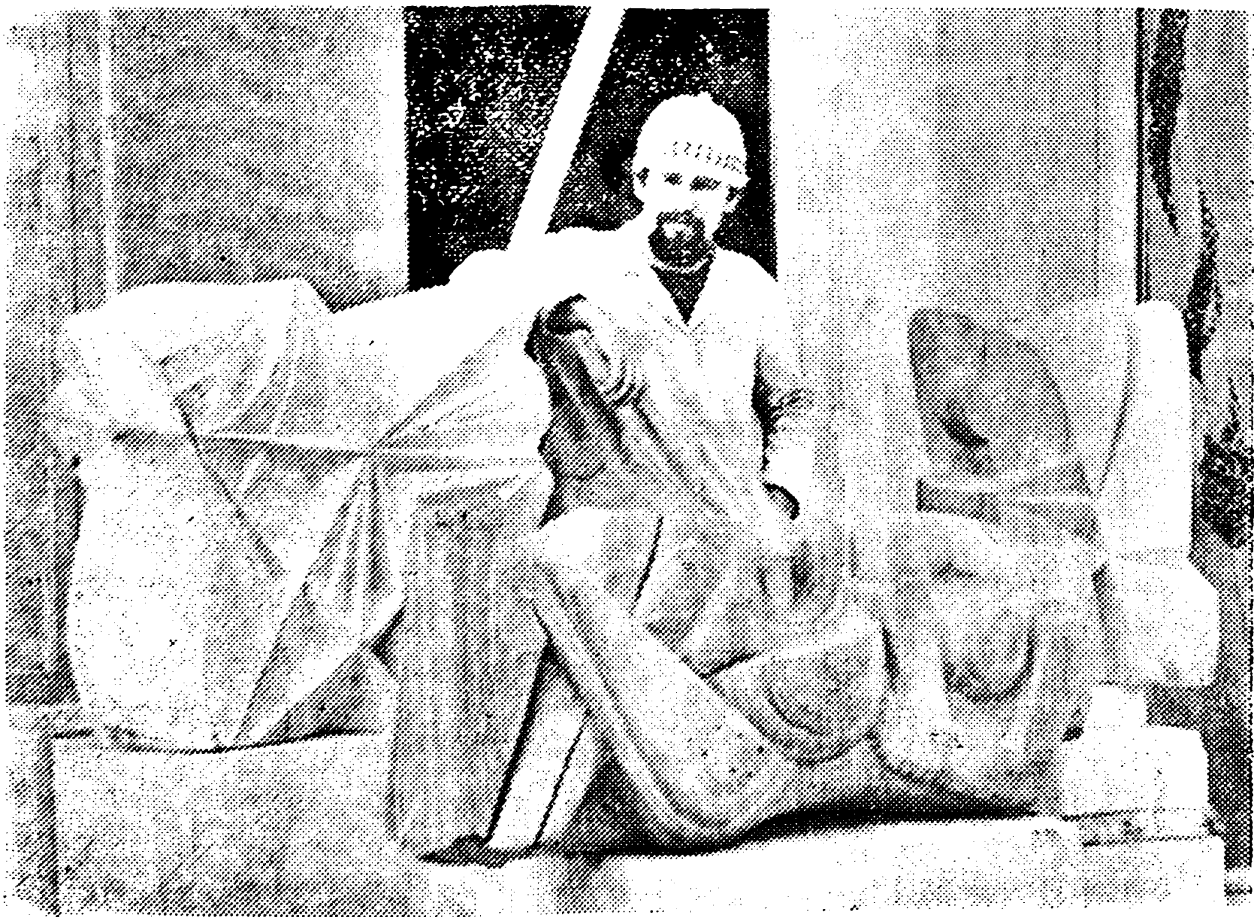
1969—1971 μέ διετή κρατική ὑποτρο-
φία μελετᾷ σέ Μουσεία καί ἀρχαιολογι-
κοὺς χώρους στήν Ἑλλάδα.

Συνεχίζει τίς σπουδές του μέ ἐνημερω-
τικά ταξίδια στίς χώρες τῆς Εὐρώπης
καθώς καί τήν Κύπρο - Αἴγυπτο - Μ. Ἀ-
σία.

1973 Μέ ομάδα σπουδαστῶν τῆς Σχο-
λῆς περιοδεύουν τά Ζαγοροχώρια καί ἀ-
ποτυπώνουν τά πέτρινα λαϊκά ἀνάγλυφα.

Τό 1974 μαζί μέ ἄλλους 25 συναδέλ-
φους ιδρύουν τό ΚΕΝΤΡΟ ΕΙΚΑΣΤΙ-
ΚΩΝ ΤΕΧΝΩΝ (Κ.Ε.Τ.) καί παίρνει
μέρος σέ ὅλες τους τίς ἐκδηλώσεις στήν
Ἄθήνα καί ἐπαρχία.

Ἔχει συμμετάσχει σέ δυό Πανελλή-
νιες (1967—1975), στή Μπιεννάλε Βου-
δαπέστης (1973—1978) καί σέ πολλές

Ἵ Θόδωρος Παπαγιάννης στό ἐργαστήρι τοῦ.

Άλλες ομαδικές εκθέσεις στην Ελλάδα και το εξωτερικό.

Το 1975 οργανώνει την πρώτη του ατομική έκθεση στο Κ.Ε.Τ. (Αθήνα).

Το 1975 φιλοτέχνησε τα νέα νομίσματα των 20—10—5 δρχ. και 10 λεπτών καθώς και πολλά μετάλλια μεταξύ των οποίων τα σημαντικότερα είναι: Της Πόλεως των Ιωαννίνων, της Ηπειρωτικής Έταιρείας Αθηνών, του Εθνολογικού Μουσείου Αθηνών για τα 150 χρόνια του Ναυαρίνου, της Βουλής των Ελλήνων για τα 150 χρόνια λειτουργίας της. Του στρατάρχη Τίτο και πολλά άλλα.

Επίσης έχει φιλοτεχνήσει μια σειρά από ανδριάντες και προτομές που είναι τοποθετημένα σε διάφορα μέρη της Ελλάδος.

Το 1976 δεύτερη ατομική στη γκαλερί «Πανσέληνος» Θεσσαλονίκης. Το 1978 ακολουθεί τρίτη ατομική έκθεση στο κολέγιο Αθηνών. 1979 τέταρτη ατομική στη γκαλερί «Ωρα».

1979 φιλοτέχνησε το μετάλλιο της Τραπεζής της Ελλάδος για την είσοδο στην Ε.Ο.Κ.

1980 πέμπτη ατομική έκθεση στα Γιάννενα στην αίθουσα τέχνης «Εποχή».

1981—82 Φιλοτέχνησε μια νέα σειρά νομισμάτων της Τράπεζας της Ελλάδος για τους Πανερωπαϊκούς Αγώνες της Αθήνας.

1981—82 Με εκπαιδευτική άδεια μετεκπαιδύεται στο Παρίσι στην ECOLE NATIONALE SUPERIEURE DES ARTS ET DES METIERS D'ART στα νεώτερα υλικά της γλυπτικής. Πραγματοποιεί μια σειρά από ενημερωτικά ταξίδια στην Ισπανία, Αγγλία, Γερμανία, Βέλγιο, Δανία, Σουηδία, Ελβετία όπου και έλαβε μέρος σε διάφορες ομαδικές εκθέσεις κατά την περίοδο της εκεί διαμονής του.

Έχει πάρει μέρος στις εκθέσεις του συλλόγου γλυπτών. Έργα του βρίσκονται σε πολλά μέρη της Ελλάδος σε ιδιωτικές συλλογές και Μουσεία.

Από το 1970 άσκει διδακτικό έργο σαν Βοηθός - Επιμελητής στο τμήμα γλυπτικής της Ανωτάτης Σχολής Καλών Τεχνών.

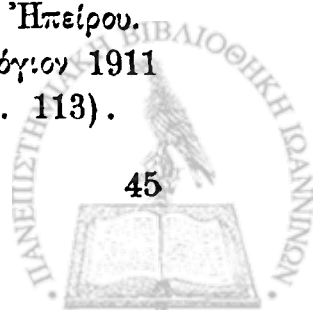

Φορεσιὰ Λιούντζης Βορείου
Ἡπείρου.
(Ἄρχ. Ἀλ. Χ. Μαμμοπούλου)

Παρὰ τοῖς κατοικοῖς Σαρακινίστης σώ-
ζεται παράδοσις ὅτι ἡ πολυάνθρωπος πό-
λις Γέρμα (Σημ. Συντάξεως τοῦ Δελτί-
ου: Πρόκειται γὰρ τὴν Ἀντιγόνηα, πρὸς
σύμφωνα μὲ τὴ γνώμη τῶν περισσοτέρων
ἀρχαιολόγων καὶ ἱστορικῶν ἔκειτο περὶ
τὸ Τεπελένι, καὶ πρὸς οἱ τελευταῖες ἀνα-
σκαφές τῶν Ἀλβανῶν ἀρχαιολόγων ἐπι-
στοποίησαν ὀριστικὰ καὶ τελεσίδικα τὴν
ταυτότητα καὶ τὴ θέσιν της νοτιοδυτικὰ
τῆς Σαρακινίστας καὶ Στεγόπολης τῆς
Λιούντζης Βορ. Ἡπείρου) διετέλεσεν ἔδρα
τοῦ Πύργου. Παραδέχονται δ' ὅτι μετὰ

τὴν καταστροφὴ τῆς πόλεως ταύτης συν-
οικίσθησαν τινές, εἰς ἣν θέσιν εὑρίσκειται
σήμερον ἡ Σαρακινίστα λέγεται: δὲ προ-
σέτι: ἐν Σαρακινίστῃ ὅτι τὸ κάλυμμα (ἐν
εἶδη σκούφου ἐκ μαύρων κλωστῶν μὲ δύο
πρὸς τὸ ὀπισθεν θυσάνους καὶ πεποικιλ-
μένου μὲ χρυσᾶ φλωρία) ὅπερ θεωροῦν
ὡς ἀπαραίτητον κόσμημα τῆς νύφης καθ'
ἔλλην τὴν Λιντζουρίαν, γίνεται κατ' ἀπο-
μίμησιν παρομοίου καλύμματος, ὅπερ ἔφε-
ρε συνήθως ἡ Βασίλισσα τῆς Ἡπείρου.

(Ἡπειρωτικὸν Ἡμερολόγιον 1911
Μιλτ. Οἰκονομίδη. Σελ. 113).

Ἡπειρωτικὴ Πνευματικὴ Ζωὴ καὶ Κίνησις

ΛΙΓΑ ΛΟΓΙΑ

ΓΙΑ ΤΟΝ ΠΟΙΗΤΗ ΚΟΤΖΙΟΥΛΑ
ΤΟΥ κ. ΜΙΧ. ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΥΛΟΥ
π. Προέδρου τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρα-
τείας καὶ τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας.

Π ρ ὀ ς

Τὴν «Ἡπειρ. Ἐταιρεία (Δελτίο Πνευμα-
τικῆς Ἐνημερώσεως) Μαυρομηχάλη 7,
Ἀθήνα.

Ἀγαπητέ κ. Πρόεδρε,

Διάβασα μὲ πολὺ ἐνδιαφέρον τὸ ἄρθρο
τοῦ κ. Πετροχείλου γιὰ τὰ Μεταφραστι-
κὰ τοῦ Γ. Κοτζιούλα. Σὰς στέλνω κάτι
σχετικὸ δικό μου, μὲ τὴ θερμὴ παράκλη-
ση νὰ τὸ δημοσιεύσετε.

Εὐχαριστῶ

ΜΙΧ. Δ. ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΥΛΟΣ

Τὴν εἶδηση τοῦ θανάτου τοῦ ποι-
ητοῦ Γιώργου Κοτζιούλα, τὴν ἔμα-
θα ξαφνικὰ ἀπὸ τὸ σημεῖωμα, τὸ
ῥαῖο καὶ μεστό, τοῦ κ. Δημ. Γιά-
κου. Καὶ σπεύδω, μὲ τὴν καρδιά
γεμάτη λύπη, νὰ γράψω κι' ἐγὼ δυὸ
τρία ἐπιμνημόσυνα λόγια, γιὰ τὸ
γνήσιο αὐτὸ ποιητὴ, μὲ τὸν ἄδοιο,
μὰ καὶ παράξενο χαρακτήρα, πού
ἔτυχε νὰ τὸν γνωρίσω κάπως ἀπὸ
κοντά.

Γύρω στὰ 1930, ἔτυχε νὰ διαβά-
σω στὸ «Μπουκέτο», πού ἦταν τότε
στὴν ἀκμὴ του κι' εἶχε ἐπιτελεῖο

◆ Γράφομε καὶ μᾶς γράφουν

◆ Στέλλομε καὶ μᾶς στέλνουν

ἀπὸ συνεργάτες, μεταξὺ τῶν ὁποί-
ων ὁ Χάρης Σταματίου κι' ὁ Μ. Πα-
πανικολάου, μιὰ ὠραία ἀνώνυμη
μετάφραση τοῦ ποιήματος «Σιμόνη»
τοῦ Ρεμὺ Ντὲ Γκουρμόν. Καταλά-
βαινε κανεὶς ὅτι ἡ μετάφραση ἐκεί-
νη ἦταν γραμμένη ἀπὸ κάποιον ἄ-
ληθινὰ «μεμυημένο». Ἐγραφα τότε
στὴ «Νέα Ἐστία», ὡς βοηθὸς τοῦ
ἀλησμόνητου Ξενόπουλου, ἐκτὸς
ἀπὸ ἄλλα, καὶ τὴ στήλη τῆς Ἀλλη-
λογραφίας, τὴ στήλη «Περιοδικὰ
κι' Ἐφημερίδες» κλπ. Ἀνέφερα λοι-
πὸν τὴν ὠραία αὐτὴ μετάφραση,
πού, κρίμα, ἦταν ἀνώνυμη: μὲ τὸν
τίτλο Σιμόνη.

(Σημ. τοῦ Δελτίου: Δημοσιεύτη-
κε στὸ τεῦχος ἀριθ. 68—69—70).

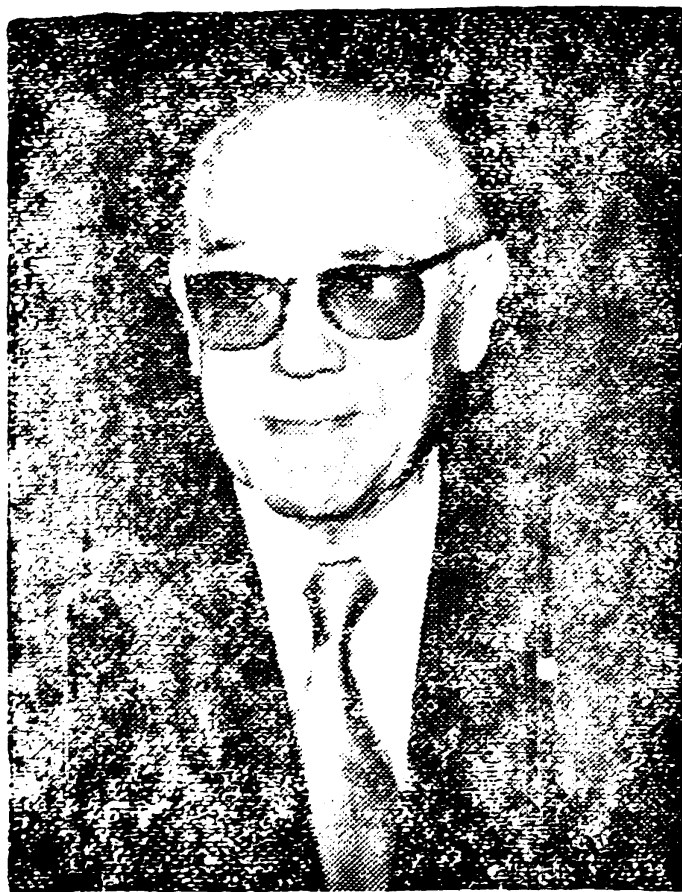
Ἐσημείωσα στὸ τέλος, ὅτι ἀξί-
ζει νὰ γίνει γνωστὸ τὸ ὄνομα τοῦ
μεταφραστοῦ.

Σὲ λίγο ἔλαβα γράμμα τοῦ Κο-
τζιούλα, ἀπὸ τὸ χωριό του, ὅτι ἡ
μετάφραση ἦταν δική του. Ἐτσι ἔ-
γινε ἡ πρώτη γνωριμία μας.

Σὲ λίγον καιρό, ἦρθε στὴν Ἀθή-
να καὶ μ' ἐπεσκέφθη ἀμέσως στὸ
δημόσιο γραφεῖο, ὅπου ἐργαζό-
μουν. Δὲ θὰ ξεχάσω πόσο φτωχι-
κὰ ἦταν ντυμένος. Ἰδίως μοῦ ἔχει
μείνει στὴ μνήμη, ὅτι τὸ ἕνα του
παπούτσι ἦταν σκισμένο, τόσο πού

Μιχ. Στασινόπουλος

δὲ μπορούσες νὰ μὴ τὸ προσέξεις. Ἄφοῦ εἶπαμε κάμποσα, τοῦ ἐδήλωσα ὅτι μπορούσα αὐριο κιόλας νὰ τοῦ βρῶ μιὰ θέση (τότε δὲν ἦταν τόσο δύσκολο ὅσο σήμερα), πιστεύοντας ὅτι αὐτὸ θὰ τὸν ἀνεκούφιζε. Μὲ κατάπληξη ἄκουσα τὴν ἀπάντηση, ὅτι δὲν ἤθελε θέση, γιὰ νὰ μὴ θάψει τὸ ταλέντο του μέσα σ' ἓνα γραφεῖο, κι' ὅτι προτιμοῦσε νὰ παλέψει σκληρὰ ἀλλὰ νάχει τὸν καιρὸ ἐλεύθερο νὰ γράφει ποιήματα.

Ἔτσι ἔκαμα γνωριμιὰ καὶ μὲ τὸν ἀνεξάρτητο χαρακτήρα του.

Ἐκτοτε τὸν ἔβλεπα συχνά. Ἐκεῖνο πού θυμᾶμαι εἶναι ὅτι κάθε βράδυ ἔτρωγε μόνο ἓνα μαρούλι καὶ μ' αὐτό, ἔλεγε, κοιμόταν μιὰ χαρά... Οἱ γνωστοὶ του ἀνησυχούσαμε γιὰ

τὴν ὑγεία του. Καὶ πράγματι, δὲν ἄργησε νὰ πάει στὸ σανατόριο. Ἐκεῖ, οἱ συγκάτοικοί του, τὸν ἄκουσαν ἔκπληκτοι νὰ γελᾷ εὐχαριστημένος καὶ νὰ τοὺς λέει μ' ἐκεῖνο τὸ τραγικὸ του χιούμορ:

—Δόξα σοι ὁ Θεός! Εἶναι περίφημα ἐδῶ. Τουλάχιστο χορταίνει κανεὶς φαῖ!

Ὅταν τοῦ πῆγαν κάτι φίλοι ἓνα κουτὶ σοκολατάκια, τάνοιξε καὶ γέλασε πάλι μὲ ἐκείνη τὴν παράξενη, τὴν πρωτόγονη, μὰ συγχρόνως καὶ σύνθετη ἀφέλειά του:

—Ἄντε στὸ καλό! εἶπε. Τί ναι τοῦτα! Γιὰ δεσποινίδα μὲ περάσατε;

Γρήγορα ἔγινε καλά. Τὰ καλοκαίρια τριγύριζε ἄστεγος στὴν Πάρνηθα. Τὶς νύχτες, ἀκόμη καὶ τὶς παγερές, κοιμόταν κάτω ἀπὸνα ἔλατο, μὲ μιὰ κουβέρτα, πού δανειζόταν πότε ἀπὸ ἐδῶ, πότε ἀπὸ ἐκεῖ.

Στὴν κατοχὴ, τὸν εἶχα χάσει, μὰ τὸν φανταζόμουν πάντα νὰ παραδέρνει στὴν ὑλικὴ δυστυχία τοῦ καιροῦ ἐκείνου, μὰ καὶ νὰ χάνεται μέσα στὸ σίφουνα τῶν ἰδεῶν, πού συνάρπαζαν τὶς ψυχὲς τῶν νέων, καὶ μάλιστα ψυχὲς εὐαίσθητες, πικραμένες κι' ἀνικανοποίητες, ὅπως ἦταν ἡ δική του. Ὡς πού, καιρὸ ἀρκετὸ μετὰ τὸ κίνημα τοῦ Δεκεμβρίου, εἶδα στὰ περίπτερα κρεμασμένο ἓνα φυλλάδιο δικό του, πού ἦταν ἡ νεκρολογία τοῦ Ἄρη Βελουχιώτη.

Ἐπειὰ ἀπὸ λίγον καιρὸ, δημοσίευσά στή «Νέα Ἐστία» ἓνα ποίημά μου μὲ τὸν τίτλο «Χαλασμός»,

γραμμένο μές στην νωπή απήχηση της αναστάτωσης που είχε ακολουθήσει την κατοχή και την απελευθέρωση. Έκει ήταν κι' αυτή η στροφή:

Οί νέοι άγνοί, που τόσο είχαμε νοιώσει,
τόν κεραυνό στα χέρια έχουνε πάρει.
Κι' ο άκκος «γιός του φτωχού ταχυ-
δρόμου»
γράφει τόν επικήδειο του "Αρη.

Πολλοί με ρώτησαν τότε, ποιός ήταν ο «γιός του φτωχού ταχυδρόμου». Κι' αυτό μ' έκανε να καταλάβω τη σημασία της λεγόμενης «ποιητικής άδειας». Για μένα ήταν πολύ γνωστό ποιός ήταν ο «γιός του φτωχού ταχυδρόμου», γιατί δε μού είχαν φύγει ποτέ από τη μνήμη οί παλιοί ώραίοι στίχοι του Κοτζιούλα, όπου έγραφε, άποτεινόμενος προς τόν έαυτό του:

Μές στη μεγάλη πρωτεύουσα,
γιέ του φτωχού ταχυδρόμου,
μέσα στους κάλπηδες ποΰπετες,
τάχασες ύλα.

Με την εικόνα αυτή πάντα πρόχειρη στο νοΰ μου, έγραφα αυτούς τούς στίχους, εικάζοντας ότι πρέπει να είναι αντιληπτοί στους «μεμνημένους». Το όνομάζω τούτο ένα είδος «ποιητικής άδειας». Όστόσο, πολλοί φυσικά δεν έμάντεψαν τί έσήμαιναν. Άλλά ο «γιός του φτωχού ταχυδρόμου», που κρυμένος στη γωνιά του σαν τó άγρίμι (τί άγαθό και παράξενο άγρίμι!), τά διάβαζε και τά παρακολουθοΰσε όλα, τó είχε δεΐ κι' αυτό. Και, να,

ένα πρωΐ, τόν βρίσκω στο δρόμο, μπροστά σ' ένα περίπτερο να διαβάζει τά κρεμασμένα έντυπα.

Μούσφιξε τó χέρι, σά να είχαμε ιδωθεί και χτές, κι' έτσι, με την άπερίγραπτη άπλότητά του, γεφύρωσε τά τόσα χρόνια (και τί τρομερά χρόνια), που μās είχαν χωρίσει και μās είχαν τόσο άπομακρύνει. Κι' άμέσως μού είπε, σά να συνέχιζε συνομιλία που έκάναμε και χθές:

— Έ, θέβαια, συγκινήθηκα που με θυμήθηκες, και μάλιστα θυμήθηκες και τά λόγια του στίχου μου..

Κατάπια κάποια σκέψη του, παρέλειψε κάτι που προφανώς ήθελε να πει, σά να με φοβόταν τώρα, κι' ύστερα πρόσθεσε:

— Τί τάθελες τώρα αυτά, για τόν "Αρη... Τί να κάμεις, όλοι προσπαθούμε για κάτι καλύτερο, κάτι πιό ανθρώπινο..

Αυτό ήταν τó άπλοϊκότερο, αλλά και τó είλικρινέστερο, είμαι θέβαιος, «πιστεύω», που μπορούσε κανείς ν' άκούσει άπό έναν άνθρωπο σαν τόν Κοτζιούλα. Η ψυχή του ήταν ένα παράξενο μίγμα: άκατέργαστη, μά και ευαίσθητη, άπλοϊκή, μά και σύνθετη, άγαθή, μά και άγκαθερή κάπου - κάπου. Τά άγκάθια μάλιστα μεγάλωναν και σκλήραιναν όσο περνούσε ο καιρός, κι' όσο πλήθαιναν οί δοκιμασίες.

Η τελευταία του φωνή προς έμένα ήταν ή «Φυγή στη φύση», που μού την έστειλε με μιá άφιέρωση γεμάτη άγάπη. "Υστερα τόν έχασα για καιρό, αλλά συχνά, πολύ συχνά τόν πεθυμούσα. Τόσο τόν πεθυμού-

ΠΡΟΔΡΟΜΙΚΑ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΤΙΚΟΥ ΑΓΩΝΑ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ

ΤΗΣ κ. ΕΛΕΥΘΕΡ. ΔΟΒΑ

Ἁγία Παρασκευὴ 10.5.1982

Ἀγαπητὲ κ. Μαμμόπουλε,

Ἡ ἐνδιαφέρουσα ὁμιλία τοῦ Καθηγητῆ κ. Ρόζου, μὲ θέμα «Γιαννιῶτες γιατροὶ κατὰ τὴ διάρκεια τῆς Τουρκοκρατίας», μᾶς ξαναγύρισε στὶς πολὺ παιδικὲς ἀναμνήσεις καὶ ζωντάνεψαν πρόσωπα καὶ γεγονότα μιᾶς ἐποχῆς, πού σημάδεψε ἀνεξίτηλα — ὅσο κι' ἂν εἶναι τὸ μάκρος τῆς — τὴ ζωὴ μας.

Ὁ κ. Ρόζος ἀνέφερε τὸ Βηλαρᾶ, τὸν Κωλέττη, Κυρίτση κλπ. πού ἔδρασαν τὴν ἐποχὴ τοῦ Ἀλῆ Πασιᾶ. Οἱ γιατροὶ καὶ οἱ δάσκαλοι, ἐκείνης τῆς ἐποχῆς, ἦταν ἡ μόνη πνευματικὴ ἡγεσία κι' ἀναμφισβήτητα ὁ ρόλος πού ἔπαιξαν, ἦταν σημαντι-

---

σα, ὥστε μόλις διάβασα γιὰ τὸ θάνατό του, κι' ἐνοιῶσα ὅτι δὲν θὰ τὸν ξανάβλεπα πιά, τότε κατάλαβα πόσο πολὺ μοῦ ἔλειπε. Γιαυτό, κάθησα ἀμέσως κι' ἔγραψα γι' αὐτόν, γιὰ νὰ κάμω μιὰ τελευταία συντροφιά μαζί του, σὰν ἐκεῖνες τὶς μακρινές, τὶς λίγο πικρές καὶ ἀμήχανες, ὅμως πάντα τόσο γλυκὲς συντροφιές, πού ἐκάναμε μαζί στὴν Πάρνηθα, ἐκεῖνο τὸν καιρὸ, τὸν τόσο μακρινὸ τώρα πιά.

ΜΙΧ. ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΥΛΟΣ

κὸς στὴν πορεία τῆς ἱστορίας μας.

Γιὰ νὰ περάσουμε στὰ μεταγενέστερα χρόνια καὶ ἰδιαίτερα στὶς λίγες δεκαετίες πού προηγήθηκαν τῆς ἀπελευθέρωσης τῆς Ἠπείρου, θὰ δοῦμε καὶ πάλι τὸ σημαντικό ρόλο πού ἔπαιξαν οἱ γιατροί.

Ἐξοχότατα ἀπὸ τὴν ἡττα τοῦ '97 ὁ Ἠπειρωτικὸς λαὸς ζοῦσε ταπεινωμένος, πικραμένος, ἀπογοητευμένος. Οἱ ξένες προπαγάνδες ὀργιάζαν. Ἴταλοι καὶ Ἀλβανοὶ ἔκαναν τὰ δικά τους σχέδια καὶ οἱ Ρουμουνίζοντες θρασύτατοι. Ὁ Τοῦρκος δυνάστης ἐπάνω ἀπ' ὅλους. Ὁ λαὸς, οἱ ἀγρότες, ἐνοιῶσαν τὸ βρόχο νὰ τοὺς σφίγγει καθημερινὰ τὸ λαϊμὸ μὰ γιὰ ν' ἀντιδράσουν ἔπρεπε νὰ βρεθοῦν — ἐκτὸς ἀπὸ μερικὰ ψυχωμένα παληκάρια — καὶ κάποιοι ἄστοι πού παρακολουθοῦσαν τὰ διεθνῆ γεγονότα καὶ τὴ διπλωματία καὶ καταλάβαιναν πῶς νὰ σταθμίσουν μιὰ ἐνδεχόμενη δράση. Μὲ δυὸ λόγια, πού θὰ μπορούσαν νὰ ὀργανώσουν καὶ νὰ προπαρασκευάσουν τὴ «μεγάλῃ ὥρα», δηλ τὴν ἀπελευθέρωση. Δὲν ἦταν εὐκόλῃ δουλειά. Δὲν ἦταν μονάχα οἱ φανεροὶ ἐχθροί, ὁ Τοῦρκος καὶ οἱ ξένες προπαγάνδες. Τὸ Ἑλληνικὸ Προξενεῖο τῶν Γιαννίνων στάθηκε, βέβαια, πολὺτι-

Η ΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΠΙΝΑΚΟΘΗΚΗ

Αυλόπαρτα στο Βιτσικό (Βίκος) Ζαγορίου.
(Άρχείο Άποσι. Βερτοδούλου)

μος βοηθός, αλλά κι' αυτό όταν ο Πρόξενος τύχαινε να είναι άνθρωπος ζωντανός, δραστήριος και μ' αισιόδοξα όράματα. Ο άλλος έχθρός που είχαν να παλαίψουν οί Ήπειρώτες ήταν ή ύποτονικότητα, ή ήττοπάθεια, θά λέγαμε, τής Έλληνικης Κυβέρνησης τών Άθηνών. Είχε τόσο πολύ στηριχθεί στην ιδέα πώς οί Νεότουρκοί και τὸ Σύνταγμα τους θά βοηθοῦσαν τὸ σκλα-

βωμένο Έλληνικό στοιχείο, ὥστε ἄφηναν νὰ κοιμᾶται κάθε ιδέα ξεσηκωμοῦ. Μ' αὐτὴ τὴν τακτικὴ δὲν συμφωνοῦσαν κοθόλου ὅσοι ἀπὸ τοὺς Ήπειρώτες ἔνοιωθαν πὼς μόνο μιὰ ἔντονη, ἀλλὰ καὶ μὲ πολλὴ περίσκεψη, ὀργανωμένη ἀντίσταση θά μπορούσε νὰ τονώσει τὸ τόσο πεσμένο ἠθικὸ τοῦ Ήπειρωτικοῦ λαοῦ καὶ νὰ φοβίσει τὶς ξένες προπαγάνδες.

Δὲ θέλω νὰ ἐπεκταθῶ, γιατί ὅλα αὐτὰ εἶναι γνωστὰ σ' ὅσους διαβάζουν γιὰ τὰ ἐπὶ μέρους Ήπειρωτικὰ γεγονότα.

Κι' ἐπανέρχομαι στοὺς γιατροὺς.

Ἡ.. πρόγονός σας «Ήπειρωτικὴ Ἐτιρεία» τών Άθηνών, βοήθησε νὰ δημιουργηθεῖ ή πατριωτικὴ Ὀργάνωση τών Γιαννίνων. Ὅσοι πιστοὶ

προσῆλθαν. Ὅχι ὅλοι ἐπιστήμονες, ἔμποροι καὶ βιοτέχνες ἄρκετοί. Καὶ πολλοὶ ἀπὸ τὸ λαὸ καὶ τοὺς ἀγρότες, πὺ ἀποτέλεσαν τὴν ἔνοπλη δύναμη. Ἡ μύηση γίνονταν μὲ κάθε μυστικότητα καὶ ὕστερα ἀπὸ σχολαστικὴ ἐξέταση τοῦ ποιοῦ τοῦ κάθε προτεινόμενου. Στὴν ἱστορία αὐτῆς τῆς Ὀργάνωσης ὑπάρχουν σελίδες ἔξοχης δράσης, πατριωτισμοῦ καὶ μεγάλης αὐτοθυσίας. Παραπέμπω, ὅποιον ἐνδιαφέρεται, στὰ ἱστορικὰ βιβλία τοῦ Ἄ. Λιθαδέως «Οἱ πρόδρομοὶ τῆς ἀπελευθερώσεως τών Ἰωαννίνων» καὶ τοῦ σεβαστοῦ Ἰ. Τσεκούρα «Ἀπὸ τοῦ 98ου ὑψώματος».

Ἄναφέρω τὰ ὀνόματα τών γιατρῶν γιὰ νὰ συμπληρωθοῦν οἱ πληρηφορίες τών «Γιαννιωτῶν γιατρῶν κατὰ τὴν Τουρκοκρατία»:

Ἄρ. Χρηστίδης (ψευδώνυμο Γύλιππος), Ι. Πισπιρῆς (Ἄλεξάνωφ), Δ. Βλαχλείδης (Σιμωνίδης), Π. Μίνως (Σκλίθανος), Π. Πουτέτης (Ἡφαιστος), Ι. Βαδαλούκας (Ἰδομενεύς). Στὴν ἀρχὴ μέλος ἦταν καὶ ὁ Β. Ρέκας ὁ ὁποῖος ὅμως ἀργότερα ἀποσύρθηκε ἀφοῦ πρῶτα ἔδωσε ὄρκο ἐχεμύθειας. Τὸ τμήμα τοῦ Ζαγορίου εἶχε τὸν Ἄλ. Γεωργίτση (Γλαῦκο), τὸν Κων. Μπίκα (Κοζάκος), τὸν Εὐδ. Ἀναστασιάδη (Φιλώτας) καὶ τὸν Β. Ἀποστολίδη. Ἡ Ζίτσα εἶχε τὸν Μπάη. Ψευδώνυμα εἶχαν μόνο οἱ Ἐταῖροι.

Ἡ Ὀργάνωση εἶχε καὶ τό, ἀνεπίσημο θέβαια, «κέντρο» τῆς, πὺ ἦταν τὸ Φαρμακεῖο τοῦ Ζῶη Παπανικολάου, τοῦ γνωστότατου, τότε, «κὺρ - Ζῶη», (ψευδώνυμο Τηλεβό-

ας). Πώς να ξεχαστεί ή εξαίρετη εκείνη βιβλική φυσιογνωμία με τὰ μακρυὰ ψαρά γένια, τὰ έξογκωμένα ζυγοματικά που θύμιζε πολύ έντονα Τολστόϊ, τήν απλότητά του καί τήν άτσάλινη ψυχική καί σωματική του άντοχή. Παρ' όλα τὰ 80 χρόνια του άντεξε παληκορίσια όλα τὰ μαρτύρια τής φυλακής, όταν πιάστηκε κατά τήν πολιορκία τών Γιαννίνων. Έκεί, λοιπόν, σ' αυτό τó Φαρμακείο μαζεύονταν πολλοί άπό τούς «έταίρους» καί μέσα στο παραμάγαζο έδινε ό ένας στον άλλο τις πληροφορίες του καί άλλαζαν γνώμες κι' έκαναν πλάνα. Έκεί έμπαιναν χωρικοί καί λαϊκοί δήθεν για να πάρουν κάποιο φάρμακο μά στην πραγματικότητα να δώσουν τó δικό τους ραπόρτο. Άπ' όλο αυτό τόν κόσμο, που μπαινόβγαινε εκεί μέσα, πολλοί πιάστηκαν κατά τήν πολιορκία καί δέν τούς περίμενε παρά ή κρεμάλα τών Τούρκων. Γλύτωσαν γιατί ό Έσατ Πασιάς που διαδέχτηκε τó σκληρό Άλη Ριζά Πασιά, φάνηκε έξυπνος καί ψύχραιμος καί δέν πήρε τέτοια μέτρα, άφου ή πτώση τών Γιαννίνων ήταν άναπόφευκτη.

Τó Φαρμακείο του «κύρ-Ζώη» βρίσκεται κάπου στην όδο Άνεξαρτησίας, κοντά στ' Όρφανοτροφείο του Γεωργίου Σταύρου. Πιστεύω πως βρίσκεται ακόμα, άλλ' όχι σαν Φαρμακείο. Ό έγγονός Ζώης Παπανικολάου, φαρμακοποιός καί ό ίδιος, τó μετέφερε άλλοι. Αυτό τó παληό θα πρέπει να κηρυχτεί διατηρητέο. "Όχι μονάχα για τόν ιστορικό του ρόλο, αλλά καί γιατί σαν

άρχιτεκτόνημα έχει ένδιαφέρον. Πόσες φορές, μικρό κορίτσι, δέ χάζευα τις ώραίες τοιχογραφίες που είχε ή θολωτή του όροφή! Προφανώς κάποιος Άταλός ζωγράφος είχε ζωγραφίσει τó Βεζούβιο σε έκρηξη, σε άλλο μέρος τή Νεάπολη, σ' ένα άλλο τρυγητό καί στο τέταρτο δέ θυμάμαι. Θα μπορούσε αυτός ό χώρος να γίνει ένα μικρό Μουσείο τών άγώνων τών Ήπειρωτών πριν άπό τήν άπελευθέρωση.

Ρίχνω τήν ιδέα κι' άν θεωρηθεί σωστή ως πραγματοποιηθεί.

Με πολλή έκτίμηση
ΕΛ. Π. ΔΟΒΑ

Ο ΜΙΛΤΙΑΔΗΣ ΠΑΝΤΑΖΗΣ

Κ Ο ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΣ;

Στο τεύχος του Δελτίου 68-69-70, είκόνα έξωφύλλου, έδημοσιεύσαμε φωτογραφία προερχόμενη άπό τó άρχείο μας, προέλευση άπό άρχείο Κ. Οικονόμου, με τήν ένδειξη πίσω, πως άπεικονίζει τó μεγάλο Διδάσκαλο Άναστάσιο Σακελλάριο.

Σχετικά μας γράφει ό Δάσκαλος Κώστας Λαζαρίδης:

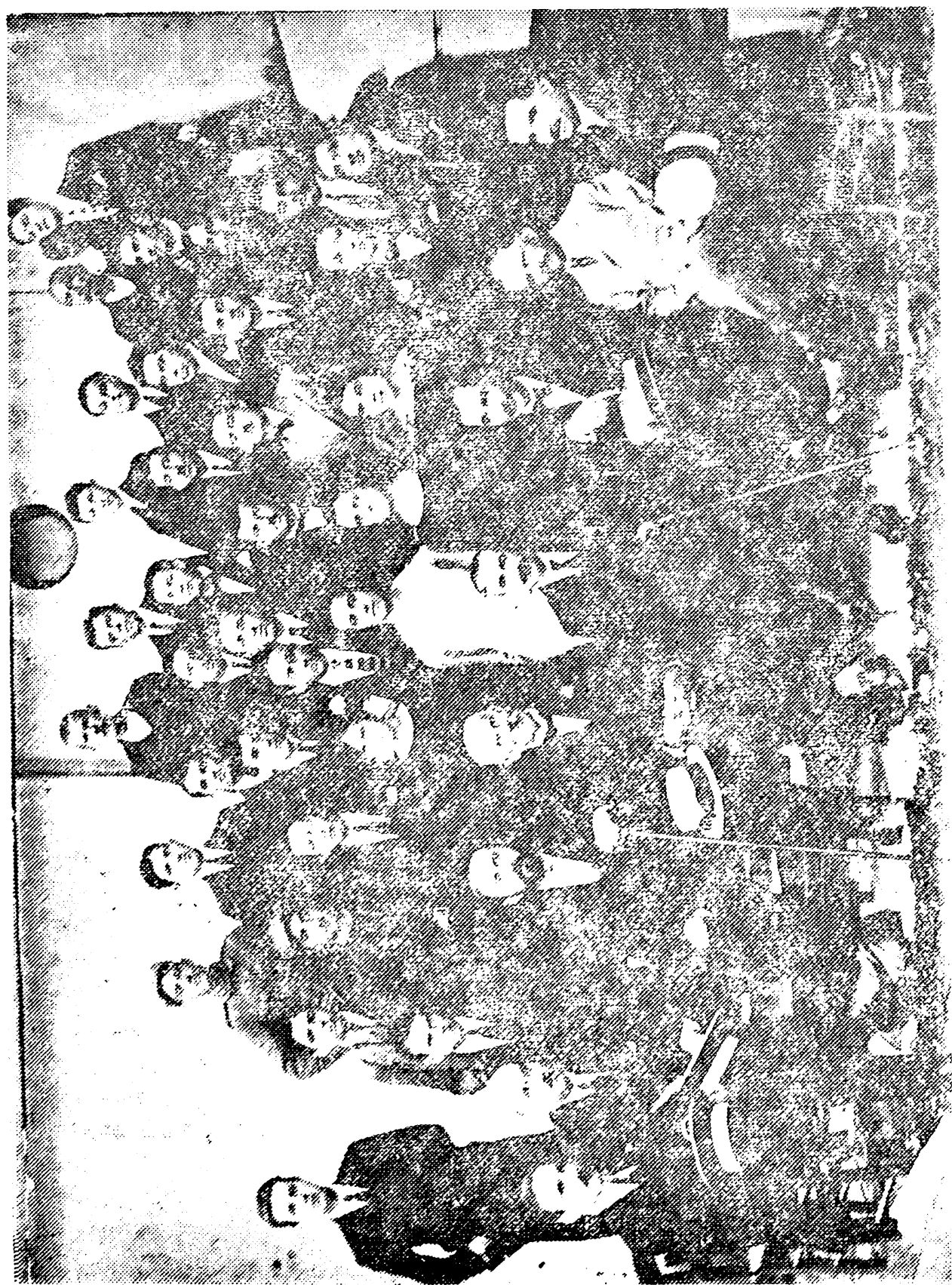
Κουρούλι, 6 Σεπτεμβρη 1982

Άγαπητέ κ. Μαυμιόπουλε,

«Μόλις ήρθε έδώ τó διπλό τεύχος Μάη καί Ιουνίου με τή σχετική φωτογραφία στο έξώφύλλο του ύποτιθέμενου Άναστάση Σακελλάριου άπό τó Βραδέτο, πέταξα άπό τή χαρά μου. Καί τούτο, γιατί εύρισκα επί τέλους εκείνο που τόσο χρόνια ζητούσα να έρω. Με τόν Άναστ. Σακελλά-

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ στή σελίδα 59)

Πιάστε τούς Ρεντζέους! Πιάστε τους θά σᾶς φύγουν!

ΤΟΥ κ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΓΙΑΝΝΑΚΟΥ

Συνεχίζεται: ἡ ἀπήχηση τῶν περὶ Χρηστοβασίλη δημοσιευμάτων. Μπαίνει στὴ σχετικὴ συζήτηση γνώστης τῶν περιστάσεων, πού τὰ ἔζησε ἀπὸ κοντά, ὁ διαηγόρος κ. Βασ. Γιαννάκος. Πλήν τῆς γνώσεως τῶν λεπτομερειῶν ὁ συνεργάτης μας ἔχει καὶ τὸ προσὸν τῆς γλαφυρότητος, ὥστε τὸ κείμενο, πού ἀκολουθεῖ νὰ διαβάζεται μὲ ἐνδιαφέρον καὶ εὐχάριστα.

Ἄξιότιμε κ. Διευθυντὰ τοῦ Δελτίου τῆς Ἠπειρ. Ἐταιρείας.

Στὸ τεύχος Μαΐου — Ἰουνίου 1982 τοῦ Δελτίου διάβασα ἀναδημοσιευμένη παλαιὰ ἐπιστολὴ τοῦ ἀειμνήστου Κων. Μέρτζιου, ἀφορῶσα τὶς σχέσεις τοῦ ἀειμνήστου μεγάλου ἀνδρὸς Χρηστοβασίλη καὶ τῶν τότε παντοδυνάμων ληστῶν Ρεντζέων. Ἀναγράφει ἡ ἐπιστολὴ ἐπεισόδιο τοῦ μεγάλου πατριώτη Χρηστοβασίλη μὲ τούς ληστὲς Ρεντζέους, ὅτι μὲ τὴ μαγκούρα του ἐκεῖνος κατάφερε ἓνα γερὸ κτύπημα κατὰ τῆς κεφαλῆς τοῦ Ρέντζιου καὶ ὅτι ὁ Ρέντζιος δὲν ἀντέδρασε.

Ἡ παλαιὰ αὐτὴ ἐπιστολὴ, κ. Διευθυντὰ ἀπεικονίζει μικρὰ μόνο περίληψι τοῦ τί πράγματι ἔλαβε χώρα τότε, μεταξύ Χρηστοβασίλη καὶ Ρεντζέων. Τὰ πράγματα δὲν σταμάτησαν αὐτοῦ στὴ μαγκουριά καὶ μόνο. Καὶ ὁ Ρέντζιος ἀντέδρασε, ἀλλὰ κατ' ἄλλον τρόπο καὶ ὁ Χρηστοβασίλης συνέχισε καὶ μὲ δημοσιεύμα-

τά του καὶ μὲ ἄλλους τρόπους, τὴν ἐπίθεσί του κατὰ τῶν Ρεντζέων. Ἄξιζει νὰ σημειωθῇ ἐδῶ ὅτι τότε λόγῳ τῆς μεγάλης τρομοκρατίας, πού κρατοῦσε ἐκ μέρους τῶν Ρεντζέων καὶ τῆς γενικὰ κρατούσης ληστοκρατίας, ἀπὸ τὴν ὁποία τόσα καὶ τόσα ὑπέφερε ἡ ἄτυχη πατρίδα μας Ἠπειρος, οὐδεὶς τολμοῦσε νὰ γράψῃ τὸ παραμικρὸ, σὲ θάρος τῶν Ρεντζέων. Μόνο ἓνας Χρηστοβασίλης ἀπετέλεσε ἐξαίρεσι, ὁ ὁποῖος καὶ ἔδειρε τὸ Ρέντζιο καὶ ἔγραψε κατ' αὐτῶν. Ἐπειδὴ ὅλα αὐτὰ ἀποτελοῦν μιὰ ἱστορία γιὰ τὴν Ἠπειρο, ἔστω καὶ κακοῦ χρώματος, πέρασαν δὲ τόσα πολλὰ χρόνια ἀπὸ τότε καὶ κοντεύουν νὰ λησμονηθοῦν, ἀνάγκη πᾶσα παρίσταται, καὶ νὰ δημοσιευθῇ ἡ παρούσα μου καὶ νὰ καταχωρηθῇ στὰ βιβλία τῆς Ἠπειρ. Ἐταιρείας γιὰ νὰ τὴ μάθουν οἱ μέλλουσες γενεές ἐν ὅλη τῇ πραγματικότητι σὺτῆς, διότι ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Κ. Μέρτζιου παρίσταται ἐλλιπής.

Τὰ γεγονότα αὐτὰ καλύτερα παντὸς ἄλλου τὰ γνωρίζει ὀλοκληρωμένα ὁ ἐδῶ σήμερα γράφων καὶ διότι τὰ ἔζησα σκληρὰ ὁ ἴδιος τότε ὡς γείτονας τῶν Ρεντζέων — ἐγὼ εἶμαι ἀπὸ τὴ Σκλίθωνη οἱ δὲ Ρεντζεοὶ ἀπὸ τὸ Ἄνωγι, χωριὸ ἀπέχον μιὰ ὥρα τῆς Σκλίθωνης — ἀλλὰ καὶ ἐνεργὸ μέρος ἔλαβα καὶ ἐγὼ τότε

στά γεγονότα αυτά, δημοσιογραφήσας κατά τῶν Ρεντζέων, καθ' ὄν χρόνον οὗτοι εὐρίσκονταν ἐν ἀμνηστείᾳ, μεθ' ὃ ὁ ἀείμνηστος Χρήστος συνέχισε τὴν κατά τῶν Ρεντζέων δίωξί του.

Ἴδού λοιπὸν πῶς ἀκριβῶς ἔχουν, ἐν πάσῃ των τῇ λεπτομερείᾳ καὶ τῇ πλήρῃ ἀληθείᾳ, τὰ γεγονότα αὐτά.

Οἱ Ρεντζέοι ἐχρημάτισαν ὡς λησταὶ ἐπὶ πολλὰ ἔτη, πολλὰ κακὰ διαπράξαντες εἰς θάρος τοῦ Ἡπειρωτικοῦ λαοῦ καὶ τῆς Ἑλλάδος ὅλης, μέχρι καὶ τῆς Β. Ἠπείρου ἀκόμα. Εἶχαν διαπράξει πολλές ληστεῖες, ἀλλὰ καὶ ἀπαγωγὰς ληστρικές πλουσιῶν καὶ εἶχαν ἀποκτήσει πολλὰ ἑκατομμύρια τότε. Ἀπὸ τὸν Ἑβραῖο Μαραμένο μόνο εἶχαν πάρει λύτρα δύο χιλ. χρυσῆς λίρες — τοὺς δὲ φόνους τοῦ ἐπαγγέλματός των τοὺς εἶχαν ἀνεβάσει σὲ 95. Λίγες μέρες πρὸ τῆς ἀμνηστείας των τοῦ 1924, τοὺς φόνους τοὺς εἶχαν ἀνεβάσει σὲ 96, φονεύσαντες ἀκόμα τὸν Βαγγέλη Χριστάκη, ὁμοχώριό των καὶ πατέρα τοῦ Κίτσιου Βαγγέλη Χριστάκη, ὁ ποῖος τοὺς ἔφαγε ἀργότερα καὶ αὐτουνῶν τὸ κεφάλι, ὡς θὰ ἰδοῦμε παρακάτω.

Ἡ κρατικὴ καταδίωξι των ὡς ληστῶν ἦτο ἐντελῶς ὑποτυπώδης, διότι χάρις στά πολλά τους ἑκατομμύρια εἶχαν μεγάλους ὑπεστηρικτές, καὶ μέσα στά Γιάννινα, ἀλλὰ καὶ σὲ πολλές ἄλλες πόλεις, οἱ ὅποιοι τοὺς βοηθοῦσαν σὲ ὅλα τὰ ληστρικά ἔργα των. Ἰσχυροὺς βοηθοὺς των, ὡς πολὺ ἐλέγετο, εἶχαν ἀκόμα καὶ μέσα σὸ ἴδιο τὸ κράτος. Τὸ ἔ-

τες 1924, σύμφωνα μὲ τὸν τότε ἰσχύοντα νόμον, ληστής φονεύων ληστή ἀμνηστεύεται, μερικοὶ συγγενεῖς των καὶ ἄλλοι ἰδικοὶ τους ἀνθρώποι ἐξόντωσαν τὴν συμμορίαν τοῦ μεγαλυτέρου ληστρικοῦ τέρατος, τοῦ Εὐθ. Κοντογεώργου, λαθόντες δὲ καὶ παρουσιάσαντες τὶς κεφαλές των οἱ Ρεντζέοι, ὡς φονεύσαντες αὐτοὶ δῆθεν τὴν συμμορία, ἔτυχαν ἀμνηστείας καὶ ἐγκαταστάθηκαν στὴν ἰδιόκτητη οἰκία τους στά Γιάννινα, καὶ ἄρχισαν ἡσυχοὶ καὶ ἡρεμοὶ πλέον νὰ ροκανίζουν τὰ πολλά τους ἑκατομμύρια. Παρέα τους πάντοτε παρουσιάζονταν... εὐπόληπτοι συμπολίτες, οἱ δὲ κρατικές Ἀρχές τοὺς εἶχαν περὶ πολυλῶ.

Ἐνας δὲ καὶ μόνος ἦταν ὁ μὴ ὑπολογίζων αὐτοὺς καθόλου καὶ γράφων ἀκόμα κατ' αὐτῶν καὶ αὐτὸς ἦταν ὁ ἀφοβος Χρηστοθασίλης. Κατὰ Μάϊον, λοιπὸν, 1926 ὁ Χρηστοθασίλης εἶχε γράψει κατ' αὐτῶν στὴν Ἐλευθερία του. Τὸν συνάντησε ἔξωθι τῆς Ζωσ. Σχολῆς ὁ Γιάννης Ρέντζιος καὶ τοῦ ζήτησε τὸ λόγο, ὁ δὲ Χρηστοθασίλης ἀπάντησε μὲ μιὰ γερὴ μαγκουριά σὸ κεφάλι του. Ὁ Ρέντζιος ἀντέδρασε σὸ κτύπημα τοῦ Χρηστοθασίλη ὄχι ἰδιοχείρως, ἀλλὰ κατ' ἄλλον τρόπο. Προσέφυγε σὸν Εἰσαγγελέα καὶ ἔκαμε μήνυσι κατὰ τοῦ Χρηστοθασίλη, ἐπὶ ἀδίκῳ ἐπιθέσει μετὰ βιαιοπραγιῶν, ὁ δὲ Εἰσαγγελεὺς ὥρισε δικάσιμο διὰ τὸν Σεπτέμβριον 1926 καὶ ἔστειλε κλητήριον θέσπισμα σὸ Χρηστοθασίλη. Τὸ θέσπισμα τοῦτο ὁ ἀείμνηστος Χρηστοθασίλης

τὸ κρατοῦσε στὰ χέρια του καὶ σταματοῦσε φίλους καὶ συμπολίτες καὶ τὸ ἐπεδείκνυε, καμαρώνοντας καὶ λέγοντας «ἐλάτε μωρὲ νὰ ἰδῆτε ποίος εἶνε πραγματικὸς καπετάνιος, ὁ Γιάννης Ρέντζιος ἢ ἐγὼ ποὺ τὸν ἔδεια» καὶ ἐπιδείκνυε συχρόνως τὸ θέσπισμα.

Οἱ Ρεντζέοι λοιπὸν οἱ ἀφθόνους ληστεῖες διαπράξαντες καὶ 96 μετ' αὐτῶν φόνους, ζοῦσαν μετὰ τὴν ἀμνηστία τους ἤσυχτοι καὶ ἡρεμοὶ στὰ Γιάννινα, ροκανίζοντας, ὡς ἐγράψαμε, τὰ ἑκατομμύριά τους, ὁ μεγαλύτερος μάλιστα ἐξ αὐτῶν, ὁ Γιάννης, συνῆψε καὶ γάμο μετὰ τῆς κόρης τοῦ μακαρίτη ὄπλαρχηγοῦ τῆς Β. Ἡπειροῦ Βασιλείου Κολοβοῦ. Οἱ γάμοι μάλιστα αὐτοὶ ἔγιναν μὲ τὴ μεγαλύτερη ἕως τότε γνωστὴ μεγαλοπρέπεια, τοὺς ἐτίμησαν μάλιστα διακεκριμένοι συμπολίτες καὶ οἱ Κρατ. Ἀρχές, ἐν οἷς καὶ ὁ τότε Στρατηγὸς τοῦ τόπου!!

Ἀξίζει νομίζω νὰ σημειωθῆ ἔδῳ, χάριν τῆς Ἱστορίας καὶ μόνο καὶ χάριν τῆς καταλήξεώς του καὶ κάτι ἀκόμα. Ἐκ τοῦ ρηθέντος γάμου Γιάννη Ρέντζιου ἐγεννήθη νέος, λαβῶν καὶ αὐτὸς τὸ ὄνομα τοῦ ἐκτελεσθέντος πατρός του, ὁ ὁποῖος ζοῦσε στὸ μεγάλο ἰδιόκτητο κτῆμα τοὺς μετὰ τῆς μητρός του, σὲ χωριὸ τοῦ Κιλκίς. Ἐκεῖ σὲ ἡλικία 21 ἐτῶν ἀρραβωνιάστηκε μιὰν ντόπια κοπέλλα καὶ ἐνῶ ἐπρόκειτο νὰ κάμουν τοὺς γάμους των τὴν Κυριακὴ τὴν προηγούμενη Τετάρτη αὐτὸς τὴν ἐγκατέλειψε καὶ ἐρωτεύτηκε ἄλλη, ἢ δὲ ἐγκαταλειφθεῖσα, τὸ Σάββατο, τὸν ἐκαθάρισε στὸ μαγα-

ζὶ τοῦ χωριοῦ τους μὲ δέσμη σφαιρῶν. Καὶ ἔτσι δὲν ἀπόμεινε ράτσα τῶν κακῶν Ρεντζέων. Ἐπίσης ἀξίζει νὰ σημειωθῆ ὅτι Ρεντζέοι ὑπῆρξαν καὶ πολλοὶ καλοὶ ἄνθρωποι. Ὁ Κωσταντῆς Γιώτης Ρέντζιος, ἐπὶ παραδείγματι, ἦταν ὑπόδειγμα καλοῦ νοικοκύρη καὶ οὐδεμία ἐπαφὴ εἶχε μὲ τοὺς συγγενεῖς τους ληστές.

Οἱ Ρεντζέοι λοιπὸν ἦσαν πάμπλουτοι. Τοὺς ἔσπρωξε ὁμως ὁ Διάβολος νὰ διαπράξουν, ὡς οἱ μόνοι διοργανωτὲς του, κατ' Ἰούνιον 1926, πρὶν δηλαδὴ ὁ Χρηστοθασίλης νὰ περάσῃ στὸ Δικαστήριον γιὰ τὸ τσάκισμα τῆς κεφαλῆς τοῦ Γιάννη, τὸ μεγαλύτερο ἕως τότε ἔγκλημα ἐν Ἡπειρῷ, τὸ ἐπάρατο ἔγκλημα τῆς Πέτρας (τὴ ληστεία τῆς χρηματοποστολῆς τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς).

Ἀφοῦ οἱ Ρεντζέοι μὲ τὴν παρέα τοὺς Μερεμέτη, Λάμπρο Στάθη κ. λ.π. ἐξετέλεσαν τὸ τρομερὸ αὐτὸ ἔγκλημα, καθ' ὃ ἔχασαν τὴ ζωὴ τοὺς 7 ἀτυχεῖς ἄνθρωποι, οἱ Κρατικές Ἀρχές ἐκινήθηκαν νὰ ἀνακαλύψουν τοὺς ἐγκληματίες. Ἀπὸ ποιοὺς νὰ ζητήσουν βοήθεια πρὸς τοῦτο; Ἀπὸ ποιούς ἄλλους παρά ἀπὸ τοὺς Ρεντζέους, ἀπὸ ἐκείνους δηλ., ποὺ διέπραξαν τὸ ἔγκλημα!! Δυστυχία μας, ποῦ εἶχε καταστήσει τὸ Κράτος τότε! Ἐκάλεσαν λοιπὸν τοὺς Ρεντζέους καὶ τοὺς διώρισαν Ἀποσπασματάρχες στὸ Ζαγόρι καὶ ἀλλαχοῦ, τοὺς εἶχαν δώσει δὲ ὡς βοηθῶ των, ἕνα θαυμάσιο καὶ πολὺ ἐντιμὸ ἄνθρωπο, τὸν μακαρίτη ἤδη Μοίραρχο τῆς Χωρ(κ)ῆς Σιαπέρα μετὰ δυνάμεως χωροφυλάκων. Ὁ μὲν Θύμιο Ρέντζιος ἔδρασε ὡς

ἀποσ)χης στὸ Ζαγόρι, ὅπου εἶχε κατασακίσει στὸ ξύλο τοὺς ἀτυχεῖς Σαρακατσάνους κτηνοτρόφους, γιὰ νὰ τοὺς μαρτυρήσουν καὶ τοὺς ἀποκαλύψουν τοὺς ἀνθρώπους τοῦ ἐγκλήματος, ἐγκλήματος, ποὺ αὐτὸς ὁ Ἀποσ)χης τοῦ Κράτους εἶχε διαπράξει! Ὁ δὲ Γιάννη Ρέντζιος ἀνεβοκατέβαινε τὶς κλίμακες τῆς Ἀνώτερας Χωροφυλακῆς καὶ τοῦ Στρατηγείου, παρέχοντας τὶς συμβουλές του καὶ τὴν... πολὺτιμη συνδρομὴ του γιὰ τὴν ἀνακάλυψη τῶν ἐγκληματιῶν!! Αὐτὴ ἡ δουλειὰ διήρκεσε περὶ τὸ 10ήμερο περίπου.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ ἐδῶ τώρα γράφων ἀπὸ ἄνθρωπο ὁμαίμονα καὶ ὁμόφυλο τῶν Ρεντζέων, τὸν Κίτσιο Βαγγέλη, κρατούμενο τότε καὶ αὐτὸν στὶς φυλακὲς τοῦ Στρατοδικείου γιὰ βαρὺ ἀδίκημα, ἐχθρὸ δὲ τῶν Ρεντζέων, ἀφοῦ τοῦ εἶχαν σκοτώσει τὸν πατέρα του, τὸν 96ον παρ' αὐτῶν φονευθέντα, ἔμαθα ἐν ὄλαις του ταῖς λεπτομερείαις τὸ ἐγκλημα καὶ τοὺς διαπράξαντες αὐτό. Βλέποντας δὲ τὴν τέλεια γελοιοποίησι τοῦ Κράτους, ποὺ ἀνέμεναν νὰ ἀνακαλύψουν τοὺς δράστες τοῦ ἐγκλήματος ἀπὸ τοὺς διαπράξαντες αὐτὸ ἐγκληματίες, κατεξανέστη ἡ ψυχὴ μου καὶ ἀψηφῶντας τοὺς τρομεροὺς κινδύνους, ποὺ μὲ ἐπαπειλοῦσαν — εἶμαι ὑποχρεωμένος νὰ ὁμολογήσω ὅτι πολὺ εἰς τοῦτο βοήθησε καὶ ἡ νεαρὰ ἡλικία τῶν 25 μου ἐτῶν — συνέταξα ἄρθρο ὑπὸ τὴν ἐπικεφαλίδα «Πιάστε τοὺς Ρεντζέους» τὸ ὁποῖο καὶ ἐδημοσίευσά στὴν ἐφημερίδα «Κήρυκα» τοῦ καλοῦ μου φίλου

καὶ καλοῦ πατριώτη, ἀειμνήστου ἤδη, Δημοσθένη Πανίδη. Οἱ Ἀρχὲς συνταράχτηκαν ἐπὶ τῇ ἀναγνώσει τοῦ ἄρθρου μου αὐτοῦ. Οἱ Ἀνώτεροι τῆς Χωρ)κῆς Γάσπαρης καὶ Γκισερλῆς, ὡς καὶ τὸ Στρατηγεῖο, ἀπεφάσισαν τὴ σύλληψή μου. Πῶς ἐτόλμησα ἐγὼ ἕνας ἀπλὸς πολίτης νὰ κατηγορῶ τοὺς Ἀποσπασματάρχες των; Δὲν ἐτόλμησαν ὅμως νὰ μὲ κρατήσουν πέραν τοῦ μεσονυκτίου τῆς ἡμέρας τῆς συλλήψεώς μου, καὶ τοῦτο διότι ἄρχισα τὸ βράδυ νὰ τοὺς ἀπειλῶ καὶ ἐγὼ πλέον, τί θὰ γίνουν αὐτοὶ τὴν ἐπομένη, ποὺ θὰ τοὺς φύγουν οἱ Ρεντζέοι καὶ ἄρχισαν νὰ ὑπολογίζουν κᾶπως τὶς ἀπειλές μου. Ἐδῶ πλέον ἀναφυτρώνει καὶ πάλι ἡ ἀνάμιξι Χρηστοθασίλη.

Τὴν ἐπομένη τῆς δημοσιεύσεως τοῦ ἄρθρου μου, βέβαιος πλέον ὁ ἀείμνηστος Χρηστοθασίλης περὶ τῆς ἀληθείας τῶν γραφομένων μου καὶ χωρὶς κᾶν νὰ μὲ συναντήσῃ καὶ συνεννοηθῇ μαζί μου, ἐδημοσίευσεν καὶ αὐτὸς ἄρθρο του μὲ μεγάλα γράμματα: «Πιάστε τοὺς θὰ σᾶς φύγουν». Μὲ τὸ ἄρθρο Χρηστοθασίλη οἱ Ἀρχὲς συνταράχτηκαν καὶ ἄρχισαν νὰ ἀναζητοῦν τηλεφωνικὰ τοὺς Ρεντζέους νὰ παρουσιαστοῦν ἐνώπιόν τους. Οἱ Ρεντζέοι ὅμως ὄχοντο ἀπιόντες εἰς Ἀλβανίαν, Ρουμανίαν καὶ Βουλγαρίαν, ὅπου εἶχαν ἐγκατασταθῆ ὡς μεγαλο - ἐπιχειρηματίες ὑπὸ τὸ ὄνομα Ρεντζόφσκυ. Στὸ μεταξὺ διάστημα ἐπανῆλθαν ἐδῶ ὡς ληστὲς δυὸ φεγγάρια, μιὰ φορὰ γιὰ 4 μῆνες καὶ τὴν ἄλλη γιὰ

10 μήνες.

Εὐτυχῶς ὅμως, ἦλθε ἐν τῷ μεταξὺ Κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος ὁ Μέγας πολιτικός Βενιζέλος, ὁ ὁποῖος σφόδρα χολωθεὶς δι' ἄλλα βαρέα ἐγκλήματα ληστειῶν, πού ἐλάμβαναν χώραν ἐν συνεχείᾳ, διεκήρυξε τὸ περίφημο καταστάν «Ἐὰν ὡς Κυβερνήτης ἐπιτύχω σὲ ὅλα καὶ ἀποτύχω στὴν ἐξάλειψι τῆς μάστιγος τῆς ληστοκρατίας θὰ πάρω τὰ μπαούλα μου καὶ θὰ φύγω». Εὔγε τοῦ Μεγάλου Ἀνδρός, τὸ εἶπε καὶ τὸ ἔκαμε, ὁ Ἀείμνηστος. Ἐφερε τοὺς Ρεντζέους ἀπὸ τῆ Βουλγαρία καὶ τοὺς ἐξετέλεσε, μετ' αὐτῶν δὲ ἐξετέλεσε καὶ τὴν ὅλη ληστοκρατία.

Ἡ ληστεία ἀπὸ τότε ἐξέλιπε ἐντελῶς καὶ ἡ Ἡπειρος καὶ ὅλη ἡ Ἑλλάς ἀνέπνευσαν ἀπὸ τὴν τρομερὰ πληγὴ ἢ ὁποῖα τοὺς ἐβασάνιζε ἐπὶ δεκαετία καὶ πλέον. Ἀλλὰ καὶ ἡ Ἱστορία ὀφείλει νὰ κάμη τὸ ἔργο της, ἀναγράφουσα τὰ πάντα εἰς γνῶσιν τῶν μελλουσῶν γενεῶν. Ἄς ἀποτείνουμε ἤδη ὄλοι μας τὴν εὐγνωμοσύνη μας πρὸς τὸν Μεγάλο Πολιτικὸ Ἐλευθέριο Βενιζέλο γιὰ τὸ παμμέγιστο αὐτὸ κατόρθωμά του. Αἰωνία αὐτοῦ ἡ μνήμη.

Μετὰ τιμῆς
ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΙΩ. ΓΙΑΝΝΑΚΟΣ
Δικηγόρος

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ἀπὸ σελίδα 5)
καὶ στὴ Λευκάδα, ἀναφέρονται ὅμως ἀρκετὰ καὶ σὲ Ἡπειρωτικούς τόπους. Ἀρχαιολογικὲς εἰδήσεις περιλαμβάνουν ἐκθέσεις τοῦ Ρωμαίου, στὸ Ἀρχαιολογικὸ Δελτίο, γιὰ τὴ Νικόπολη (στὴ βιβλιογραφία ἀριθ. 44, 49, 62), γιὰ τὴν Ἀμβρακία (ἀριθ. 49), γιὰ τὴν Κασσώπη (ἀριθ. 44). Ἰδιαίτερα ἀξιοσημείωτο εἶναι λαογραφικὸ ἄρθρο τοῦ Ρωμαίου γιὰ τὸ «Ἀγιολίθαρο», στὸ 19 χλμ. τοῦ δρόμου Πρέβεζας-Ἰωαννίνων. Πρωτοδημοσιεύθη καὶ ἐστὶν ἐν τῇ Ἡπειρωτικῇ Χρονικῇ (1931), σελ. 285—292. Ἀναδημοσιεύθη καὶ ἐστὶν ἐν τῇ Μικρῇ Μελετήματι (σελ. 84—90). Ἀξιοσημείωτος εἶναι καὶ ὁ χαρακτηρισμὸς ἀπὸ τὸν καθηγητὴ Ρωμαῖο τοῦ ἄλλου μεγάλου ἀρχαι-

ολόγου, ἠπειρωτικῆς καταγωγῆς, τοῦ Χρήστου Τσουντα (Ἐπετηρίδα Φιλοσ. Σχολῆς Θεσσαλονίκης 3, 1939, σελ. I—XVII). Ἀλλὰ καὶ σὲ ἄλλες ἐργασίες τοῦ Ρωμαίου διαβάζουμε διάσπαρτες παρατηρήσεις καὶ σοφὲς σκέψεις βγαλμένες ἀπὸ τὴς Ἡπειρωτικῆς ἐμπειρίας τοῦ μετέπειτα καθηγητοῦ καὶ Προέδρου τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν.

Αὐτὰ θεώρησα σκόπιμο νὰ θυμίσω μὲ ἀφορμὴ τὴν ἀγαθὴ συγκυρία νὰ εἰκονίζονται στὸ ἴδιο τεῦχος τῆς «Ἡπειρωτικῆς Ἐταιρείας» οἱ δύο φίλοι καὶ συνεργάτες καὶ ἀγαπητοὶ στὸ Πανελλήνιο καθηγητὲς ὁ Δημήτριος Ε. Εὐαγγελίδης, ἐπώνυμα, καὶ ὁ Κωνσταντῖνος Α. Ρωμαῖος, ἀνώνυμα.

Φ. Μ. ΠΕΤΣΑΣ

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ από σελίδα 52)

ριο ασχολήθηκα ἐδῶ καὶ πολλὰ χρόνια, ἀλλὰ δυστυχῶς πουθενὰ δὲν μπόρεσα νὰ θρῶ φωτογραφία του. Ἡ ἐρευνά μου ἔφτασε καὶ ὡς τὸ Τεκούτσι τῆς Ρουμανίας, ὅπου πέθανε αὐτὸς καὶ ὅπου ἦταν γιατρὸς δι' ἄσχημος ὁ γυιὸς του Φίλιππος. Στάθηναι ἀδύνατο νὰ τῆ θρῶ. Ἡ δική σας φωτογραφία δὲν εἶναι τοῦ Σακελλάριου, ἀλλὰ τοῦ Μιλτιάδη Πανταζῆ ἀπὸ τὸ Μονοδέντρι· πού ἦταν Γυμνασιάρχης στὴ Ζωσιμαία Σχολή ἀπὸ τὸ 1881 ὡς τὸ 1888, ὅποτε ἔγυνε Ὑφηγητῆς στὸ Πανεπιστήμιον τῆς Ἀθήνας. Ἡ φωτογραφία του εἶναι στὴ νέα Ζωσιμαία Σχολή, ἀλλὰ ὄχι ὀλόκληρη, ὅπως τὴν ἔχετε σεῖς. Ἄπ κεί τὴν πῆρα ἐγὼ καὶ τὴ δημοσίευσα σὲ κλισέ στὸ βιβλιογράκι μου μὲ τίτλο: «Μνήμη Κώστα Κρυτάλλη» πού πρέπει νὰ σᾶς τὸ ἔχω στείλει».

Ἡ ἀμφισβήτηση γίνεται ὄχι ἀπὸ τὸν πρῶτο τυχόντα, ἀλλὰ ἀπὸ τὸν Ἡπειρωτογράφο καὶ εἰδικώτερα Ζαγοριογράφου, — ὁ Λεάνδρος Βρανούσης θὰ τὸν ἔλεγε Ζαγοριομνήσια — τὸν πολυγραφώτατο Κώστα Λαζαρίδη. Συνεπῶς τίθεται κάποιο θέμα ἐπαληθεύσεως γιὰ ὅλους μας ἂν ἡ φωτογραφία ἀπεικονίζει τὸν Μιλτιάδη Πανταζῆ ἢ τὸν Ἀναστάσιο Σακελλάριον.

★

Καλλιτεχνικὴ Ἐπιμέλεια κ. ΑΘ. ΛΕΚΚΑ

Ο δικογράφος κ. Ἀθαν. Λέκκας μᾶς στέλλει ἀπὸ τὸ φωτογραφικὸ του ἀρχεῖο φωτογραφίες.

1. Γρηγ. Κισάτη ἱατροῦ ἐθνικοῦ ἀγωνιστῆ ἀπὸ Πολύτσανη Β. Ἡπείρου.
1. Ἀπὸ τὴν περιοδεία τοῦ Μητροπολίτη Ἀρυγορακάστρου Παντελεήμονα

στὴν Πολύτσανη, τὴν ἐποχὴ πού εἶχε ἐκδοθῆ διαταγὴ σύλληψης του ἀπὸ τὸν Ὑπουργὸ τῶν Ἑσωτερικῶν τῆς Ἀλβανίας Μουᾶ Γιούκα.

3. Ἐκκλησίας Ἀγίου Νικολάου Πολύτσανης καὶ ἐκκλησιάσματος.
4. Ἀποφῆς Πολύτσανης.
5. Ἀποφῆς Γκρίκας Σέλτσης.
6. Χοροῦ στὸν Ἅγιο Ἀθανάσιον Πολύτσανης Παρασκευὴ Ζωῶδ. Πηγῆς, 1931.

★

Καλλιτεχνικὴ Ἐπιμέλεια κ. ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΒΕΡΤΟΔΟΥΛΟΥ

Ὁ Συνεργάτης μας κ. Ἀπόστολος Βερτόδουλος μᾶς στέλλει φωτογραφίες:

1. Κορυφῆς ἱστορικῆς Γκραμπάλας Καλπακίου (τὸ περίφημο ὑψόμεν. 1201 τοῦ Ἑλληνοῖταλικοῦ πολέμου ὅπου φαίνονται χαρακώματα).
2. Πίνδου στὸ τριγωνομετρικὸ Ταμπούρι, ὑψόμεν. 1878. Στὸ βάθος ὁ Σμόλιγκας.
3. Πανοραμικῆς ἀποφῆς Συρράκου μὲ τὴν χαράδρα πού τὸ χωρίζει ἀπὸ τὴν Καλαρίτες.
4. Παλιοςέλι. Στὸ βάθος ἡ Τύμφη (Γκαμήλα ὑψ. 2497).
5. Ἀποφῆ ἐπιβλητικῆ Βίκου Ζαγορίου, ἀπὸ τὴ Μπελόνη.
6. Μονῆς Χρυσοβίτσας. (Μετσόβου).
7. Αὐλόπορτας στὸ Βιτσικό.
8. Γοργοποτάμου (Τούρνοβο) Κόνιτσας τοῦ χωριοῦ καταγωγῆς τῶν Ἑυλογλυπτῶν (ταλιαδόρων).
9. Ἐκκλησίας Ἀγίου Γεωργίου Κόνιτσας. Γραμμενοχωρίων.
10. Γέφυρας Καμπέραγα (δρόμος Γιάννινα - Μετσόβο).

Ἑσωτερικὴ Ζωὴ καὶ Κίνησις

Ἀπὸ μῆνα σὲ μῆνα συνεχίζεται κάτι, ποὺ δὲν ἔχει εὐκόλα προηγούμενο. Εἶναι τὸ δημοψήφισμα τῆς ἀγάπης τῆς «Ἑπειρωτικῆς Ἑταιρείας», πρὸς τοὺς φίλους τῆς, τὰ Μέλη τῆς καὶ τοὺς Ὑποστηρικτάς τῆς καὶ αὐτῶν, ποὺ ἀνταποκρινόμενοι, τῇ στηρίζουν μὲ τίς πάσης φύσεως αὐτοπροαίρετες εἰσφορές τους. Κρίκοι αὐτῆς τῆς ἀλυσίδας τῆς ἀγάπης σ' αὐτοὺς τοὺς ἀπάνθρωπους καιροὺς, ποὺ ζοῦμε εἶναι αὐτὸ τὸ μῆνα, οἱ:

	Δρχ.
Ὁ κ. Ἐλευθ. Τζιόβας τακτικὸς συμπαραστάτης τοῦ πνευματικοῦ ἔργου τῆς Ἑταιρείας	3000
Ὁ κ. Σταῦρος Συκιώτης συνδρομὴ τοῦ Δελτίου	1000
Ὁ Γυμνασιάρχης κ. Δημ. Στάμος ὑπὲρ τῶν γενικωτέρων σκοπῶν τῆς Ἑταιρείας εἰς μνήμην τοῦ πατέρα του ἱατροῦ καὶ φαρμακοποιοῦ Χρήστου Στάμου	2000
Ὁ ἀγέραστος φίλος μας τῆς Ἑλληνοαλβανικῆς μεθορίου Ἐπίτιμος Δήμαρχος Δελτινακίου κ. Ματθαῖος Βαλκίωνης γιὰ τὸ Δελτίο εἰς μνήμην τῶν Γονέων του Γεωργίου καὶ Αἰκατερίνης καὶ τῶν Σεβαστῆς, Κωνσταντῆς καὶ Λαζάρου	3000
Ὁ ἐκπαιδευτικὸς κ. Ἀθαν. Λάμπας γιὰ τὸ Δελτίο	500
Ὁ κ. Δημ. Καραπάνος ὁμοίως	500
Ἡ συμβόλαιος γράφος κ. Ἀντιγ. Παπακώστα εἰς μνήμην τοῦ πατέρα τῆς Νικολ. Παπακώστα	1000
Ὁ κ. Σπυρίδων Βλάχος ἀπὸ Θεσ-	

σαλονίκη γιὰ τὸ περιοδικὸ καὶ τοὺς σκοποὺς τῆς Ἑταιρείας	1000
Ἀπὸ τοὺς Κατίνα Σωτήρη καὶ Φάνη Σωτηρίου ἀντὶ στεφάνου εἰς μνήμην τῶν Δημοσθένη καὶ Ἀθανασίου Νάτση χάριν τῶν πνευματικῶν σκοπῶν τῆς Ἑταιρείας	4000
Ἡ κυρία Ροδάνα Κυριαζῆ - Μαρίνα γιὰ τὸ Δελτίο	700
Ὁ Ζυσταῖος ἱατρὸς κ. Γεώργ. Γύρας εὐεργέτης τοῦ Ἰδρύματος παστικῶν παιδιῶν (Μάννας τοῦ Πωγωνίου) εἰς μνήμην τῆς ἀλησμόνητης συντρόφισσάς του Ἑλένης	5000
Ὁμοίως ὁ κ. Ἰωάν. Κοντούλης γιὰ τὸ Δελτίο	500
Ὁ κ. Ναπολέον Παπᾶς γιὰ τὸ Δελτίο	500
Ἡ λογία κ. Μαρία Δ. Τσάκωνα (Κρήτη) γιὰ τὸ Δελτίο	1000
Ὁ κ. Χρ. Πραμιαντιώτης συνδρομὴ τοῦ Δελτίου	500
Ὁ δικηγόρος κ. Βασ. Γιαννάκος, ὁμοίως	500
Ὁ κ. Ἰωάν. Παπασταύρου Ἐπίτιμος Ἐπιθεωρητῆς Γεωργίας γιὰ τὸ Δελτίο συνέχεια προηγουμένου ἐμβάτητος	500
Ὁ τ. Δήμαρχος Ἄρτας, λόγιος κ. Ἰ. Παπαθασταλείου γιὰ τὸ Δελτίο	500
Ὁ Γυμνασιάρχης κ. Χαρ. Χαδέλας	2000
Ἡ κυρία Κική Καλαμίτση τακτικὴ χορηγὸς γιὰ τὸ Δελτίο	1000
Ὁ ἀνεπανάληπτος πολιτικὸς συν-	

ταξιούχος Πυρσογιαννίτης από τὸ Βόλο κ. Δημοσθ. Παπαδόπου- λος γιὰ κάθε ἐκδοση τοῦ Δελτίου	250	λου τὸ γένος Μερτζανοπούλου, ποὺ πέθανε στὴ Σωπικὴ, γιὰ γενικωτέρους σκοποὺς τῆς Ἑ- ταιρείας	7041
Ἡ κυρία Λουκία Χριστοδούλου Καλλιῆδη εἰς μνήμην Ἄλκη Μάνθου Μυρσίνη	1000	γιὰ τὸ Δελτίο	7041
Ἦ κ. Εὐάγγελος Τάτσης ἀπὸ Δρό- βιανη Βορ. Ἡπείρου γιὰ τὸ Δελτίο	500	Ἦ κ. Στέφ. Χρησιᾶδης ὁ γνω- στός ἰατρός στὴ Φιλαδέλφεια U.S.A. γιὰ τὸ Δελτίο	1751
Ἡ κυρία Ἀγγίκα Γκαναβία τοῦ ἀρχιάτρου τοῦ πολέμου 40—41 καὶ πάλι μᾶς θυμᾶται μὲ	1000	Ἦ τ. Δήμαρχος Ἄρτας κ. Ἰ. Πα- παδασιλείου ἐπαναληπτικὰ γιὰ τὸ Δελτίο	500
Ἦ κ. Μ.χ. Ἀράπογλου ἀπὸ Ἰωάν- νινα γιὰ τὸ Δελτίο	500	Ἦ καλλιτέχνης (Γλύπτης) κ. Παῦλος Βρέλλης ὁ ἰδρυτὴς τοῦ ὁμωνύμου Μουσείου Κερίνων Ἵμοιωμάτων γιὰ τοὺς γενικω- τέρους σκοποὺς τῆς Ἑταιρείας	2000
Ἦ κ. καὶ ἡ κ. Ἀναστασίου Τρίμ- μη εἰς μνήμην Ἐλένης Γύρα	1000	Ἦ κ. Βασίλειος Βρέλλης πέραν τῆς συνδρομῆς του ὡς Ἑταίρου καὶ γιὰ τὸ Δελτίο	700
Ἡ κυρία Ἄγκη Μητσοπούλου	1000	Ἡ Ποιήτρια κυρία Τασία Κου- σογιαννοπούλου ἀπὸ Βήτσανη Ἡπείρου	1000
Ἡ κυρία Κωστούλα Ροδίτου συν- δρομὴ τοῦ Δελτίου	500	Ἦ κ. καὶ ἡ κ. Νικολάου Γύρα χο- ρηγοὶ τῆς Ἑταιρείας εἰς μνή- μην τοῦ φαρμακοποιοῦ Σάββα Τρύμμη	5000
Ἦ ἰατρός κ. Ἰωάν. Σφάγγος γιὰ τοὺς γενικωτέρους σκοποὺς	1000	Ἦ Γλύπτης κ. Θεόδ. Παπαγιάν- νης ὑπὲρ τῶν γενικωτέρων σκο- πῶν τῆς Ἑταιρείας	1000
Ἡ κυρία Κορνηλία Σιούρτη γιὰ τὸ Δελτίο	500	Ἡ κυρία Ἐλένη Ὀδυσ. Σκούρτη - Παπαδάκη ἀπὸ Πάπιγκο πέ- ρα τῆς συνδρομῆς τῆς ὡς μέ- λους τῆς Ἑταιρείας καὶ γιὰ τὸ Δελτίο	400
Ἦ ἀρχίατρος κ. Κων. Ντούλας καὶ συλλίστας ἡπειρωτικοῦ Λόγου γιὰ τὸ Δελτίο	500	Ἦ δημοσιογράφος κ. Κώπτας Τέ- κτων τακτικὸς χορηγὸς εἰς μνή- μην τῆς συντρόφισσας του Ἐ- λευθερίας	3000
Ἦ ἡπειρωτογράφος κ. Σταῦρος Καραδήμας Μεγγυλιώτης γιὰ τὸ Δελτίο	1000	Ἦ κ. καὶ ἡ κ. Ἀθανασίου Παπα- γεωργίου μέσω τῆς «Ἑστίας» εἰς μνήμην τοῦ Λογοτέχνη Ἄν-	
Ἡ κυρία Καλλιρρόη Ματσάγγα τακτικὴ τῆς Ἑταιρείας χορηγὸς εἰς μνήμην τῆς ἀληθινοῦς Ἐ- λένης Γύρας	5000		
Ἦ γνωστός Στέφανος Κάλλος ἀπὸ Σωπικὴ Ἀργυροκάστρου, ἐπιτυ- χῶν ἐπιχειρηματίας, κοινωνικὸς παράγοντας, τέως ἄμισθος Πρό- ξενος τῆς Ἑλλάδος στὸ Γιολάν- νεσμπουργκ, νοσταλγὸς τῆς ἀτυ- χῆς πατρίδας του, εἰς μνήμην τῆς μητέρας του Εὐγενίας Κάλ-			

- δρέα Καραντώνη για τὸ Δελτίο 2000
- Ο κ. Ἰωάννης Μελάς για τὸ Δελτίο 2000
- Ἡ κυρία Ἰωάννα Σταυροπούλου εἰς μνήμην τοῦ Ἐπιτίμου Ἐπιθεωρητοῦ Κώστα Σταυροπούλου ὑπηρετήσε στήν Ἡπειρο καί ἦταν χρόνια συμπαραστάτης τοῦ ἔργου τῆς Ἐταιρείας 3000
- Ὁ Παθολόγος στὰ Γιάννινα ἀπὸ Γεωργουτσάτες Βορ. Ἡπείρου, ἰατρός κ. Παναγ. Γιωδάννης εἰς μνήμην τῶν Γονέων του Σταύρου καί Ἀθηνᾶς Γιωδάννη 2000
- Ὁ κ. Ἐλευθ. Σπυρόπουλος πέραν τῆς συνδρομῆς του ὡς Ἐταίρου για τὸ Δελτίο 700
- Ὁ κ. Παναγ. Σπυρόπουλος ὁ ἀληθινός, πού δὲν θὰ ἴδῃ τίς γραμμὲς αὐτὲς ὁμοίως 500
- Ὁ κ. Ἅγιος Ἀθανασάκος δικηγόρος για τὸ Δελτίο 500
- Ἡ κυρία Φαίδρα Ἀγγελάκη για τὸ Δελτίο 500
- Ὁ συνταξιούχος γεωπόνος ἀπὸ Καρδίτσα κ. Κων. Κουκουζέλης εἰς μνήμην τῆς ἀληθινῆς συζύγου του Εὐανθίας 2000
- Ὁ Εὐεργέτης τῆς Ἐταιρείας Ἐπίτιμος Γυμνασιάρχης ἀπὸ Βούρμπιανη κ. Νικόλ. Παπασωτηρίου τὴν ἐτήσια χορηγία του 30.000
- Ὁ ζωγράφος κ. Γ. Δουρδούφης 2000
- Ἡ κυρία Ἀλεξάνδρα Καζαντζή 1000

ΙΔΡΥΜΑ ΣΠΑΣΤΙΚΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΗΠΕΙΡΟΥ (Μάννας τοῦ Πωγωνίου)

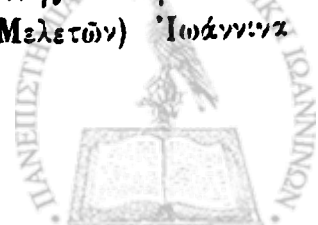
Μπαίνει τὸ πρῶτο λιθάρι τοῦ ἔργου :
Ὁ ἰατρός κ. Γ. Γύρας προσφέρει οὐκ ἔπιδο πέντε σπρεμμάτων στὴ Ζίτσα καί ἀρχίζει ὁ ἔρανος μὲ χρηματικὴ εἰσφορὰ τοῦ

ἴδιου ἀπὸ 1.000.000 δρχ.

Γύρας Γεώργιος 1.000.000 δρχ., Θεοδωράκη Ἰωάννα 50.000, Λούτση Δάφνη 7.000, Δημητριάδης Ἀριστείδης 3.000, Φραγκάκης Χαρ. 4.000, Ἀράπη Φρόσω 2.000, Δέδες Κων. 500, Μάνθου Ἰφιγένεια 50.000, Κων. καὶ Βασ. Σπυριδάκη 10.000, Σαντούκα Ἀριάδνη 10.000, Πισπιρῆ Λίτσα 1.000, Κοτσιούτης Παναγ. 500, Ἀδαμίδης Κων. 1.000, Πούλος Δ. 500, Σακελλαρίου Κων. 3.000, Οἰκονομίδου Νίτσα 2.250, Ρόκος Κλεάνθης 1.000, Δάλλα Ν. Μαρία 50.000, Μυτάρης Ἐλευθ. 13.792, Καρπούζης Μενέλαος 1.000, Ἀδαμαντίδου Μαρ. 1.000, Νικολάου Σπ. 500, Βακαλόπουλος Ἀθαν. 500, Μπέγκας Κων. 20.000, Ζήκας Πέτρος 1.000, Ζήκα Φαιναρέτη 500, Ἡπειρωτικὴ Ἐστία Παπάγου 5.000, Ἀθνασίου Ματίνα 550, Κοκκίνη Μ. Ἐλένη 1.000, Μητροπολίτης Κορινθίας 1.000, Ἐξάρχος Κων. 2.000. (Συνεχίζεται)

ΕΛΛΑΒΑΜΕ ΒΙΒΛΙΑ

- Α. Ι. ΒΡΑΝΟΥΣΗ: Μία ἔμμετρη ἱστορία τοῦ Ζαγορίου. Ἔργο τοῦ παλαιοῦ Νεγαδιώτη δασκάλου Γεωργίου Βασ. Σωτήρη. Ἀθήνα (1946).
- Τοῦ αὐτοῦ: Συμβολὴ στὴν Ἔρευνα γιὰ τὰ τραγούδια τοῦ Ρήγα καί τῶν μιμητῶν του. Ἀθήνα (1948).
- Τοῦ αὐτοῦ: Ρήγας Βελεστινλής: Ἀθήνα: (1953) (Σύλλογος πρὸς διὰδοσιν ὠφελίμων βιβλίων ἀρ. 3).
- Τοῦ αὐτοῦ : Κώδιξ ἐπιστολῶν καί ἄλλων κειμένων τῶν ἐτῶν 1759—1824. Ἐπετηρὴς τοῦ Μεσαιωνικοῦ ἀρχεῖου, Τόμ. 14 (1964).
- Τοῦ αὐτοῦ: Χρονικὰ τῆς μεταϊωνικῆς καὶ Τουρκοκρατουμένης Ἡπείρου. Ἐκδόσεις «Ἐτ. Ἡπ. Μελετῶν» Ἰωάννινα

- (1962).
- Του αὐτοῦ: Ἐκδόσεις καὶ χειρόγραφα τοῦ «Σχολείου Ντελικάτων ἑραστῶν», Ἀθήνα (1970).
- Του αὐτοῦ: Νεοελληνικὲς Φιλολογικὲς σπουδές. Ἀθήνα (1971).
- Του αὐτοῦ: Κείμενα καὶ χειρόγραφα τοῦ Βηλαρά καὶ τοῦ Ψαλίδα. Ἀθήνα (1973).
- Του αὐτοῦ: Ὁ φάκελος τοῦ BYRON στὰ ἀρχεῖα τοῦ METTERNICH. Ἀθήνα (1974).
- Του αὐτοῦ: «Ὁδὴ ἐπινίκιος τῶν Ρώσων». Ἑλληνικὸ στιχοῦργημα τοῦ 1812.
- Του αὐτοῦ: Ἡ «Ἄνοξιη» τοῦ Βηλαρά καὶ τὸ Ἰταλικὸ τῆς πρότυπο. Ἀθήνα (1980).
- Του αὐτοῦ: MANUSCRITS, LIVRES, IMPRIMERIES. (1981).
- Του αὐτοῦ: Θούρις τοῦ Γήγα (τυπωμένα τὸ 1798) καὶ χειρόγραφα τοῦ Βηλαρά. (Πρακτικὰ Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν 1981).
- ΑΔ. ΚΟΡΑΗ: Ἐπιστολαὶ πρὸς Πρωτοψάλτην. (Εἰσαγωγή, Σημειώσεις καὶ ἐπιμέλεια Λ. Ι. Βρανούση). Ἀθήνα (1959). (Σύλλογος πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων ἀρ. 4).
- ΕΡΑΣ Λ. ΒΡΑΝΟΥΣΗ: «Κομισκόρτης ὁ ἐξ Ἀρβάνων» τχόλια εἰς χωρίον τῆς Ἄγγελος Κομνηνῆς. Ἐκδόσεις «Ἐταιρ. Ἡπειρ. Μελετῶν» Ἰωάννινα (1962).
- ΤΗΣ ΑΥΤΗΣ: Δημοσιεύματα καὶ ἀνακοινώσεις πρὸς διεθνή συνέδρια (1961—1976). Ἀθήνα 1976.
- Γεώργιος Σούλγης (1927—1966): Ἱστορικὰ Μελετήματα. Ἀθήνα: 1980.
- Αἰδασ. ἱερέως Δημητρίου Γ. Βουζουπλή: Κεκρυμμένοι θησαυροί. Περιγραφή. Ἡ περίφημος Τρισυπόστατος Ἐκ-

- κλησία Νεγάδων Ζαγορίου. Ἰωάννινα (1965).
- LEANDRE VRANOSSIS : ACTES κλπ. ATHENES (1972).
- Φ. Μ. ΠΕΤΣΑ — Γ. Α. ΣΑΡΑΛΗ : Ἀρίστη καὶ Δυτικὸ Ζαγόρι. Ἀθήνα, 1982.
- Πελ. Ἐπ. Οἰκονομίδου: Ἡ «Ἀβδακούμειος» Ἱερατικὴ Σχολὴ τῆς Νήσου τῶν Ἰωαννίνων. Ἀθήνα: 1981.
- Ἀλεξάνδρου Χ. Διλήρη: Ἀριστοτέλης ὁ Σταχειρίτης καὶ σχόλιον περὶ τοῦ ἔργου του. Θεσσαλονίκη 1979.
- Κώστα Ντούλα, ἀρχάτρου: Μνημόσυνο μὲ Ἡπειρωτικὰ Μοιρολόγια. Ἀθήνα 1982.
- Σπύρου Γ. Μουσελίμη: Ἀστροφεγγιές — Ποιήματα. Γράννινα 1982.
- Σταύρου Π. Γιολάνη: Ἄνθρωποι καὶ ἀντικείμενα, Ποιήματα. Γράννινα 1982
- Κέντρου Ἐρευνῶν Ζαγορίου: Πρακτικὰ Οἰκολογικῆς Συνάντησης Γρεβενῆτι Ζαγορίου. Σεπτέμβριος 1980.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

- 1) ΚΟΝΙΤΣΑ (Ἀθήναι) περὸς Β', τχ. 1 μέχρι καὶ 12 (1970) — 13 μέχρι καὶ 24 (1981) — 25-26-27-28-29, 30 (1982).
- 2) ΚΡΥΣΤΑΛΛΗΣ (Πειραιεὺς) τχ. 155 (1976) — 156, 158, (1977), 167 (1979), 168 (1980), 173 (1981)
- 3) ΕΚΔΡΟΜΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ (Ἀθήναι:) 4 (1979) — 10, 11 (1981).
- 4) Ο ΦΥΣΙΟΛΑΤΡΗΣ (Ἀθήναι) τχ. 345, 346 (1977) — 353, 354, 357, 358 (1978), 369-370 (1979), 373, 374 (1979, 375-376 (1980), 381-383, 384, 385, 386 (1981), 387, 388, 389, 390 (1982).

Π. ΟΙΚ.

Πήγα και στην Πόλη
Πήγα και στη Βενετιά
Σάν τὰ Γιάννια α! α!

(Τὸ α, α, με τὴν ἀρνητικὴ σημασία του κατὰ
τὸ Ἑπειρωτικὸ Ἰδιῶμα).

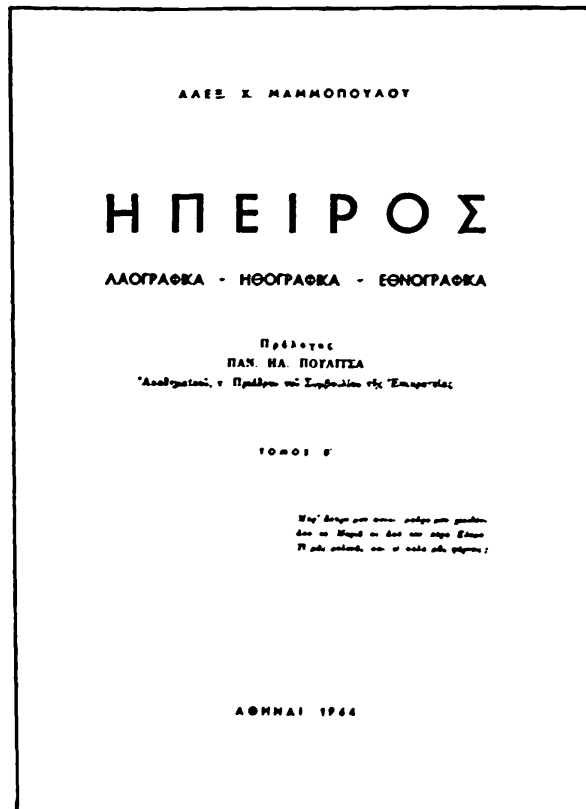
ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ Δ. ΤΣΕΚΟΥΡΑ:
ΑΠΟ ΤΟΥ 98ου ΥΨΩΜΑΤΟΣ.
ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ ΗΠΕΙΡΩΤΟΥ
ΑΓΩΝΙΣΤΟΥ. 1979.

Ένα βιβλίο πολυσέλιδο φορτωμένο με αναμνήσεις και πλήθος σπανίων και ανέκδοτων φωτογραφιών. Η έκδοση έχει δωρηθεί στην «Ήπειρωτική Έταιρεία» και οι εισπράξεις από την πώληση των αντιτύπων πηγαίνουν για την ανάπτυξη του έργου της. Το βιβλίο σε πολυτελή εμφάνιση έχει διατιμηθεί σε 1000 δρχ.

ΑΛΕΞ. Χ. ΜΑΜΜΟΠΟΥΛΟΥ
ΤΟΥ ΤΟΠΟΥ ΜΟΥ ΚΑΙ
ΤΟΥ ΚΑΙΡΟΥ ΜΟΥ. ΑΘΗΝΑΙ 1968

Από τα δυο βιβλία μένουν λίγα αντίτυπα προς διάθεσιν. (Πληροφορίες στον Συγγραφέα. Τηλέφωνο 6599.783.

ΑΛΕΞ. Χ. ΜΑΜΜΟΠΟΥΛΟΥ
Η ΠΕΙΡΟΣ (με έγχρωμες εικόνες).
ΑΘΗΝΑΙ 1964

Δύο βραβεία σ' ένα χρόνο

Δέν είναι τυχαίο.
'Η κορυφαία ποιότης τών
προϊόντων ΜΙΣΚΟ ήταν
τό θεμέλιο πάνω στό
όποιο έδρανώθηκε
ή σοβαρή εξαγωγική της
προσπάθεια, που
καλύπτει 20 χώρες.

Μετά τόν ΧΡΥΣΟ ΕΡΜΗ
1979 (Όκτωβριος),
ή ΜΙΣΚΟ κέρδισε και
ΔΙΕΘΝΕΣ ΒΡΑΒΕΙΟ
ΕΞΑΓΩΓΩΝ 1980 (Μαρτιος).

Τό ΔΙΕΘΝΕΣ ΒΡΑΒΕΙΟ
ΕΞΑΓΩΓΩΝ 1980 είναι ή
50η διακρίσις που
απονέμεται
μέχρι σήμερα στην

ΜΙΣΚΟ

